

Овај ЛИСТ нема цену

Београдски ЛИСТ Географски

Часопис студената Географије

Број 011 Година ММХХ

„Дођи и буди виђен“

Светски путници - детаљ из дневника
ПРИЧЕ СА ПУТА ...

Пут око света за један дан

Основе фудбалске географије

Амфитеатар у природи
АЛПИ НА ЈУГУ СРБИЈЕ

Скривени град у којем је
време стало

„ХАКУНА МАТАТА“ ИЗ СЕЛА БАНГАТА

У овом броју:

ОБЛАСТ СТАРА КОЛИКО И ИСТОРИЈА.
ОБЛАСТ СА КОЈЕ ЈЕ ОТПОЧЕЛА СПОЗНАЈА СВЕТА

Драги наши географи,

Једно јутро било је мирније и троније од уобичајеног. Без звонких и ужурбаних корака који одјекују тротоаром, сирене на жутом светлу семафора сваком возачу са „спорим“ рефлексима, гунђања по градском превозу, граје у парковима и смеха из баште оближњег кафића... Само тишина...

Ко је зауставио сат и угасио свет?

Тога дана планета нам је послала поруку. Уморила се. Исцрпели смо је, претерујући у својим хировима и јурцајући, као да сутра не постоји. Зато је одлучила да направи предах.

Тако смо доживели тренутак када је свет стао.. Алиии не и „БГ лист у доба короне“ ... Зашто? Зато што, упркос томе што је читаво човечанство притиснуло „*pause*“ на на ову серију коју живимо, превише сати остало је упражњених, пуно прича неиспричаних и дестинација недочараних.

Због тога, док траје ова сезона, тренутно најактуелније серије, екипа упорних БГ листовца за вас вредно припрема интересантне епизоде новог ЈЕДНАЕСТОГ броја. И док широм света одјекује „*Bella Ciao*“ у ишчекивању „*play-a*“ за нову сезону живота, уживајте уз нас.

Ваше уредништво

Импресум

Главни уредник:

Марко Ланговић

Издавач:

Универзитет у Београду
Географски факултет

Штампа:

Графика Галеб доо, Ниш

Тираж: 200

Редакција:

Војислав Деђански

Ивана Ђорђевић

Даница Ђуркин

Милица Сучевић

Теодора Поповић

Александар Ковјанић

Сарадници:

Денис Поповић

Сава Стевановић

Мирјана Митричевић

Марко Петровић

Марија Иванковић

Немања Јосифов

Александра Ранковић

Исидора Марковић

Александра Петровић

Технички уредник:

Уредништво БГ листа

Адреса редакције:

Студентски трг 3/Ш

email: beogeolist@gmail.com

САДРЖАЈ

АКАДЕМИК ДР МИЛИСАВ В. ЛУТОВАЦ

2

4

АПОКАЛИПСА НАЈМАЊЕГ
КОНТИНЕНТА НА СВЕТУ - „ЦРНО ЛЕТО“

КАД РАЗГЛЕДНИЦЕ ПРОГОВОРЕ

12

20

ПУТ ОКО СВЕТА ЗА ЈЕДАН ДАН

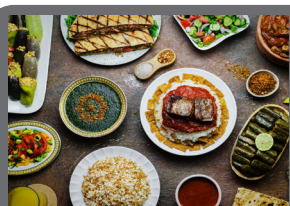

ЦРНОГОРСКИ ТИБЕТ

26

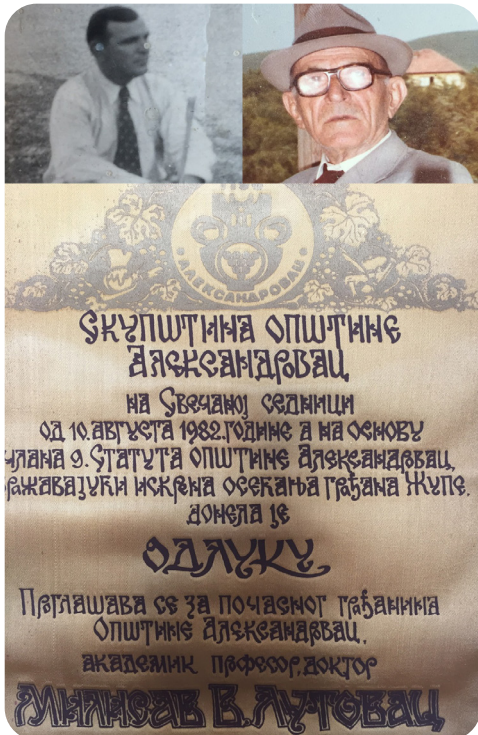
36

РЕКА НАД РЕКАМА

ЕГИПАТСКА КУХИЊА И ЧАРОБНИ
КАИРО

46

Живот и научни допринос једног од највећих српских географа, академика Милисав В. Лутовца, познати су како нашој тако и иностраној научној јавности. Поједини подаци који се односе на његову активност као географа, објављивани у публикацијама шире јавности, потичу из студентских дана 1927. године. Односе се и на време његовог студијског боравка на Сорбони 1935. године и допиру до периода његовог врхунског научног постигнућа 1975. године. О животном опусу Милисав В. Лутовца писано је више пута у стручним и научним едицијама. Неки подаци објављени су најпре у Годишњацима САНУ-а (број 68 – 1961. година и број 81 – 1974. година), док је кратак осврт о животној активности овог научника објављен у Гласу (број 307 – 1978. година).

У овом чланку приказаћемо најважније компоненте из живота и научног рада нашег познатог географа, научника и академика светског гласа Милисав В. Лутовца.

Академик др Милисав В. Лутовац рођен је 7. марта 1901. године, у селу Дапсићи код Иванграда (данашње Беране). Потиче

из земљорадничке породице од оца Вукајла – (Вуле) који је погинуо у рату са Турцима 1912. године и мајке Јане, рођене Јоксимићић из села Буча. Основну школу похађао је у месту рођења и Будимљи. Због избијања Првог светског рата школовање је наставио тек 1919. године у Беранма где је положио матуру 1924. године. Исте године почео је да студира географску групу наука на Београдском универзитету где је дипломирао 1928. године. Током последње године студија личним залагањем Јована Цвијића и Јована Ердељановића добио је радно место у Етнографском музеју и Етнологском семинару.

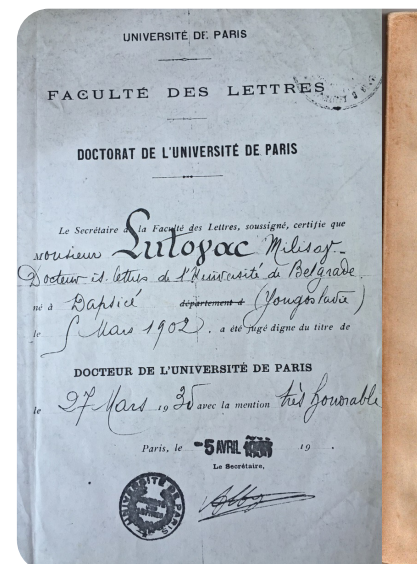
После дипломирања постављен је за суплента Треће београдске гимназије и добио је могућност за рад у Географском заводу Универзитета, где је провео 18 месеци припремајући докторат. Докторску тезу, под називом „Привреда, саобраћај и насеља у Рожају и Бихору“ одбранио је 29. новембра 1929. године пред трочланом комисијом коју су чинили тада најпознатији географи: Недељко Кошанин, Павле Вујевић и Боривоје Ж. Милојевић. Врло позитивно оцењена, иста теза је објављена као свеска број осам Посебних издања Географског друштва у Београду.

Наставно-педагошки рад почео је као суплент у Другој Мушкој гимназији у Београду. После двогодишњег рада од 1930. до 1931. године на конкурс је изабран за питомца француске владе ради усавршавања у антропогеографији и привредној географији на Париском универзитету. Ту је поред усавршавања у географији, студирао и социологију. На завршетку студија, које су трајале од 1931 до 1935. године, 23. марта 1935. године одбранио је и свој други докторат под називом: „La Metohija, Étude de géographie humaine“ пред комисијом у којој су били тада веома познати географи: Емануел де Мартон, Алберт Демангеон,

А. Схоле; историчар Н. Ајзмеман као и слависта Андре Мазон, који га је посебно похвалио и истакао још два мања, али веома значајна рада нашег познатог академика „Рељеф Метохије“ и „Утицај Пећке Патријаршије на духовни и политички живот српског народа“. Потребно је истаћи да је Милисав В. Лутовац докторат на Сорбони положио пред еминентном испитном комисијом са највишом оценом (*tres honorable*).

Након положеног професорског испита, по повратку у домовину био је професор Друге мушке гимназије до октобра 1937. године, када је на конкурс изабран за редовног професора новонастале Економско-комерцијалне високе школе (Економски факултет у Београду).

По ослобођењу, у социјалистичкој Југославији, по потреби био је професор Шесте мушке гимназије у Београду, као и у гимназији за ратом ометене ученике у Војногеодетском училишту при Војногеографском институту. Месеца јуна 1948. године позван је на рад у Географски институт Српске академије наука где је у јануару 1949. године изабран и постављен за научног сарадника, 1950. године за вишег научног сарадника и 1959. године за научног сарадника. За време рада у овом Институту године 1958. бива изабран за редовног хонорарног професора на Филозофском факултету у Београду. У септембру 1961. године бива постављен за сталног редовног професора на Филозофском факултету, где је предавао Антропоге-

ографију и Економску географију. Исте године 21. децембра бива постављен за редовног дописног члана Српске академије наука.

Након 43 године рада 1972. године бива пензионисан. Међутим, по расписаном конкурс 14. априла 1972. године једногласно је изабран за директора Географског института Српске академије наука и уметности од 1. маја 1972. године. За редовног члана САНУ-а изабран је 21. марта 1974. године. На основу одлуке Радне заједнице Географског института „Јован Цвијић“ САНУ именован је 5. маја 1977. године за вршиоца дужности директора и ту дужност је обављао све до 1978. године.

У овој значајној установи Милисав В. Лутовац је сарађивао у више Одбора у чему се огледа и његова посвећеност и према научном раду. Такође, радио је и у Одељењу природно-математичких и друштвених наука САНУ пошто је у њима била заступљена географија. Био је члан Одбора за изучавање села, Одбора за изучавање становништва, а од 1983. године био је именован за члана Одбора за истраживање Косова и Метохије. Од оснивања етнографског одбора САНУ-а био је његов члан, а од 1984. године и председник где је руководио пројектима: „Антропогеографске монографије области у Србији“ и „Друштвено-географске особине планина у Србији“.

Љубав према географији

Своју љубав према географији познати академик открио је још у раној младости. Рођен је у крају који представља веома јаку спону између Црне Горе и Србије, крају који је дао много ви-

сокошколованих и цењених људи. Од оца је наследио смисао за еп, историју, традицију, за лепо, од мајке – одређеност, јасноћу, преданост раду и упорност. Уочивши то учитељи из села су се трудили да тада код младог Милисав изазову радозналост и истрајност у раду у чему су свакако и успели. Милисав је као млад знао бројна Његошева дела напамет, а волео је и Шантића, Дучића, Ракића. Када је дошло време за студирање, с обзиром на његова интересовања, на предлог својих професора отишао је за Београд код тада већ увелико познатог др Јована Цвијића.

Познанство са Јованом Цвијићем

Први сусрет младог Милисав Лутовца и Јована Цвијића изгледао је овако: Цвијић је Лутовца примио и питао најпре зашто се определио за географију, а затим и шта зна из географије. Када му је Лутовац наређао шта је све научио и побројао дела која је прочитао из географије Јован Цвијић му је рекао следеће: „Па Ви сте прочитали више него многи наши студенти“. Задовољан Цвијић га је похвалио и помно пратио Лутовчев рад да би му на крају другог семестра дао тадашњих 1.500 динара да проучава Беране и околину. Као млад студент Лутовац је ишао на терен по најзабаченијим крајевима, а резултат тог студентског рада била су три светосавска темата коју су награђени из фонда Луке Ћеловића. Током студија Лутовац је био председник Студентског географског друштва и члан управе Општег студентског друштва „Побратимство“.

Цвијићева смрт и Лутовчева беседа

Приликом Цвијићеве смрти као представник студената и председник Студентског Географског Друштва одржао је опроштајни говор са балкона старе зграде Универзитета који је објављен у листу „Правда“ – Милисав је рекао следеће: „Данас, када је бол намењен

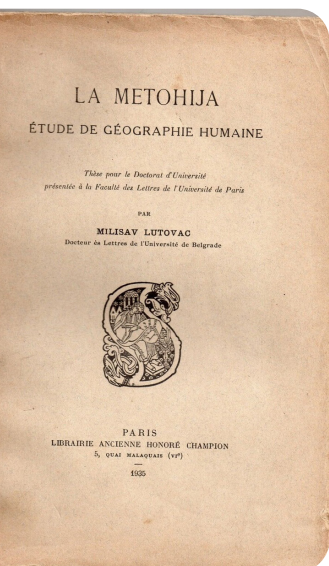
читаваом нашем народу, просвећеном човечанству и науци, када је наша Домовина изгубила најумнијег сина, победника Балкана на научном пољу са којим се наш народ раскошно дичио и поносио, све плаче, наш драги учитељу, али ће се покољења напаяти твојим бесмртним делима, кроз која ће вековима светлети твој бесмртни ум, твој гроб ће бити светилиште, твоје идеје водиље у животу“. Можемо закључити да се тог завета и Милисав Лутовац увек придржавао.

Током дугогодишњег научног рада и водећи се заветом кога се придржавао академик Милисав В. Лутовац оставио је бројна дела: „Неогтинска Крајина и Кључ“, „Привредно-географска карактеристика слива Јасенице“, „Слив Млаве“, „Пољопривреда Југославије, Природне основе за пољопривреду“ итд.

Дела која се одликују новим методолошким поступцима и садржином су: „Ибарски Колашин“, „Гора и Опоље“, „Рожаје и Штавица“, „Бихор и Корита“, „Жупа Александровачка“. Потребно је истаћи и радове из регионалне географије међу којима се истиче студија: „Иванградска (Беранска) котлина“.

Академик, професор и научник светског гласа др Милисав В. Лутовац, последњи Цвијићев ђак, напустио нас је у августу месецу 1988. године у Београду. За свога живота написао је бројна дела која имају непроцењиву научну вредност, а оставио их нам је у аманет да нам буду водиља у даљем раду.

(текст преузет и прерађен на основу радова: Костић, М. – „Академик Милисав В. Лутовац“, Зборник радова Географског института „Јован Цвијић“, 32, 1–18; Поповић, И. – „Допринос потпунијем садржају библиографије академика др Милисав В. Лутовца“, часопис Глобус, 33, 1–14; фотографије су преузете из архиве породице Лутовац).

Пише: Исидора Марковић

Пожари у Аустралији су били главна светска тема у првим недељама 2020. године. Сезона аустралијских пожара, која је позната као „Црно лето“, започела је са неколико озбиљних неконтролисаних пожара у јуну 2019., а кроз лето је избило на стотине пожара. Научници годинама уназад указују на чињеницу да топлији и сувљи временски услови које доносе климатске промене могу да доведу до учесталије појаве пожара већих интензитета. Највећи пожари простирали су се јужном и источном обалом, која је најгушће насељена, а обухвата и околину Сиднеја и Аделејда. Изгорело је преко 100 хиљада km²

земљишта, што је више од површине читаве Србије! Најопаснији услови за ширење пожара настају када се сув и топао ваздух, који путује из пустињског централног

дела континента ка приобалним насељеним регијама, сусретне са ваздушном масом другачије густине, формирајући атмосферски фронт. Ова појава може да доведе до нагле промене притиска, температуре и брзине ветра, што последично доводи до ширења пожара у више различитих правца. Што је вегетација сувља, пожари лакше настају, дуже се одржавају и лакше се шире, а оно што посебно забрињава јесте могућност да пожари који пустоше све пред собом, постану „нормална“ појава у наредним годинама у Аустралији, што би се десило уколико средња гло-

бална температура порасте за 2,5 до 3°C, у односу на прединдустријски период.

Титула најтоплије године у Аустралији је припала 2019. години. Средња годишња температура била је виша за 1,52°C, у односу на период 1961-1990., чиме је оборен претходни рекорд из 2013., када је она била виша за 1,33°C. Прошле године оборен је и рекорд средње дневне максималне температуре, а децембар 2019. године је био најтоплији месец икада у Аустралији. Поред тога што је била најтоплија, прошла година је била и најсувља. Средња годишња количина падавина била је знатно испод уобичајених вредности и изно-

јер је најчешће фокус на заустављању ширења пожара, а не на самом гашењу. Укупна количина земљишта спаљеног у Новом Јужном Велсу у 2019. години је највећа која је виђена од 1984. године, када је ова држава претрпела озбиљне пожаре започете ударима громава. Током протеклих шест месеци површина која је изгорела у Аустралији је више него дупло већа од оне коју су захватили пожари у Калифорнији 2018. и у Амазону 2019. године заједно.

Еколози сматрају да ће врстама које су и успеле да преживе пожаре требати неколико векова, да поврате своју бројност пре пожара. 10. јануара 2020. ношени

ветром, пожари из различитих држава су се спојили у један мегалопожар, који по површини коју обухвата представља највећи пожар

сила је 277 mm, надмашивши претходну најнижу забележену вредност од 314 mm годишње из 1902 године. Изузетно сушни услови у Аустралији владају још од краја 2017. године и то је разлог зашто су у овим пожарима горели и неки предели који иначе нису толико угрожени од ове непогоде.

Пожари су проблем са којим се Аустралија суочава сваке године. Ипак, ове године они су интензивнији од уобичајених. Дуг сушни период и температура од чак 42°C допринели су њиховом ширењу. Борба против оваквих пожара је веома тешка

забележен у историји. Пожари су толико подигли температуру да је дошло до стварања пирокумолонимбуса, али чак ни они нису успели да угасе ватру која их је створила, како то иначе бива. Уместо тога дошло је до стварања торнада, који су у комбинацији са пожаром довели до ватрених торнада.

Пламен не убија само животиње, већ уништава њихова станишта и изворе хране, што преживеле јединке чини рањивијим и не оставља им много избора када пожари престану. Највеће шансе за преживљавање имали су кенгури, јер су велики и брзи,

док су коале најугроженије зато што су мале и споре. Оне се хране лишћем еукалиптуса које садржи лако запаљиво уље, те су тако додатно угрожене. Постоји стварна забринутост да су читаве врсте биљака и животиња скоро истребљене.

Изгорела је површина од око 19 милиона ha. Узроци првобитних пожара су били: удари грома, несреће и намерна паљевина. Они који су уследили касније за узрок су имали: сушу, глобално загревање и највеће врућине до сада. Уништено је више од 9.000 зграда, од чега је 3.500 домова. Нажалост, забележени су и смртни случајеви када је погинуло 34 људи. Од 2. јануара 2020. године НАСА је про-

ценила да је емитовано 350 милиона t CO₂ у атмосферу, што је око две трећине од укупне количине коју Аустралија емитује током године. Да би се угљеник, емитован у пожарима, ре-апсорбовао поновним растом шума, потребне су деценије и можда се неће ни догодити ако дуготрајна суша оштети способност шума да се

потпуно обнове. Трошкови су већи од 4,4 милијарде аустралијских долара у односу на пожаре „Црне суботе“ 2009., а приходи туристичког сектора пали су испод више од милијарду аустралијских долара. До 7. јануара 2020. године дим се проширио до удаљености од око 11.000 km преко јужног дела Тихог океана у Чиле и Аргентину и загадио је ваздух који је на 11 пута већем нивоу од „опасног“.

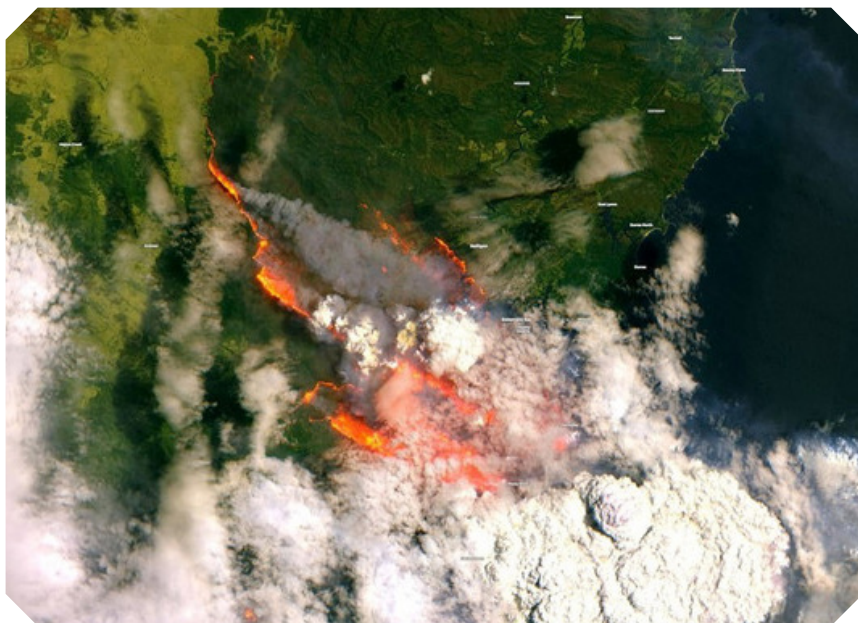
Ватра је оштетила 500 година стару стенску уметност у Анајвану на северу Новог Јужног Велса, а интензивна и брза промена температуре разбила је гранитну стену. То је проузроковало да се панели уметности леме и падну с огромних громада на којима се

налазе галерије уметности. На подручјима *Vudj Vim* наслеђа у Викторији, људи из Гундитјмаре открили су да су пронашли древне канале и некадашња језера која су била поново видљива након што су пожари спалили већи део вегетације.

До 4. марта 2020. сви пожари у НЈВ били су угашени у потпуности (до те мере да пожара у држави није било први пут од јула), а пожари у Викторији су били заустављени. Закључује се да ће сезона пожара у Аустралији почињати раније, завршавати се касније и бити интензивнија. Уколико не смањимо емисију гасова са ефектом стаклене баште, а потом је и потпуно укинемо до 2050. године, не само да ће се оваква ситуација у Аустралији чешће понављати, већ ће мо и у осталим деловима света видети све екстремније временске услове и непогоде, које ће утицати на све нас.

На крају се поставља питање: *Колико још милиона ha нашег дома треба да изгори пре него што се сви ујединимо у борби против климатских промена?*

Пише: Ранка Ићитовић

Након уобичајена три сата лета из Београда искрцала сам се на аеродром у престоници Норвешке. На пасошкој контроли љубазна полицајка ме након стандардне провере где путујем, колико остајем и где одседам, обавештава да имам пуно среће, јер ће за време мог тродневног боравка, време у Ослу бити нетипично за јануар - ведро, без снега и са температурама изнад нуле. Сјајно!

Први дан разгледања започињем пешачком туром по центру града, у правцу луке, где не треба пропустити феноменалан излазак Сунца који у зимским месецима почиње око 8h или ако сте се на том месту затекли око 16h, да предахнете пре вечере, ништа мање леп залазак (Сл. 1).

План је био да се прво мало упознам са историјом града, а где је боље место за то од градске скупштине. А кад тамоооо... Три лабуда слетеше на обалу реке и претворише се у прелепе девојке. Ту су их спазила три брата ратника и повела их кући те се њима и оженила. Након седам година жене се поново претворише у лабудове и одлетеше. Два брата кренуше у свет да траже своје драге, а трећи остаде

усамљен чекајући повратак своје.

Ово је једна од 16 нордијских легенди која ће вас дочекати на самом улазу у зграду Градске скупштине Осла. Приче осликане на дрвеним фризовим Дагфина Веренскиолда упознаће

вас са митолошким ликовима као што су Один, најмоћнији бог на свом коњу Слеипнеру, Тор са своје три вредне реликвије – чекић, гвоздене рукавице и појас који му даје снагу, затим Фриг (Љубав) једна од Одинових жена, Аск и Ембла прва људска бића и још многи други.

И док тако шетате предворјем, препознајући у митовима мотиве мудрости, љубави, судбине, мржње, рата, освете, немојте се изненадити честим, али пријатним звонцима 49 звона са звоника Градске скупштине. Од 7h па све до поноћи, на сваких сат времена можете чути неку познату мелодију, било да је у питању класична или популарна музика. Плеј листа се уређује према захтевима јавности. Без шале! Унутрашњост зграде је прича за себе, прекривена муралима који осликавају битне догађаје из историје Норвешке, а од великог значаја је што се управо овде, сваке године 10. децембра (на дан смрти шведског проналазача Алфреда Нобела) додељује

Нобелова награда за мир.

На коју год страну града да наставите шетњу, наилазићете на разне споменике важним личностима из свих епоха норвешке историје, савремене уметничке експонате, велики број музеја и галерија. Пажњу ми је привукла тврђава у близини, јер какав бих туриста била, а да се не попнем на тврђаву и да се не фотографисем код коњаника! Акершус тврђава изграђена у

XIII веку се врло брзо освоји јер не заузима велику површину. Данас је то музеј норвешког отпора, мада најлепши утисак који сам понела одатле је предиван поглед на град (Сл. 2).

У подножју тврђаве смештена је фонтана са великим металним експонатом руке која показује место где је данско-норвешки краљ Кристијан IV затражио да се изгради град после пожара који је 1624. уништио Осло. У његову част, све до 1925. године град је носио име Кристијанија.

Дошло је време да се потражи пешачка зона, знате она једна улица у граду где врви од туриста, уличних уметника и проваца, музичара, просјака?... и ту вас изненаде тролови. Мало, мало па прођете поред неке радње или кафића, а на улазу се

ГРАД УМЕТНОСТИ И МОДЕРНЕ АРХИТЕКТУРЕ

смеши огавно створење, не више од метра, у трегер панталонама, куштраве косе и са једним зубом (Сл. 3). Норвежани верују у тролове, тако да је то један од обавезних сувенира који већина туриста понесе из Осла. Иначе, Карлс Јоханс Гате је подужа пешачка улица, а велика предност је што се у њој налазе Краљевска палата, Национално позориште, зграда Универзитета, Национална галерија и зграда Парламента, па се уз паузе за разгледање изгуби појам о времену и заборава на умор.

Дан други је почео здравим доручком од ражаног хлеба, поврћа и рибе, а протекао у авантуристичкој потрази за пре-

возом до Бигдо полуострва ради обиласка Музеја наутике, Контики музеја и Музеја са викиншким бродом, а након тога посетом Вигеланд парку. Град је познат по два велика парка скулптура - Фрогнер парк и Екеберг парк. Централни део Фрогнер парка је пројектовао Густав Вигеланд и испунио га необичним скулптурама људи од гранита, бронзе и кованог гвожђа. То је јединствен пример у свету да се на једном месту на-

лази преко 200 дела само једног уметника, а по њему је и назван – Вигеланд парк.

Осим што је град уметности Осло има и јединствену архитектуру. Културолошка и архитектонска знаменитост града која својим необичним изгледом привлачи пажњу и изазива дивљење је зграда Националне опере и балета. Због савременог дизајна ова вишеугаона лепотица оставља утисак као да израња из мора, а спој традиционалних материјала јој даје импозантност и топлину истовремено. Највећи део њене спољашњости чине бели камен и стаклене површине које дању блеште, а ноћу кад њихова светлост утихне и упале се светла опере, до изражаја долази топлина храстовог дрвета које преовлађује у ентеријеру. Још једна ствар по којој се ова зграда издваја је њена приступачност; па је тако могуће попети се на њен кров и уживати у лепом погледу на град и на Северно море. Или се прошетати око зграда и погледати, као на длану, радионице попут власуљарнице, кројачнице, столарске радионице са експонатима сценских реквизита.

Бар-код – дванаест уских вишеспратница са минималним међупростором које својим распоредом подсећају на бар-код по

чему су и добиле назив. Свака је потпуно различита и по висини и по ширини и има сопствену геометрију и функционалност - од стамбеног преко пословног простора до кафића, ресторана, галерија и многих других садржаја.

Осим ових, интересантне грађевине су зграда Аструп Фернли музеја као и немали број других тековина модерне архитектуре које интригирају својом различитошћу, а налазе се у Тјувхолмен четврти са погледом на Осло фјорд (Сл. 4).

Ни трећи дан није било поустајања, остало је још неколико занимљивих места за обилазак, признајем, нешто споријим темпом јер је умор оставио трага. У Ослу се баш често може видети бицикл или тротинет као превозно средство, како међу мештанима тако и међу туристима. Ваздух се може слободно удахнути пуним плућима, јер је Осло прошле године од стране Европске комисије проглашен еколошким градом. Сам град заузима велику територију, али само 20% је урбанизовано, све остало су паркови, шуме, преко 100 језера, а са друге стране друштво

је еколошки освешћено и активно се ради на још већем смањењу емисије штетних гасова, па зато не чуди титула зеленог града Европе.

Све у свему, вреди посетити земљу викинга и уживати у мирној атмосфери

која влада овим приморским градом, без стреса и журбе, где је све на дохват руке или на пола сата хода уз мало добре воље.

Пише: Теодора Поповић

Ако сте попут мене велики љубитељи мачака (или, што би се рекло *catperson*), сигурно сте некада помислили како би било одлично да на свету постоји место где су мачке господари и где бисмо непрестано уживали у њиховом присуству. Пре неколико година сам, читајући о мојој омиљеној држави, наишла на податак који ме је одушевио, а то је да Јапан броји неколико острва познатих под заједничким именом „острва мачака“. Најпознатије међу њима је острво Аошима, које се налази северозападно од острва Шикоку и припада префектури Ехиме. Током Другог светског рата велики број људи пронашло је своје уточиште на овом острву. Међутим, како није било довољно посла за све, од око 900 становника колико је на острву живело 1942. године, тај број се данас свео на испод петнаест становника. На то указује и податак да је последња основна школа затворена још 1976. године. Без обзира на лошу демографску слику, острво представља праву туристичку атракцију, толико велику да се некада карте распродају и три сата пре поласка трајекта. Разлог за то погађате – мачке, наравно!

И тако, док је из године у годину број становника острва све више опадао, број мачака се увећавао. Мачке су првобитно доведене на острво ради сузбијања популације пацова која је сметала рибарима. Иако пацова на острву одавно нема, мачке су се временом неконтролисано

размножиле тако да се у последњих неколико година однос људи и мачака попео на око 36:1. У последње две године започет је пројекат масовне стерилизације која би требало да помогне у контролисању њихове популације. Занимљиво је и то да на острву нема саобраћаја, продавница, смештајних објеката, нити ресторана, али га упркос томе свакодневно посећује огроман број туриста који уживају у присуству мачака и редовно им остављају храну.

Поред Аошима, друго најпознатије јапанско острво мачака је Таширођима. Налази се источно од острва Хоншу, у склопу префектуре Мијаги. Острво броји око 100 становника (педесетих година било их је око 1.000), а свој статус добило је захваљујући већој популацији мачака него људи. Таширођима је у прошлости било познато по узгоју свилене бубе која је привлачила мишеве, а у циљу контролисања мишје популације на острво су доведене мачке. Међутим, локалном становништву и туристима не смета превелик број мачака. Напротив, у Јапану се верује да мачке доносе срећу и богатство. Неки чак тврде да су мачке биле те које су заштитиле већи део острва да не буде уништен током земљотреса и цунамија 2011. године.

О количини љубави и поштовања које људи на Таширођими гаје према мачкама говори и мачје светилиште, познато под именом *Neko-jinja*. Острво је, нарочито у прошлости,

било познато по развијеном риболову. Мачке би долазиле до гостионица где су рибари спавали и умиљавале им се за остатке рибе. Током времена, мачке су рибарима постале савезници и на основу њиховог понашања рибари би предвиђали временске прилике. Једног дана, док су рибари сакупљали стене које су користили у фиксирању мрежа, велика стена пала је на тло и убила једну од мачака. Рибари, осећајући жалост због угинуле мачке, сахранили су је на и на датом месту подигли светилиште. Обичај је да посетиоци оставе мали поклон у знак сећања на страдалу мачку.

За разлику од Аошима, овде постоје смештајни капацитети који су, ни мање ни више, саграђени тако да наликују мачјој фигури и тај део острва назива се Манга острво. Осим њих, постоји још неколико рјокана (јапанских гостионица) у којима се може преноћити.

Поред Аошима и Таширођима, познато је још неколико острва мачака, попут Еношима, Окишима, Санагишима и других. Најповољнији географски положај има острво Еношима захваљујући близини Токија мада, према речима посетилаца, на њему има знатно мање мачака у односу на два најпознатија острва. Занимљиво је то да је Јапан, осим по острвима мачака, познат и по многим другим животињским атракцијама, као што су острво зечева, парк мајмуна, парк јелена и село лисица у којима животиње нису ограничене на један простор него се слободно крећу.

Док вас једног дана пут не одведе на једно од споменутих острва, интернет нуди широк избор видео снимака, рецензија посетилаца и фотографија које ће омогућити да, макар на кратко, посетите многобројна острва мачака и искусите праву дефиницију „рајског острва“. Па, макар по мачкољупцима.

СВЕСТРАНИ ГЕОГРАФИ

Пише: Војислав Деђански

Сваки град и државу познајем по фудбалу. „Мама, ја сам геније на часу географије“. Први пут сам овај транспарент видео пре неколико година када га је Плава Унија (навијачи ОФК Београда) окачила на утакмици против Вождовца. Наравно, осмехнуо сам се. Као професор географије и фудбалски фанатик знао сам суштину ове пароле. И схватио сам, да, у праву су. Ако волите и пратите фудбал, лако можете савладати оно основно што географија тражи – сналажење у простору.

Фудбал сам почео да пратим још пре почетка основне школе, када ме је отац одвео на утакмицу локалног фудбалског тима. Тада је он за мене био само локални тим. Данас, 24 године касније, он је много више од тога. У међувремену, у основној школи, заволео сам географију. Била ми је, уз физичко, омиљени предмет. Ускоро сам почео да их повезујем.

Као неке ко воли суштину фудбалске игре, најзанимљиви део су ми одувек били прво и друго коло квалификација за еврокупе. У њима су учествовали тимови којима новац није битан, који су играли фудбал из чистог задовољства, а (ако су зарађивали) зарађивали су мале своте. Да ли сте чули за имена Б36 Торшавн, Ки Клаксвик, Ги Готу, ХБ Торшавн? Или за Енгордани, Санта Хулију, Санта Колому, Бангор Сити, Тре Пене, Линколн, Гленторан, Нарву, Тракаи, Спартакс, Рил, Престатин, Конах Кеј Номадс...

Већина људи, чак и пратиоци фудбала, би само одмахнули главом и рекли: „Ма дај, шта је то? Где су Реал, Барселона, Манчестер, Јувентус?“ Одговор на то питање није тешко дати. Ови клубови нису познати, нити ће икада бити. Међутим,

веровали или не, прави фудбал се игра баш тамо. Не говоримо о квалитетном фудбалу, наравно, већ о оном неисквареном. Људи који тамо играју су последњи представници „чистог“ фудбала, игре која је то што јесте, без уплитања спонзорстава и баснословних сума новца.

Е сад, како се географија учи уз фудбал? Врло једноставно. Потребан вам је атлас и списак парова првог кола квалификација за Лигу Европе. То вам је тзв. *start pack*. Само идете редом и тражите на карти. Врло брзо ћете схватити колико сте нових градова пронашли, колико сте обогатили своје знање, и то тако што сте спојили две лепе ствари: фудбал и географију.

На овај начин такође можете учити и географију Србије. Да ли сте чули за Напредак из Кушијева? Или Лук из Воћњака, Земљорадник из

Почековине, Реал из Подунаваца, Билећанин из Сечња? Ако знате да се Реал из Подунаваца такмичи у Шумадијско-рашкој зони, сигурно нећете рећи да се Подунавци налазе у околини Мајданпека. Или, пратите само име клуба, Билећанин из Сечња. Одмах вам је јасно ко је основао поменути клуб. Узмимо рецимо, Дунав из Старих Бановаца, Тису из Адорјана, Млаву из Малог Лаола, Јадар из Горњег Добрића. Није тешко закључити да су поменути клубови из насеља која се налазе у близини поменутих река.

И за крај, клуб који је за мене пре 24 године био само локални, а данас је много више од тога је? Нећу вам рећи. Погодите сами. Мала помоћ: Стадион клуба се зове Тврђава, а један од најбољих играча био је Горан Богдановић.

Пише: Срђан Жунац

Корона вирус, познатији по скраћеници COVID – 19 (**C**Orona **V**irus **D**isease - 2019) је заразна болест проузрокована вирусом SARS – CoV – 2 (*Severe Acute Respiratory Syndrome – Corona Virus – 2*). Припада групи истоимених Корона вируса. Овај тип вируса код људи, најчешће, изазива респираторне инфекције које могу имати распон од благих, као што је обична прехлада, па све до смртоносних варијетета као што су SARS, MERS и COVID – 19.

Назив потиче од латинске речи corona што би значило круна или венац. Наиме, гледајући под електронским микроскопом вирус има шиљате израштаје који стварају слику сличну соларној корони (астрономски феномен у коме ужарена плазма ствара ауру око сунца или неких других звезда).

Вирус се најчешће преноси капљичним путем тј. говором, кашљањем и кијањем током блиског контакта људи. Капљице се ређе задржавају у ваздуху већ падају на неку површину где могу опстати и до три дана. У додиру са том површином опет може доћи до заразе. Инкубација је од два до четрнаест дана.

Редовна хигијена и дистанцирање показало се као најбоља опција за спречавање ширења вируса. Већина земаља је, ради лакше контроле како вируса тако и људи увела карантин на својим територијама. Кад смо већ код тога карантин потиче од италијанске речи *quarantena*

тј. „четрдесет дана“. Овај термин је означавао време изолације које бродови треба да испоштују пре него што уплове у Венецију за време још једне историјске пошести – Црне Куге.

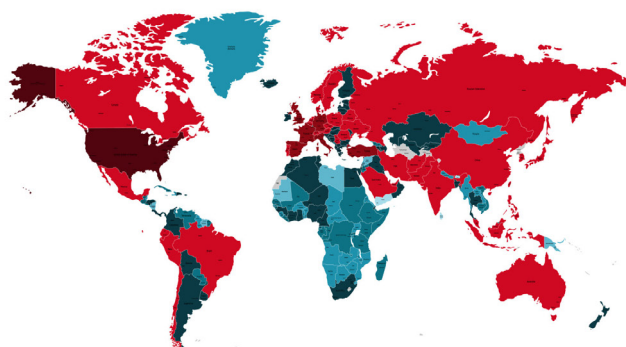
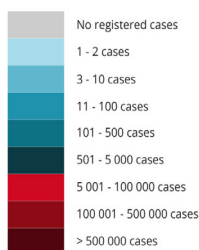
Гледајући са временског и просторног аспекта Корона вирус је први пут званично регистрован 31.12.2019. године у источном делу Кине, у граду Вухану када су кинеске власти обавестиле Светску Здравствену Организацију о појави непознатог вируса. Већ следећег дана, пијаца, за коју се мисли да је извор заразе, је затворена. У наредних неколико дана је искључена могућност повратка SARS вируса. 07.01.2020. је званично идентификован вирус, а своју прву жртву је узео свега два дана после.

13.01.2020. регистрован је први случај изван граница Кине, на Тајланду. У наредних неколико дана вирус креће неконтролисано да се шири. Земље у окружењу су прве на удару: Јужна Кореја и Јапан, али вирус је регистрован чак и у САД-у. Крајем јануара вирус се проширио како на територији Кине, тако и на друге области **Азије** (Тајван, Филипини, Вијетнам, Камбоџа, Малезија, Сингапур, Шри Ланка, Индија, Непал и УАЕ), **Европе** (Русија, Финска, Шведска, Немачка, Италија, Француска, Шпанија и Велика Британија), Канаду и Аустралију.

02.02.2020. забележен је први смртни случај ван граница Кине, на Филипинима. Почетком фебруара вирус је регистрован и у

Белгији. 14.02.2020. вирус стиже у Африку, тачније у Египат. Истог дана у Француској је регистрован први смртни случај на тлу Европе. Средином фебруара вирус је регистрован и у Ирану. Последњих недеља овог месеца вирус се јавља у деловима **Азије** (Авганистан, Пакистан, Оман, Ирак, Израел, Либан, Азербејџан и Грузија), **Европе** (Грчка, Северна Македонија, Румунија, Хрватска, Аустрија, Швајцарска, Белорусија, Литванија, Естонија, Норвешка, Данска, Холандија, Ирска и Исланд), **Африке** (Алжир и Нигерија), **Јужне Америке** (Бразил и Еквадор) у Мексику и на Новом Зеланду.

Март представља највећу експлозију у ширењу вируса. Почетком месеца заражени су нови делови **Азије** (Монголија, Бангладеш, Индонезија, Саудијска Арабија, Јордан, Јерменија, Турска и Кипар), **Европе** (Бугарска, Албанија, Србија, Босна и Херцеговина, Словенија, Мађарска, Словачка, Чешка, Пољска, Летонија, Украјина, Молдавија и Португал), **Африке** (Тунис, Мароко, Сенегал, Камерун, ДР Конго и Јужна Африка), **Северне Америке** (Костарика и Панама) и **Јужне Америке** (Колумбија, Перу, Боливија, Парагвај, Аргентина и Чиле). У Кини се ситуација побољшава. Средином овог месеца ту су још и новозахваћени делови **Азије** (Казахстан, Киргистан и Узбекистан), **Африке** (Мауританија, Обала Слоноваче, Гана, Нигер, Чад, Судан, Етиопија, Сомалија, Кенија, Танзанија, Уганда, Габон, Ангола, Намибија, Зимбабве, Замбија и Мадагаскар), **Северне Америке** (Куба, Гватемала, Хондурас и Никарагва), **Јужне Америке** (Венецуела и Уругвај) и Црна Гора. 11.03.2020. Светска Здравствена Организација званично проглашава пандемију COVID – 19. Крајем марта падају под ову пошаст делови **Азије**

Пише: Александра Ранковић

(Лаос, Мијанмар и Сирија) и Африке (Либија, Мали, Боцвана и Мозамбик).

Почетком априла Корона долази у једине преостале делове Африке (Јужни Судан и Малави) и Јемен. Средином априла САД постају највеће жариште Корона вируса на свету. Крајем априла вирус се јавља и у Таџикистану. Тренутно веће државе без вируса су: Северна Кореја, Туркменистан, Лесото и већина острва Океаније.

Овде, наравно, нису наведене све светске државе, али јесте већина, како би се покушало представити, било визуелизацијом или уз помоћ атласа, хаотично ширење вируса и његова брзина. На први поглед нема неких правила, али у свему се могу наћи неке теорије које ће, без сваке сумње, бити предмет проучавања научника у временима која долазе.

Са развојем технологије и транспорта можемо рећи да се свет „смањо“. Од једног до другог краја планете може се стићи за мање од једног дана. Онда не треба чудити како се вирус за овако кратко време проширио како бројчано тако и површински. Сваког дана, од државе до државе, од континента до континента. Вирус не поштује границе. Ова пошаст је показала најслабије карике људског друштва, друштвених и државних система. Показала је и позитивне стране наравно, али оне негативне брину. Највећи губици су наравно људски животи, али и они апстрактнији, економски, такође су под јаким ударом. Овакве пандемије дешавале су се пре и нажалост биће их још. Природа нам с времена на време шаље упозорења, питање је само какву поуку можемо извући из свега овога како бисмо се боље припремили за будућност.

Ове године биће одржана 15. по реду гастрономска манифестација Белмуџијада коју организују Центар за културу, туризам и спорт општине Сврљиг, а покровитељ манифестације је Општина Сврљиг. Сваке године почетком месеца августа одржава се ова манифестација која за циљ има промоцију традиционалног јела белмуџа, као и промоцију саме општине Сврљиг.

Белмуџ је традиционално пастирско јело које се прави од младог, полумасног, несланог сира, уља, кукурузног брашна и млека. Припрема се тако што се сир растопи на ватри уз додавање уља и воде, затим се уз непрестано мешање додаје кукурузно брашно док се не добије густа маса. Белмуџ је готов када почне да „игра“ у шерпи, односно када се маса одвоји од шерпе. Ово јело је старо више векова, а измислили су га пастири који нису имали ништа више осим сира и брашна. Ово јело посебно је популарно у Источној Србији, а служи се у посебним приликама.

Основно дешавање је такмичење у прављењу белмуџа које се одржава у две полуфиналне вечери, а најбољи такмичари пласирају се у финале у којем се одређује победник. Белмуџијада је манифестација на којој је могуће такмичити се и у другим дисциплинама као што

су пастирски вишебој, избор за најлепшег пастира и пастирицу, најбоља традиционална јела, домаћа радиност, најлепши штанд. Сваке године, сва три дана колико траје манифестација, организован је богат културно - уметнички програм на којем наступају неки од најпознатијих извођача, како из наше земље, тако и из суседних земаља. Сваке године запажен наступ имају и гајдаши чији је сабор саставни део програма манифестације.

Циљ ове манифестације је привредно – културна презентација сврљишке општине, са акцентом на сврљишко јагње, сврљишки сир, сврљишку овцу, качкаваљ, и посебно на сврљишки белмуџ, аутентичан производ из сврљишког краја. Циљ ове манифестације је и подстрек сврљишким сточарима, али и организацијама у овој сточарској општини, да уједначе процес и створе бренд од сврљишког сира.

Од самог оснивања ова манифестација окупљала је много такмичара па је на првој Белмуџијади учествовало чак 15 екипа и тај број расте из године у годину. Популарност ове манифестације сеже и ван граница наше земље, па су на претходне две Белмуџијаде учествовале и екипе из Бугарске и Грчке. Са друге стране, у три дана колико траје, 60.000 људи посети ову манифестацију.

Пише: Милица Сучевић

Неко кад спомене разгледнице прва помисао су путовања. Некад су се оне слале са летовања или зимовања са посебним кратким порукама које су значиле особи која их шаље. Данас када тај тренд изостаје, већином их људи скупљају из хобија. Асоцијација свакако на њих јесу путовања, али кад се мало боље загледамо и тражимо неке дубље поруке у њима можемо много тога да сазнамо о неком месту, држави или народу.

Годинама се бавим скупљањем разгледница из различитих крајева света, неке купујем сама кад путујем, неке ми доносе пријатељи и родбина током њихових путовања. Бавим се скупљањем и старих разгледница, углавном оних које су настале на простору бивше Југославије. Када купујем разгледнице углавном бирам мотиве који су на мене оставили утисак током путовања, оно што сам доживела и што ћу памтити. Често бирам разгледнице на којима се налазе природне лепоте неког краја, јер највише времена волим да посветим природи и да боравим у њеном окружењу, али бирам и мотиве културног наслеђа, као и етнографије

Посматрајући старе разгледнице, које су ми најдраже

у мојој колекцији, примећујем да поред рекламирања бројних туристичких места, постоје оне које говоре више од самог туристичког значаја. Те разгледнице, управо због тога волим да посматрам и тако настављам своја даља истраживања. Откривати праву страну неког места представља први корак ка упознавању његове аутентичности. Разгледнице које поседујем старе су 50 – 60 година и волела бих да некада постану део неке музејске поставке, због свега оног што се налази на њима, а често говоре много више него што очекујемо и примећујемо.

Хајде да кренемо на један пут кроз прошлост...

Када помислим на старе разгледнице, прво ми падне на памет Јадран. Највише је људи слало разгледнице са летовања, па је због тога Јадранско приморје на њима било најчешће приказано. Поред туристички популарних места, која су на разгледницама приказана у пуном сјају, налазе се и нека друга, мање позната, на којима је осликана природа и њено окружење. Наравно, у приморским местима најчешће је приказано море, као и планине у самој близини. Често се на тим разгледницама сусрећу слике животиња или неких биљака које су специфичне за сам крај. На неколико разгледница

приказани су магарци или маслиново дрво (прва асоцијација на Далмацију, Истру или црногорско приморје). У мање популарним местима продавале су се разгледнице које нису имале неки естетски значај, па се тако срећу слике објеката у изградњи или значајни објекти тог места, као што су хотели или одмаралишта. На многим разгледницама, такође, приказан је обични живот становника, као и њихова аутентичност, обједињена народном ношњом и традицијом. Мања места често су имала мали избор разгледница па се у низу од неколико година појављују исте, само са различитим порукама. Развијена туристичка места, попут Ровиња, Сплита и Пуле имала су широк избор разгледница, са бројним локалитетима, плажама, али и градским знаменитостима, кроз које се може закључити историјска важност ових места. Интересантно је да су многе разгледнице послате из мање познатих места, али да и оне приказују своју лепоту и њихов будући туристички значај. Често посматрам како су приказана та мала места, а затим их тражим на карти, јер на прво читање имена, ретко ко би препознао у ком делу, или у близини ког града, данашњих држава се она налазе. Оно што је занимљиво јесте да кад се мало удаљимо од Јадранског приморја и кренемо ка унутрашњости, можемо приметити како се удаљавамо од туристичких жаришта. На разгледницама ових места налазе се важне знаменитости, индустријски објекти или споменици. Многи ти мали градови нису имали никакав туристички значај, али су на разгледницама истицали оно што је била прва асоцијација на њих. Београд, као главни град, тих година се истицао по модерним здањима, његове разгледнице су шаренолике, модерно уређене и истичу различите мотиве. Чини

КАД РАЗГЛЕДНИЦЕ ПРОГОВОРЕ

се да су разгледнице из великих градова, као што су Београд, Загреб, Сарајево и Љубљана, имале највише истакнутих објеката и да се по њима могло закључити колико су ови градови заиста могли да понуде. Ти градови су показивали првенствено свој „живот“ који је био урбанији и убрзанији него у осталим градовима, али су истицали и своју разноврсну понуду, историјски значај и модернизацију. Када погледамо природне локалитете у унутрашњости, можемо уочити да сваки крај има своје специфичности. Кречњачки простори су осликани кршом, планинским масивима, пећинама, водопадима, док су равничарски крајеви приказивани са својим највећим богатством – пољопривредом, кроз широка поља сунцокрета, шећерне репе и уљарица. Приморје је свакако приказивало морске пејзаже и њихову околину. Бање су истицале своје уређене паркове, а призори из планинских крајева (Копаноник, Јулијски Алпи, Дурмитор) су приказани у зимском добу, често истичући свој значај за зимски туризам. На разгледницама многих места истакнути су сакрални објекти (џамије, цркве) који говоре о етничком саставу становништва, као и о градовима који су тада били познати по различитом националном саставу становништва (нпр. Сарајево).

Највише се разгледница слао са Јадрана, што је и разумљиво, са популарних, тако и са мање популарних дестинација, како би се поздравили пријатељи и родбина, и пренели утисци током боравка. На многим наилазимо и на сличне поруке попут:

„Пуно лепих и сунчаних поздрава са Јадрана...“

„Сваки дан се купам и сунчам и мислим на тебе.“

„Драга, овде је добро, време је сунчано и ја уживам. Пуно поздрава...“

„Пуно поздрава са плавог Јадрана.“

У својој колекцији за сада чувам преко 200 разгледница из прошлости и она се временом проширује. Интересантно је да је на свакој разгледници остављена нека порука, посвећена и искрено написана. У ери у којој се слабо цени писана реч, кад скоро нико више не шаље разгледнице, оне се и даље продају и некако опстају. Често се запитам, због чега опстају? Рекла бих да их многи купују јер су оне прави чувари успомена са

путовања, често у себи садрже траг прошлости и неко сећање или тренутак који не може да се заборави. Данас ретко израђујемо и фотографије, па разгледнице могу послужити као замена за њих. Све што је сачувано у дигиталном облику ретко може заменити утисак кад у рукама држимо фотографију или разгледницу.

Данас, кад пошаљем

разгледнице, онај који их добије често се зачуди и изненади, јер нисмо баш навикли да нам пошта стиже на адресу. Ретко уопште памтимо адресе најближих, па је изненађење присутно кад откријемо да је неко запамтио нашу адресу, а онда и послао нешто на њу. Ипак, сматрам колико год да све више живимо у дигиталном свету, у ком се и не сналазим најбоље, сматрам да чување одређених успомена у материјалном облику, као што су разгледнице, некад могу да имају велики значај за нас саме.

По мом мишљењу разгледнице у себи носе неку посебну топлину и сећање на путовање. Од ових које купујем током пута, најдраже су ми оне са обилазака по Србији. Моја жеља је да направим једну велику карту Србије коју ће красити разгледнице из сваког краја земље. Међутим, пошто у многим мањим местима не постоји могућност да се купе, тај процес иде спорије. Размишљала сам о идеји да фотографије које сам направила током путовања објединим, и створим посебне разгледнице оних места са којих не поседујем исте. Та једна велика карта ускоро би могла да буде и потпуна, јер како године одмичу, све више разгледница попуњава просторе на њој, а остало је још само неколико делова који недостају.

Да ли и ви купујете разгледнице? Или купујете неке друге сувенире који вас подсећају на путовања и преко њих оживљавају успомене? Радо бих желела да чујем вашу причу...

Пише: Марко Петровић

Између две суверене државе Србије и Хрватске налази се ада – једно сасвим обично речно острво које је познато по називу Горња Сига. Острво се налази на десној обали Дунава и постало је популарно када је чешки политичар Вит Једличка 13. априла 2015. године прогласио на овом острву Слободну Републику Либерленд. Не, није шала иако изгледа као још једна добро исценирана комедија на Балканском полуострву. Вит Једличка је озбиљан у својој намери, а открио је и како ће острво од 7 km² довести до једне потпуно уређене државе високих стандарда и неограничене слободе. Међутим, нешто је у овој причи од самог почетка чудно, а неко би рекао и немогуће?! Истраживао сам како се догодило да једна ада на простору између две независне државе постане добар кандидат да можда стекне независност у будућности, колико год то сада звучи чудно и невероватно.

Где се налази Либерленд?

Речно острво Горња Сига површине је 7 km² лоцирано је на десној обали Дунава између

Србије и Хрватске. Источно одаде, најближе српско насеље је Бачки Моноштор који територијално припада Сомбору, док је са западне, хрватске стране Дунава најближе насеље Змајевац у општини Кнежеви Виногради. Дакле, Либерленд обухвата једну малу територију површине Гибралтара. Територија је комплетно покривена шумом и на њој не постоје никаква архитектонска здања.

Историја и самопроглашење Либерленда

Вит Једличка председник самопроглашене републике Либерленд је познати чешки политичар и активиста. Вит има либералне погледе на индивидуалне слободе и сматра да држава треба да има најмању могућност уплитања у животе људи. Такође је припадник еуроскептицизма и оштро критикује Европску унију. Са овом идеологијом, са својом девојком и пријатељем је на ади, 13. априла 2015. године, подигао заставу и прогласио „независност“.

Како се ово догодило и постоји ли правна основа за проглашење државе?

Након распада СФРЈ дошло

је до граничног спора између Хрватске и Србије на подручју тока Дунава. Република Хрватска сматра да се међународна граница протеже границом катастарских општина смештених дуж реке. Србија се не слаже и сматра да талвег Дунава и средишња линија тока реке представљају међународну границу између ове две државе. Проблем је настао услед промене трасе тока Дунава, меандрирањем реке и хидрауличким инжењерским радовима. Површина спорне територије се различито наводи, па према неким подацима иде и до 140 km². Једличка је искористио вишедеценијски нерешени сукоб између ове две државе и прогласио независност на простору на који не претендују ни Србија, ни Хрватска, па је самим тим ада Горња Сига заправо ничија земља (*Terra Nullius*).

Једличка је безброј пута изјавио да његова земља није прекршила ни један закон нити је нарушила територијални интегритет Србије и Хрватске. Он такође наводи да је његова држава Либерленд створена у потпуном складу са правилима који су прописани још на Конвенцији у Монтевидеу 1933. године. Ова Конвенција представља међународни документ са

САН О СТВАРАЊУ ДРЖАВЕ

списком свих атрибута који су потребни и који дефинишу једну државу по међународном јавном праву. Међународно право сматра да уколико дуже од 25 година земља нема власника и нико не претендује на њу, може да постане држава оних који је први освоје, што би било основно правно неоспориво покриће Либерленда. У чланку магазина „Чикашки журнал“ међународног права наводи се да Либерленд има свакако правну основу за проглашење те територије њиховом. Хрватско инсистирање да је Либерленд на српској територији и српско одрицање од ове територије заправо доводи до тога да је речно острво ничија земља и у оба случаја територија припада трећем ентитету који остварује право на њу, дакле Либерленд. Године 2016. изашао је чланак у америчком часопису „Статфор“ који се бави геополитичким питањима у коме се наводи Либерленд као интересантан случај због тога што ни једна страна која има право да прогласи територију то не жели. У чланку се наводи да ће цели случај вероватно остати само на нивоу наде и жеље Вита Једличке, јер је и даље једино ефективно решење спорних територија насиље, политичка дипломатија и надметање моћи.

Развој и идеологија Либерленда

Главни град Либерленда је Либерполис, а грађани Либерленда су Либерланђани. Либерполис за сада постоји само виртуелно. Либерленд има своју заставу, свој грб, законе и устав који је ревидиран неколико пута. Званични мото самопроглашене државе је „Живи и пусти друге да живе“. На званичном сајту наводи се да је циљ оснивача да створе друштво у коме могу

да просперирају поштени људи, а да им држава неће загорчати живот непотребним порезима и уплитањем. Ова тзв. држава настаје по узору на Монако, Лихтенштајн и Хонгконг. Свако може да аплицира за држављанство осим неонациста, комуниста и других екстремиста. Сматрају да је Либерленд држава која се поноси личном слободом својих грађана што је и гарантовано уставом. Захтев за држављанство може се поднети на званичном сајту. За сада је, како наводе поједини чланци у новинама, поднето преко 550.000 захтева за држављанство Либерленда. Либерленд има и своју валуту, у питању је криптовалута која се назива мерит. То је

дигитална имовина која има вредност као новац и може да се користи у трансакцијама. Либерленд има пасош, личну карту, регистрацију, интернет домен ll. а такође је предложен и позивни број са кодом +422.

Реакције на независност Либерленда

Либерленд се још од проглашења територије суочава са различитим проблемима. Пре свега Либерленд до сада није признала ни једна суверена држава на свету. Одмах након његовог оснивања Вит Једличка је проследио дипломатске

захтеве прво Србији и Хрватској, а потом и другим државама. Вест о Либерленду као још једној новој држави није била толико популарна у нашим срединама, а званичници Србије и Хрватске су читаву ситуацију посматрали као шалу и нешто што нема реалну основу. Хрватско Министарство спољних послова у Њујорку изјавило је за Фокс Њуз „Не сматрамо их нацијом. Сматрамо их виртуелним уљезима и не схватамо њихове тврдње озбиљно“, док је Министарство спољних послова Србије објавило на свом веб сајту обавештење следеће садржине: „У вези са информацијом која се појавила у домаћим, страним медијима и на интернету да је Чех Вит Једличка, десничарски европарламентарцац, 13. априла 2015. године основао државу Либерланд, Министарство спољних послова саопштава да је став Републике Србије у вези са државном границом, да се она протеже средином пловног пута на Дунаву, сходно законском разграничењу из 1945. године, и да нова држава није формирана на територији Републике Србије.“ Чешко Министарство спољних послова оградиле се од активности Вита Једличке и навело да Чешка Република

нема везе са њим и његовим делањем. У марту 2017. године Либерленд је отворио своју канцеларију у Београду у близини хотела Москва, а представник (амбасадор) је Данијел Дабек. Данијел је Американац пољског порекла по занимању софтверски девелопер и пионир у развоју и коришћењу крипто валута, оснивач је компаније за криптовалуте Safex. Данијел Дабек је у нашој држави отворио две фирме које се баве високим технологијама и криптовалутама. Може се рећи да Либерленд Србију посматра као највећег пријатеља и посебно их радује

изјава нашег министарства да ада није на нашој територији, јер то дефакто значи да Србија заправо нема баш ништа против стварања Либерленда као микронације на територији на којој се и ствара. Званичници Либерленда наводе да би Србија могла да има велику корист од Либерленда, као на пример Кина од Хонгконга или Француска од Монака. Свакако да Либерленд не би имао никакве негативне последице на Србију већ може донети само просперитет и да утиче на економски развој овог дела Србије. Када се дешавају окупљања и прославе које су везане за Либерленд гости се смештају у хотелима и hostelima у Сомбору и Апатину, па би се на овај начин рекло да Либерленд има позитиван утицај на туризам ових општина.

Савремени проблеми Либерленда су и даље исти: његови држављани не могу увек физички да приступе ади. Један од начина јесте долазак бродом јер је Дунав међународни пловни пут. Либерленд има и представништво у Апатину, и са наше стране становништво Либерленда као и посетиоци истог могу неометано доћи до острва, док са хрватске стране полиција хапси сваки покушај доласка до острва. Либерленд има и своје пиво и зове се *Liberbeer*, нефилтрирано и непастеризовано, а такође и туристичку агенцију *Liber-*

land travel са седиштем у Сомбору. Међутим у питању је невладина организација која није регистрована као туристичка агенција. Организација нуди туру око Либерленда и обилазак чамцем. Испоставило се да је посета Либерленду јако популарна међу странцима и да привлачи туристе из Норвешке, Данске, Швајцарске, Чешке, Пољске итд. Ове године 13. априла Либерленд је прославио пет година постојања. У плану је била дводневна конференција и прослава пола деценије ове микронације, али је прослава одржана online због пандемије корона вируса.

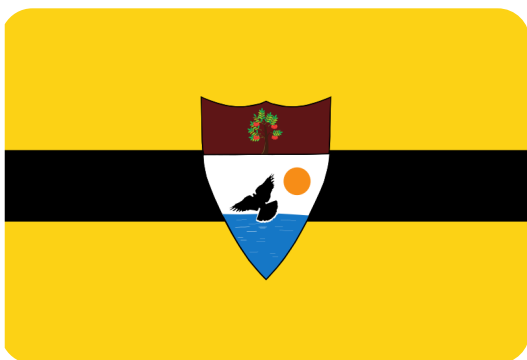

Перспектива Либерленда

Лидери Либерленда су се потрудили да политичари различитих држава чују да Либерленд постоји и да буду упознати са идејом. Упркос свему, Либерленд и даље није дипломатски признала ни једна држава на свету. Оно што је посебно занимљиво јесте да је Либерленд званично успоставио дипломатске односе са Републиком Сомалиленд, такође непризнатом државом, која је прогласила независност од Сомалије 1991. године. Што

се Србије тиче, до сада је аплицирало за држављанство Либерленда око 6.000 становника. Изгледа да Либерленд упркос свим напорима који је уложио, још увек није квалификован да постане пуноправна држава, али судећи по веб страници Либерленда, Вит Једличка је остварио многе контакте са светским политичарима, бизнисменима, економистима, правницима и веб-девелоперима који су утицајни у свету и који јавно подржавају идеологију и развој Либерленда, а спремни су да пруже различиту помоћ.

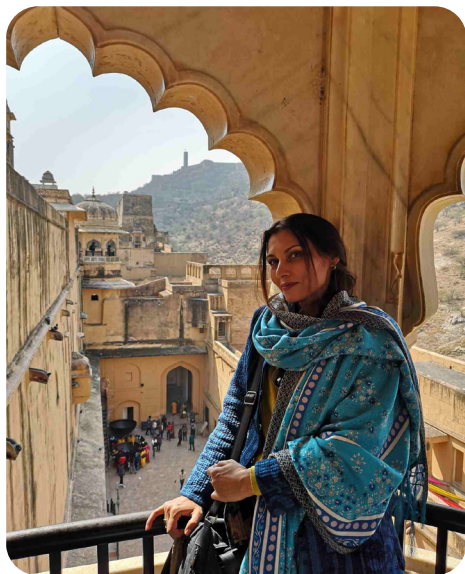
Можда је Либерленд још увек непризнат, али на сопственој кожи смо доживели да једна идеологија заживи и доживи глорификацију и валидацију од стране бројних држава иако се радило о сепаратизму у границама једне суверене државе, а не о ничијој земљи као што је овде случај. Либерленд игра по правилима међународног закона и до сада је показао озбиљне намере да се афирмише као држава тј. микронација заснована на криптовалутама и либертаријанизму као политичкој филозофији. Шта ће се десити са овом идеологијом и пројектом стварања нове државе чешког политичара, остаје да видимо у не тако далекој будућности. Ипак једно је сигурно, а то је да је све могуће.

Пише: Александра Петровић

Андрић је једном рекао: „Тек кад човек престане да путује, и кад може само да прати одласке и повратке других, и кад научи да пажљиво слуша њихова причања – тек тада њему се, слушајући и гледајући друге, открива право значење путева и путовања.“

Овог априла доносим вам једну нову причу. Попут Андрића, покушала сам да сазнам шта за Слађану Гргић, психотерапеута, представљају путовања. Обишла је преко тридесет земаља, а неким се враћала и више пута. Сусрела се са многобројним природним лепотама, културама и народима. Ово је њена прича.

1. Шта за Вас представљају путовања? Како их Ви доживљавате?

За мене су путовања искуства кроз која учим више о себи и кроз која откривам сопствену снагу, границе... Путовање је увек авантура која има свој процес, ритам, до једног тренутка – када откријем нешто за мене потпуно ново, а сваки град, држава имају нешто што нигде другде нисмо осетили или видели.

2. Како се одлучујете за дестинације?

Новац је тај који лимитира машту. Од неколико изводљивих опција, опредељујем се за ону која ме највише привлачи. Предност увек имају земље са мојим фаворизованим интересовањима, нпр. ако имају вулкан или нешто јединствено из природе.

3. Како организујете своја путовања?

Путовања организујем преко агенције. Припрема за пут траје 2-3 месеца. Најпре пуно читам и истражујем. Правим списак неопходних ствари – храна (конзерве), лекови, разне битне ситнице у зависности од дестинације и на крају долази гардероба.

4. Које путовање Вам је до сада било најзанимљивије? Зашто?

Тешко је издвојити једно, јер је било неколико баш посебних: Исланд – јединствена природа, пуно вулкана, гејзира, водопада, потпуно незагађена и очувана земља; Куба – због своје историјске револуције, која се и дан данас осећа, изузетна клима и лепота природе, драги и добри људи, позитивна енергија; Јордан – посебно искуство током посете Петри, најбољи људи на свету, тамо сам се осећала најсигурније...

5. Сусрели сте се са бројним културама, религијама и начинима живота. Шта је на Вас оставило најјачи утисак?

Дефинитивно је то Мароко. Он је заиста посебан у сваком могућем смислу. Има енергију која вас гута и у коју се утапате за 15 минута. Бити на *Jemaa el-Fnaa* у Маракешу, у гужви, где вас преплављују разни звуци и мириси, благи страх да вам не ставе змију око врата или да вас не ухвате за руку да вам цртају хеном... Не знате у ком правцу да идете, све је шарено, просто се губите, а онда, одједном се

препустите и постајете део свега тога и осећате нешто потпуно недоживљено у стомаку, готово неки нов ритам тела. Неописиво. Издвојила бих посету Фесу. Његово богато културно-историјско наслеђе је посебно – најстарија библиотека на свету, хидраулични часовник ког ни дан данас не умеју да поново поставе у функцију... Постоје бројне технике обраде и коришћења материјала, израде природних боја, као и технике израде керамичких мозаика како за предмете употребне вредности тако и за фасаде, религијске објекте, грађевине... Толико тога јединственог да свакако мислим да свако треба бар једном у животу да посети Мароко.

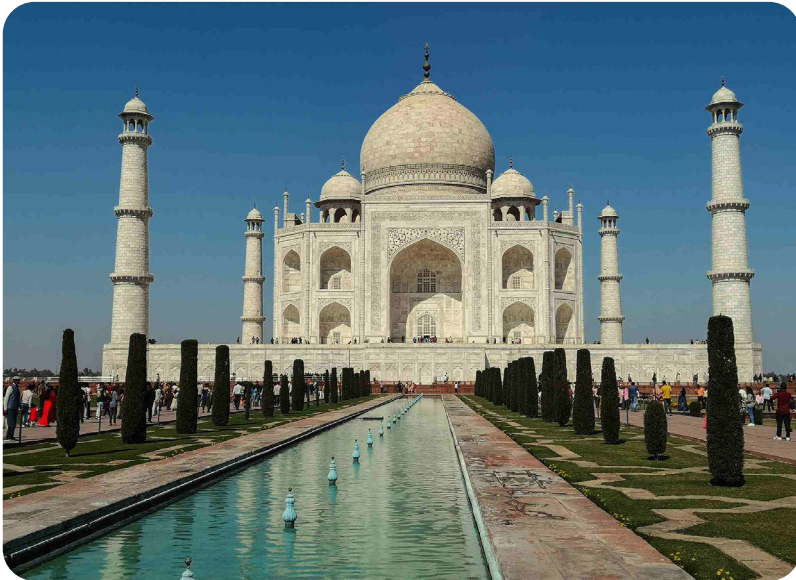
6. Једна од Ваших скорашњих дестинација је била Индија. Како сте се одлучили за њу?

Индија ми је годинама била на листи жеља. Случајност и одређене околности су ту жељу убрзале ка остварењу. Наиме, у октобру 2019. требало је да отпутујем у Јапан. Међутим, тих дана је Јапан погодио најјачи цунами у последњих 100 година и сви летови за Јапан су били отказани. Агенција је понудила заменско путовање и ја сам тако изабрала Индију за почетак фебруара 2020.

7. Гледано из перспективе географа, Индија је попут мозаика. Како изгледа Вашим очима?

Да, Индија је заиста мозаик. Моја тура је била по северном и централном делу Индије. Свакако се јако разликују делови у подножју Хималаја до оних који су готово пустињски.

8. Већина становника Индије живи у сиромаштву и лошим животним условима. Да ли сте имали прилике да се сусретнете са таквим призорима?

То суми данас неке од најтежих слика које сам икад видела. Никада нећу да заборавим када сам први пут видела човека без обе ноге како покушава да пређе улицу. До краја мог боравка сам их видела бар педесетак. Још једна од слика била је и она када сам видела човека који због глади једе крављи измет. Податак о сиромаштву говори да једна тако многољудна земља има 30% популације без икаквог дохотка. На целом свом путовању нисам видела никога ко је бар на неком минималном нивоу квалитета живота какав ми познајемо у Европи.

9. *Опште позната чињеница јесте да је крава света животиња код Индуса. Да ли је тачно да краве, попут шинских возила, имају предност у саобраћају?*

Најсрећније живо биће у Индији је свакако крава. Од Делхија до Пушкара, Џајпура,

Акре... краве су свуда и свуда прелазе улицу без проблема. Шансе да вас као пешака удари неко превозно средство су бар 70%, а да се то деси крави 0%.

10. *Тајланд је све више популаран међу српским туристима.*

Прошле године сте га и Ви посетили. Какве утиске носите са собом?

Земља контраста, занимљиве природе (џунгле, обале), егзотичне хране, енергије на улицама, али свакако није „земља осмеха“, како се често рекламира. Људи се тамо боре за кору хлеба, коју им доносе туристи. Не постоји људскост, аутентичност, карактер од особе до особе, једноставно људи су тамо сви исти. Осмех је искључиво присутан, уколико ће им донети корист. Наравно, не желим да генерализујем, али ово је искључиво у релацији туриста и људи које туристи могу да сретну око себе.

11. *Остајемо у топлијим крајевима.*

Селимо се на Кубу. Како изгледа свакодневни живот на овом карипском острву?

Јутро почиње тако што вас буди музика. Имала сам обичај да скувам кафу и да са терасе своје *Case Par-*

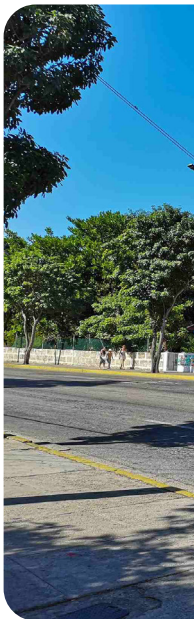
ticulares посматрам како се у улици развлачи канап да се не би одвијао саобраћај. Свако јутро, испред моје *Case*, двадесетак људи, средњих година и пензионера, је радило вежбе око 45 минута. Све је успорено, нигде се не жури - сат и време не постоје. Свако вам се осмехне у пролазу, а врло често заплеше салсу крај вас као поздрав, без да вас оптерећује или нешто очекује од вас. Људи су драги, поносни, образовани, насмејани и опуштени. Не желе велике ствари. Љубав, страст и музика су им најважнији.

12. *Да ли је истина или пак мит да и баке на Куби умеју да заиграју салсу попут младих девојака?*

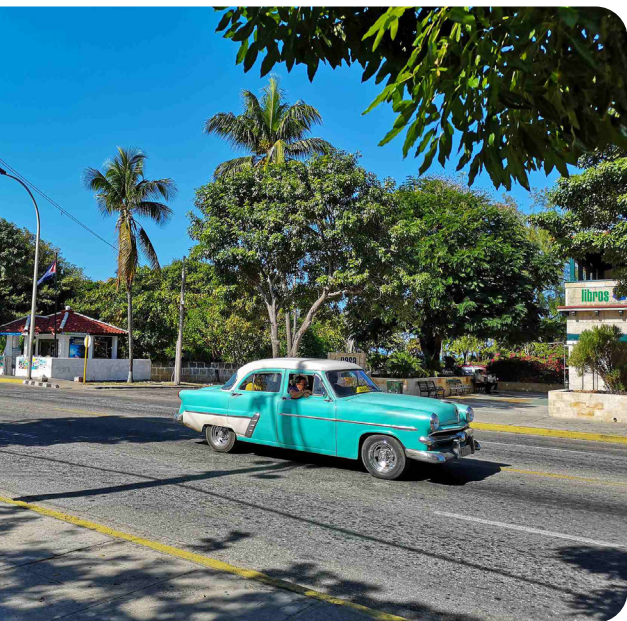
И те како! Када сам била у Варадеру, газдарица моје *Case Particulares*, жена око 65 година, као девојчица се спрема за излазак и одлазак на салсу. Чак мислим да сам видела више старијих људи на улици како играју него млађих.

13. *Дотакли сте и афрички континент. Од земаља Магреба, у пасошу се једино није нашао Алжир. Често смо суочени са предрасудама о арапском свету. Како на странце гледају људи у тим пределима?*

У погледу религије, потпуно је апсурдно имати било какву предрасуду. Вера их чини мирољубивима и ненасилнима. Као и било где на свету, свако само очекује да се религија и начин живота поштују. У Мароку, немуслиманима није дозвољен улазак у џамије, изузев друге највеће на свету, џамије Хасан II у Казабланки. Путници једино треба да поштују обичаје и веру народа и да се у складу

са тим понашају у смислу облачења као и узимања хране и воде на јавним местима у току Рамазана. Ништа компликовано за нормалног човека да поштује земљу у чијој је посети.

14. Са севера Африке, право на север Европе. Када бисте поредили ове две регије, за коју бисте могли да кажете да Вам се више допапа? Зашто?

Дефинитивно север Африке због посебне енергије коју носи. Север Европе је леп због аутентичне природе, али су градови слични једни другима и не дају то узбуђење и специфична искуства попут афричких.

15. Исланд, земља ватре и леда. Сусрели сте се са бројним природним лепотама. Шта бисте посебно издвојили?

Најзанимљивији део је такозвани *Golden circle*, у коме се налазе између осталог водопад *Gullfos*, гејзир *Strokkur*, који избацује врелу воду на сваких 8 min у висину од 15-25 m. Такође бих издвојила НП *Thingvellir* где се види раздвајање северноамеричке и евроазијске

тектонске плоче, које годишње износи око 2 cm, као и *Eyjafjallajökull* вулкан...

16. Географи на појединим испитима муче муку са исландским називима вулкана и градова. Како сте се Ви снашли?

Тешко је за изговор, али сам неколико назива успела да запамтим и да их изговорим.

17. На крају се враћамо кући, у Србију. Неретко своје слободно време проводите у природи. Које су Вам дестинације омиљене?

Околина Крагујевца, Западна Морава, Рудник, околина

Горњег Милановаца и Тара, као моја најомиљенија планина.

18. Какви су Вам планови за будућност?

У наредних пар месеци планирам да посетим Колумбију, а до краја године Костарику. Патагонија, Перу и Иран су следећи на листи.

19. За крај, која би била Ваша порука географима?

Путујте, путујте и путујте. Географија је пут у разне пределе, а странице књига су само смернице које вам дају базичну информацију, али не и потпуно знање.

Јесте ли се икада запитали да ли је могуће прокрстарити планетом Земљом у року од једног дана? Одговор је потврдан и може се наћи одласком у Аустрију, тачније град Клагенфурт у који сам се и ја упутио са намером да доживим то несвакидашње искуство.

Ово ушушкано место, на обронцима Алпа, шести је по величини град у Републици Аустрији са популацијом од 100.000 становника. Налази се у близини границе са Словенијом, у покрајини Корушка чији је и административни центар. Словеначки назив за насеље је Целовец. Иако је удео Словенаца у укупном градском становништву мали, Клагенфурт је седиште словеначке националне мањине у Аустрији. У њему се налазе њихова национална самоуправа, словеначка основна школа и гимназија.

Западни део града налаже на обале Врпског језера које је највеће у Корушкој, а протеже се од периферије Клагенфурта на истоку до залива Велден на западу, те га са правом

називају „аустријско море“. Вода језера је изразите плаво-зелене боје и прозирна је. У зимским месецима неретко се замрзне, али упркос томе спада у најтоплија алпска језера. Чиста и топла вода и прелепо уређено шеталиште чине га популарном туристичком дестинацијом током лета, па регион око језера

носи епитет „аустријски Монте Карло“. На њега се надовезује прелепи Парк „Европа“. То је омиљени рекреациони кућак за становнике Клагенфурта. На овом простору смештена су фудбалска игралишта, терени за одбојку на песку, која је веома популарна. Интересантна је и шаховска табла са фигурама на отвореном која мами љубитеље

ове игре. У централном делу парка је омање вештачко језеро поред кога су многобројни кафићи и угоститељски објекти. Посебну пажњу ми је, као географу, привукао хоризонтални сунчани часовник. То је била згодна прилика да се подсетим занимљивог градива које сам слушао из математичке географије.

Главна атракција Клагенфурта и околине је Минимундус, парк макета најзнаменитијих светских грађевина. Лоциран је преко пута парка „Европа“, у близини Врпског језера и на око сат времена пешачења од центра града. Ово је место на коме за неколико сати можете обићи читав свет. Макете су рађене у размери 1:25. Парк је направљен 1958. године и простире се на површини од 26.000 m². До сада га је посетило више од 15 милиона туриста. На улазу је макета глобуса, а недалеко од ње и прекоокеански брод за путовање на друге континенте. Већ на самом почетку забава и добар провод су гарантовани, јер никад не знате у који део света ће вас поставка одвести. Могу се наћи

грађевине од Таџ Махала у Индији, Борободура на Јави до Опере у Сиднеју и базилике Светог Петра у Риму. Северна Америка је грађевински представљена Кипом слободе, Белом кућом, храмом Маја у легендарној Чичен Ици, а атрактиван је и модел писте са које је NASA лансирала своје летелице у свемир. Са простора Јужне Америке најзначајнији објекти су Царски музеј Петрополису крај Рио де Жанеира и Катедрала у Бразилији, главном граду Бразила. Африку симболизује макета прелепог храма у Абу Симбелу, грађевини из Египта, државе која је

Пише: Немања Јосифов

ове године била земља партнер 42. Међународног сајма туризма и активног одмора у Београду. Од европских грађевина приказани су лондонски Тауер, Ајфелова кула, Атомијум из Брисела, Венеција, Храм Василија Блаженог из Москве... Највећи простор резервисан је за грађевине са немачког и аустријског гла, међу којима су најзначајнији дворци Баварске, дворца Белведере и Катедрала Светог Стефана из Аустрије. Импазантношћу од објеката са азијског континента истиче се огроман Кинески зид који је саграђен ради одбране Кине од инвазије непријатељских народа и представља врх ондашњег градитељства; међутим и макета која је изложена у парку посматрача не оставља равнодушним. У склопу парка је и неколико ресторана, а сав остварени профит из Минимундуса иде у добротворне сврхе. Посетиоцима

је занимљив рептилски зоо врт који представља праву атракцију, посебно за најмлађе. У затвореном делу парка је интерактивна поставка. Овај простор нуди узбуђење и забаву, изложба се налази на два спрата и ту се на веома занимљив начин могу научити интересантне чињенице. Садржај употпуњују 4D биоскоп, интерактивни глобуси, анимациона табла, огроман тобоган, „точак времена“ чијим окретањем сазнајете фасцинантне податке о разним познатим светским грађевинама.

Занимљиво је да су све макете ручно рађене, а велика пажња посвећена је ситним детаљима. Са територије Балкана значајне грађевине које се налазе у Минимундусу су Партенон из Атине, Цамија Сулејманија из Истанбула, са простора Бугарске је Рилски манастир, из Босне и Херцеговине је Стари мост из Мостара, а из Хрватске Црква Светог Марка из Загреба. На овом

простору налази се макета нашег познатог манастира Студенице, задужбине Стефана Немање, родоначелника најмоћније српске средњовековне династије Немањића. Од 1986. године овај сакрални објекат је на листи UNESCO светске културне баштине, а тиме је заслужио да се нађе међу макетама у овом парку.

Посета парку Минимундус заиста оставља туристу без даха. То је велико искуство које свако треба да доживи. Људи маштају о томе да обиђу читав свет, виде удаљене крајеве, упознају нове особе, али је то тешко изводљиво, било да се ради о ограничењу временске или финансијске природе. Ово је фантастичан начин да се те две потешкоће на тренутак отклоне и да се препустите незаборавним чарима које кратко, али занимљиво путовање по свету парк Минимундус нуди.

Вечерњим возом полазимо из Тбилисија за Азербејџан, односно Баку. Током два дужа застоја на граници људи излазе напоље, шетају граничним простором. После провере кофера и торби уследило је необично питање цариника: „Да ли сте били у Јерменији?“ Наиме, при аплицирању преко интернета за азербејџанску визу постоји питање које се јасно издваја „Да ли сте били у Нагорно Карабаху?“ Нагорно Карабах или Арцах је територија која се налази на југозападу Азербејџана. Већинско јерменско становништво је у годинама кризе и распада СССР-а желело да се припоји Јерменији, због чега је вођен рат (1988-1994.). Нагорно Карбах је од 1994. самопроглашена, међународно непризната држава над којом Азербејџан нема директну контролу. Ратна збивања из скорије прошлости и вишегодишњи замрзнути конфликт остао је главни разлог непријатељства Азербејџана и Јерменије. Азербејџан посету Нагорно Карабаху третира као кривично дело и можете сносити озбиљне последице. Питање за Нагорно Карабах нас не би изненадило, али нам није било јасно чему питање које се односи на суседну државу. Питали смо се шта би се десило да је наш одговор био позитиван. Да ли би уследила нека додатна

питања или детаљнија провера пртљага и дуже задржавање? Наравно, није било потребе да им кажемо да нам је Јерменија следећа дестинација.

Азербејџан

Услови за спавање у азерском возу су били више него добри, иако смо купили најјефтинију карту за трећу класу. У моменту буђења налазили смо се у полупустињско-пустињском пространству Куро-араксијске низије. Села су другачија од грузијских, куће и оgrade су од земљано-жутог камена и цигле. Пејзаж нас је подсетио на чињеницу колико се далеко налазимо од наше Србије. Приближавајући се Бакуу воз пролази кроз нафтна поља начичкана бушотинама. Азербејџан је један од највећих светских произвођача и извозника нафте и гаса. Црно злато у највећој мери обезбеђује БДП ове државе. Због нафте и гаса, појаве избијања ватре из земље, али и историјских разлога и веза са древном религијом, зороастризмом, Азербејџан

се назива „земљом ватре“.

По пристизању воза у Баку прво смо угледали модерне, стаклене зграде, што се уклапа у стереотип о нафтом богатим државама. Пре одласка у hostel одморили смо у парку где упознајемо једну породицу и од самог старта се сусрећемо с љубазношћу и добродошлицом Азера. Иако људи нису из Бакуа, били су сигурни да ту у близини постоји споменик једном Србину! Помислили смо на Милорада Павића који је овде познат због Хазарског речника. Касније смо се уверили да је у питању споменик Николи Тесли у мањем парку, који такође носи његово име.

Баку је главни и са 2,2 милиона ст. највећи град. Смештен је на истоку државе, на обали Каспијског језера (јужни део полуострва Апшерон). Попут неке „урбане криптодепресије“, приобални део града се налази испод нивоа светског мора, а остатак изнад. Каспијско језеро има велики утицај на микроклиму. Високе летње

температуре ублажава ветар који често и снажно дува. Управо је по једној од теорија град добио име по ветру. Већ после првих пар сати град нам се веома допао. Запањила нас је неочекивана инфраструктурна уређеност, чистоћа и срећеност града, монументалне

Пише: Александар Ковјанић

и велелепне јавне зграде, прелепе и уредне фасаде, зелени булевар, бројни споменици, паркови, фонтане... Те најимпозантније старе грађевине изграђене су у неокласицизму и бароку са оријенталним и руским елементима (под совјетским утицајима). Нова архитектура се у визуелном смислу ослања на стару, а нису ретки традиционални мотиви и украси. Осим стакла као новог материјала, у грађевинарству доминира жуто-сиви кречњак и пешчар. Од кречњака је израђен готово цео Стари град и зидине из XII века које га окружују. Стари град се налази на UNESCO листи светске културне баштине. Шетајући овим малим лавиринтом уских улица наилазимо на ресторани, сувенирнице, џамије, али и старе приватне куће и зграде. Највећи историјски и туристички значај у Старом граду имају Ширваншах палата и Девојачка кула. Обрадовали смо се када смо видели да се овде налази српска амбасада! Српске заставе смо приметили на неколико тераса у једном новом насељу. У Бакуу су се у то време одржавале Европске игре младих (EYOF) па смо у граду сретали спортисте и чланове стручних штабова из Србије и бивших нам република.

На приобалном узвишењу изнад Старог града налазе се Пламене куле (*Flame Towers*). Ове три високе стаклене зграде у облику пламена представљају савремени симбол града. Током вечери зграде светле у разним бојама или у виду ватре или државне заставе. Од Пламених кула долази се до Вечне ватре и градског видиковца. Одатле се пружа панорамски поглед на град и Каспијско језеро. Поглед је сигурно још лепши са оближњег високог ТВ-торња (310 m), али тамо нисмо ишли. Незаобилазна штрафта је главно градско

шеталиште које се протеже дуж обале Каспијског језера. Шеталиште уједно представља огроман парк, са разним комерцијалним садржајима. Обишли смо пар километара централног дела шеталишта, док ће по завршетку пројекта укупна дужина износити чак 26 km. Близу Старог града и шеталишта су туристички атрактивне пешачка Низами улица и Трг фонтана. У граду је приметно веће присуство полиције, што нас није узнемирило већ смо се осећали апсолутно безбедно и у ситним сатима.

Поред имена бројних историјских личности, често се среће – Хејдар Алијев. Реч је о покојном дугогодишњем лидеру из времена СССР-а и каснијем председнику и оцу садашњег председника државе. Подразумева се да „отац нације“ има споменик и музеј. Његово име носи аеродром, булевар,

ми млади живимо у Србији, колико се наше животне навике разликују од њихових. Азери су по вероисповести шиитски муслимани, али је Азербејџан у правом смислу секуларна држава у којој религија нема велику улогу. У ширем центру града видели смо само четири џамије. Из џамија се не оглашава молитва. Изузев упадљивих туриста из арапских држава мало тога је одавало утисак да се налазимо у држави у којој је ислам главна религија. Ако изузмемо Арапкиње које су покривене „од главе до пете“, у Бакуу нисмо видели жену са марамом, на шта смо навикли у муслиманским срединама. Осим што не носе мараму, Азерке свих узраста се облаче исто као жене у Србији. С друге стране, мушкарце у граду нећете видети у бермудама (колико год да је топло) и патикама. Све ово је поред архитектуре умногоме давало

спортска хала, концертна дворана, џамија, рафинерија. Мање је познато да овај бивши ауторитавни владар од 2011. године има споменик у Ташмајданском парку.

Две фине Азерке које смо упознали у возу су нам повремено правиле друштво, показивале град, саветовале нам шта да видимо и како да дођемо до одређених локација. Попут њих и други саговорници су имали жељу да чују како

европски дух граду. Од кухиње бих издвојио баклаве, слатко од лубеница и белих трешања и хлеб који и у продавницама спремају на традиционалан начин, у великим пећима на дрва у облику отвореног бурета.

Један дан је био предвиђен за Каспијско језеро. Каспијско језеро због велике површине (371.000 km²) и заслањености зову и морем. Надали смо се да постоји нека градска плажа, излетиште, попут наше Аде

Циганлије. Међутим, плажу смо морали да пронађемо ван града на северној страни полуострва. Примећујемо да се инфраструктура, стамбени објекти, возни парк и градски превоз на периферији видно разликују. Велика пешчана плажа коју смо посетили налази се код места Мардакјан. Плажа је непрегледна, пружа се километрима са обе стране. И вода је „на око“ чиста, али је број купача био мали (у повратку смо видели таблу на којој је писало да је купање забрањено). Због непрестаног ветра формирају се таласи. Ветар и таласи су проузроковали један бизаран еколошки приказ. Плажа је у принципу чиста, али бројне мање рибе бивају насукане. Њих даље разноси ветар, због чега остају на плажи у различитим фазама распадања.

Око 60 km од Бакуа налази се НП Гобустан, светски познат по археолошком локалитету и блатним вулканима (такође на листи UNESCO-а). Археолошки локалитет датира од пре 40.000 година. Чувен је по петроглифима (сликама исклесаним у камену), тачније приказима бикова, сунца, људи како плешу, лове, плове чамцем, пећинама, остацима насеља. Феномен блатних вулкана је веома редак. Више од половине свих блатних вулкана на свету налази се у Азербејџану, од тога највише у Гобустану. На једном

узвишеном платоу налази се десетак мањих активних купа. Блато се константно крчка, а повремено се нагло избацује или разлива ређе, гушће блато или блатњава вода.

Од првобитно планирана два, па три, остадосмо у Бакуу пуна четири дана. Знали смо пре доласка за модерну архитектуру и очувано старо градско језгро, међутим, Баку је у целини превазишао наша очекивања. Закавказје нас је генерално одушевило, али ако бих морао да издвојим неки град или локалитет то би дефинитивно био Баку. Због временске ограничености нисмо планирали да посетимо ништа више осим Бакуа и ближе околине али верујем да ће бити прилике да боље упознамо Азербејџан.

Јерменија

Због поменутих политичких проблема у Јерменију смо могли да дођемо преко Грузије. После краћег предаха у Тбилисију, укрцавамо се на вечерњи воз. Од првог свитања у Јерменији путујемо упоредо са Араратом, светом хришћанском и јерменском планином. Ова висока планина и палеовулканска купа (5.137 m) везује се у хришћанској традицији за мит о Великом потоцу и Нојевој барци. Арарат је главни мотив јерменске историје, културе, прошлости и садашњости. Сlike или обриси те планине

могу се видети готово свуда, од државног грба до граничног печата, визе, у породичним кућама, ресторанима, на амбалажама прехранбених производа, као модни детаљ... Међутим, Арарат се налази у Турској, свега 30 km од границе. Арарат се може видети из свих делова Јерменије, али Јерменима Турска не дозвољава посету. Нажалост, из правца Јеревана због смога или неповољних атмосферских прилика ми нисмо јасно видели целу планину.

Јереван је главни и највећи град Јерменије (1,1 милион ст.). Један је од најстаријих стално насељених градова, према проценама од VIII века п.н.е. Смештен је на око 1.000 m н.в. у западном делу Араратске равнице, на обалама реке Храдзан. Центар је јасно ограничен полукружним зеленим појасом. У његовом средишту се налази велики Трг Републике, зграда Владе и других институција. Највећи број грађевина изграђен је од вулканског камена, туфа, који може бити у различитим нијансама црвене и љубичасте боје, ређе у нијансама наранџасте или црне. Овај камен се толико често употребљава да чак ни социјалистички блокови у Јерменији нису сиви и безлични, већ има и оних са додатком од туфа, који разбија монотонију. Од Трга Републике према Оперу води Северна авенија, прави пример центрификације. На том месту, у самом центру града, до пре 15-ак година налазило се неугледно насеље. Сада је ова зона око пешачке авеније, са бројним ресторанима, кафићима и вештачким језером, главна туристичка и комерцијална зона. У продужетку, после Опере, долази се до парка и Јереванских каскада, омиљеног места за окупљање. Са највише платформе пружа се поглед на

На 10-ак km од Јеревана је Вагаршапат (до скоро познатији као Ечмијадзин), јерменски свети град. Овде се налази седиште Јерменске апостолске цркве и најстарија јерменска Саборна црква Свете Мајке Божје. Подигнута је на самом почетку IV века, када Јерменија постаје прва хришћанска држава. У цркву нисмо могли да уђемо јер је у току била реконструкција. Неколико верских објеката овог града и археолошки локалитет уврштени су на листу UNESCO-а.

Били смо и на језеру Севан (1.260 km²), једном од највиших тектонских језера на свету (1.900 m н.в.). Упркос надморској висини пријатно је за купање, па се назива и „јерменским морем“. Из тиркизног Севана истиче поменута река Храдзан. Посетили смо две цркве из IV и IX века, смештене на узвишењу полуострва, које припадају манастиру Севанаванк. Одавде се види цео северни део језера, тзв. Мали Севан. Дружељубива већа екипа нас позива на одбојку. Иако нисмо одбојкаши, показали смо им зашто смо у том спорту међу најбољима у свету.

Дани су брзо пролазили у сталном покрету... Остало нам је још да се вратимо за Тбилиси, из ког ћемо даље према Истанбулу и Београду. Путовањем смо били више него задовољни јер је Закавказје у сваком смислу разноврсна регија. Препорука за све који желе да открију нешто ново и необично, а да је у складу са студентским џепом.

цео град и Арарат у позадини. Попут Грузина и Тбилисија, Јермени на оближњем узвишењу имају 51 m висок споменик посвећен Мајци Јерменији. Слично Тбилисију, главна и највећа црква Светог Григорија Просветитеља је новијег датума. Грузија је земља вина, а Јерменија коњака. Још једна паралела се може повући, јерменска кухиња је слична грузијској. Од воћа бих издвојио преукусне кајсије (јерменско национално воће), с којима се доводи у везу наранџаста боја на застави. Јереван је град у коме не можете остати жедни. По целом граду на сваком кораку се налазе чесме.

Важан идентитет јерменске културе су хачкари. Хачкари су споменици различитих димензија (наравно од туфа) у којима је уклесан крст, са другим хришћанским симболима и украсима. Ови усправни камени блокови су подизани преко 1.000 година, широм Јерменске висоравни и на свим просторима које су насељавали Јермени. Важна тачка је и једно тужно место, Меморијални центар геноцида над Јерменима. Турци су од 1915. до 1923. над Јерменима извршили један од најмасовнијих геноцида у историји човечанства. Процењен број жртава се креће од 800.000 до 2 милиона.

Јермени су такође гостољубив и непосредан народ. Из комуникације са њима најинтересантније нам је било што смо више пута сваког дана чули исто питање: „Да ли смо Пољаци“. Руски (и њему сличан украјински) им је добро познат,

па им је за „наш словенски језик“ преостао као следећи са највише говорника. У Јеревану смо присуствовали једном од најчуднијих и најзабавнијих обичаја. Другог јутра добили смо са терасе воду по глави. Окренемо се у том правцу, човек нас гледа, држи кофу и смеје се. Ми забезекнути, насмејемо се и наставимо даље. Улазимо у метро, девојка кроз мокра, већ нам је чудно... Излазимо из метроа и тад добијамо нових пар кофи воде. Сад већ схватамо да је у питању нека посебна ситуација. Сазнајемо да је тог дана празник „Вардавар“, који се поштује још од паганских времена. Невероватне сцене, по целом граду махом деца и млађи људи поливају једни друге водом, као и људе који очигледно не желе да буду део колективног поливања. Деца поливају људе у аутобусима, људи „пуцају“ из пиштоља на воду из кола у покрету, општи хаос. Из знатижеље смо прошли кроз центар града где је био епицентар догађања. Уз мало бежања, прошли смо критичну тачку релативно успешно.

Пише: Милица Никић

Крново је планинска површ североисточно од Никшића, која заједно са Лукавицом чини висораван. Налази се у централном делу Црне Горе, 20-ак km удаљено од Никшића, а 50 km северно од главног града Подгорице.

Морфолошки, отворено према Никшићком пољу, Бјелопавлићкој равници и даље према Скадарском језеру и Јадранском мору, Крново је и природним и антропогеографским карактеристикама особено и јасно одвојено од околних планинских предела, па зато и врло познато. Крново је пре свега релативно висока висораван у форми широког превоја између знатно виших планина Лукавице и Војника, на једној страни, и далеко ниже Шавничке котлине на северу и Никшићког поља на југу. Између ове две котлине Крново представља врло изразиту климатску пречагу. Просечна висина овог простора је 1.500 m и због свог изгледа и климе многи је зову Црногорски Тибет. Терен око Крнова је брдовит, а највиша тачка износи 1.608 m (Крновска глава).

Крново је познато по врло карактеристичним климатским особеностима и у прошлости, било је изразито богат сточарски крај. У средњем веку преко ове висоравни пролазио је значајан трговачки пут. Једно време економска оправданост саобраћајнице преко Крнова оспоравана је чињеницом немогућности одржавања услед климатских непогода, све док пут није асфалтиран и реконструисан и на тај начин

поново успостављена веза између северне и јужне Црне Горе.

Крај је познат по многобројним катуницама, у којима се једно време народ скривао од најезде Отоманског царства. Нажалост, временом су катуни опустели и многи су остали као споменици сурових времена и сурове климе, јаких мећава и ветрова. Топли и влажни облаци ношени југом са Јадранског мора на путу према Дурмитору до овог места немају виших препрека, па се крајем новембра и у првим зимским данима велика количина падавина, у облику снега, изручи на Крново. Зато, просечна

дебљина снежног прекривача у фебруару овде прелази два метра, а у наметима четири метара и више. За људе који у зимским данима прелазе Крново није изненађење да недељама, а понекад и месецима телефонске жице и стубове не виде од сметова. Није Крново мање необично и питома ни лети. На овом простору се бележи просечна годишња температура од 5°C.

Крново је слабо насељена област, углавном се састоји од пољопривредног земљишта које се култивише од пролећа до јесени, а у последње време повећао се и број сточара због еколошких услова које

пружају планински пашњаци.

У последњих пар година Крново добија на значају и због ветропарка. На Крнову је изграђена прва ветроелектрана у Црној Гори. Ветроелектрана Крново је парк на највећој надморској висини у Европи. Ветрогенератори су постављени на надморској висини од 1.500 m, где је према проценама, просечна брзина ветра 5,5-6,5 m/s. Комплекс ветропарка обухвата 26 ветрогенератора, два далековода (Кличево-Брезна и Брезна-Крново) и две трафостанице (Брезна и Крново), укупне инсталисане снаге 72 MW и годишње производње око 220 GWh. ВЕ „Крново“ пуштена је у рад 2017. године.

Ветропарк се не може било где изградити, битни су географски фактори попут рељефа, који може представљати препреку у потпуном и скорешњавању енергије ветра. Мора се пронаћи место где током свих 12 месеци ветра има толико да може својом енергијом производити довољне количине струје. Енергија ветра је обновљива и чиста, не загађује ваздух. Негативни утицаји ветрогенератора на животну средину постоје, али су ти утицаји релативно занемарљиви у поређењу са позитивним елементима.

Због близине Националног парка Дурмитор, а и због своје дивље лепоте, Крново постаје све пожељнија туристичка дестинација. Чист ваздух, дивља и нетакнута природа, планинарење несавладивим и непрелазним превојима је оно што посебно привлачи туристе авантуристичког духа.

Пише: Лука Пешић

Рилски манастир налази се у југозападном делу Бугарске, на обронцима планине Риле, на којој је и највиши врх Балкана – Мусала (2.925 m). Ово је највећи православни манастир у Бугарској, смештен у долини Рилске реке на око 1.150 m надморске висине. Удаљен је више од 100 km од Софије, главног града Бугарске. На овим просторима преовладава планинска клима са високопланинском вегетацијом. Оснивач манастира јесте Свети Јован (Иван) Рилски Чудотворац, који га је основао у X веку, а живео је у пећини, у близини места данашњег манастира. Свети Јован рођен је 876. године, и он је први и највећи канонизовани бугарски светитељ. Код нас се овај светац слави 18. августа. Манастир су саградили његови ученици, а сама градња трајала је од 927. до 941. године.

У време продора Османлија на Балкан крајем XIV века, рад монаха у верским објектима је био прилично сведен како не би био запажен. Манастир је тада више пута спаљиван. Прве радикалне промене, обнове и радови на манастиру започети

су крајем XV века, а грађевина је у целини данашњи изглед добила у XIX веку. Рад манастира су осим бугарских званичника, помагали и знани људи из страних земаља, који су знали за његову вредност. Сви бугарски владари давали су велике поклоне манастиру, а он је био духовно и културно средиште бугарског народа између XII и XIV века. Поред свих њих, велику помоћ манастиру пружио је и манастир Русикон са Свете Горе.

Манастирски комплекс је неправилног четвртастог облика, а зидови који га окружују су високи 24 m. Саборна црква у средини комплекса посвећена је Пресветој Богородици, а њена градња завршена је 1837. године. Мошти Светог Јована Рилског налазе се у овој цркви. Када су Османлије заузеле ово поднебље, мошти су пренете у Велико Трново, а натраг су враћене крајем XV века. Главна црква има пет купола, три олтара и две капеле, као и највреднији иконостас у злату са дуборезом. На његовој изради су радила чак четири уметника више од пет година. Главна манастирска црква препуна је прекрасних фресака међу којима је и

фреска Светог Јована Рилског.

Конаци у околини имају преко триста просторија, а међу њима су и четири капеле, игуманова соба, ризница, библиотека, музеј, кухиња... Ризница има и данас преко 16 хиљада сачуваних рукописа, 35 хиљада експоната у историјској збирци и разне друге драгоцене предмете. Музеј од давнина чува реликвију – Рафаилов крст који је направљен од дрвета из једног комада, а направио га је калуђер Рафаил који је у њему и изгравирао 104 призора из Библије и 650 минијатурних фигура. Овај крст прављен је највероватније и више од 12 година, а завршен је 1802. године. Калуђер је тада изгубио вид.

Манастирско двориште је поплочано каменом и у њему се налази тзв. „Моћна кула“, тј. Пирг кесара Хреље. Кула је подигнута давне 1335. године, а њен ктитор био је властелин краља Србије Стефана Дечанског и његовог сина, цара Душана. Након битке код Велбужда, Рилски манастир је, као и околна места, ушао у састав Србије.

Рилски манастир је 1976. године проглашен за национални историјски споменик и културно благо непроцењиве вредности, када је и стављен под заштиту државе, а 1983. је уписан на листу светског културног и историјског наслеђа UNESCO-а. У посету манастиру долазе људи како са Балкана, тако и из целог света, а дневно га посети преко 1.000 посетилаца.

СКИЈАЛИШТЕ ЕВРОПСКЕ АРИСТОКРАТИЈЕ „ДОЋИ И БУДИ ВИЋЕН“

Пише: Вељко Вучинић

Након што су се утисци слегли, ред је да напишем и коју (необавезну и паметну) реч о турнеји по северу Италије. Наша екипа са два аутомобила кренула је на зимовање, већ у стандардно доба године, где нам се прикључила још једна породица, пријатељи из Аустрије. Ова прича десила се 2017. године. Са скијањем је као и са музиком: без обзира на врсте, или је добра или лоша. Исто тако, сва се скијашка знања на крају сажму у две битне категорије: добро или лоше скијање. Дobar скијаш добро скија на сваком снегу, па и лошем. Знање доброг скијања састоји се у једноставној истини, да сво знање треба сместити у ноге, а не у главу.

То многи не желе да схвате и одатле њихово разочарење.

Једно од најелитнијих скијалишта у Италији, а и на свету - *Madonna di Campiglio* (Мадона ди Кампиљо) се налази на северу земље, смештена између врхова планина *Adamello* и *Dolomiti di Brenta*, на самој граници са Швајцарском, у покрајини Трентино. Мадона ди Кампиљо је савршено полазиште за пешачење и скијање у величанственом планинском пејзажу. Мадона ди Кампиљо поседује око 72 km ски стаза, повезана жичарама са скијалиштима Марилевом и Фолгаридом, заједно чине скијашку област са 120 km стаза за алпско скијање и око 30 km за нордијско скијање.

Ово познато италијанско скијалиште стекло је славу још крајем XIX века када је аустроугарска царица Елизабета (1837–1898.), познатија као Сиси, овде долазила на одмор у више наврата. Више од целог века касније, Мадона ди Кампиљо и даље окупља светски Џетсет и европску аристократију, чему сведочи табла у центру са

натписом: „Дођи и буди виђен“. Мадона је место организовања разних занимљивих спортских и културних манифестација. Сваке године се возе трке Светски куп у слалому и велеслалому. Најчешће у фебруару, Фераријеви возачи Формуле 1 током „Wroom“ недеље учествују у разним активностима, као што је, на пример, промоција нових Фијатових модела. Костимирани Хабзбург карневал је подсећање на период аустроугарске владавине, посвећен царици Елизабети, најпознатијој гошћи овог планинског месташца.

Скијање у Мадони ди Кампиљо је врхунски доживљај, а нарочито је омиљена, сноубордерима и скијашима средње категорије, који воде дуге стазе кроз борову шуму. За почетнике су ту бројне ски – школе и благе стазе Кампо Карло Мањо, а за искусне скијаше стаза Канал Мирамонти са планине Спинале, као и *3 Tre*, где се вози трка за Светски куп. Жичаре се из града пењу на све стране, омогућавајући лак приступ

ЖИВИ СВОЈ ЖИВОТ

врховима и стазама. Место је на надморској висини од 1.524 m, а скијашке стазе и до 2.600 m, па снега има довољно током целе зимске сезоне. Системом жичара повезана су још три скијалишта, која се налазе у средишту Сунчане долине (*Val di Sole*), и имају систем са 83 km ски стаза. То су Марилева, Фолгарида и Пинцоло. Марилева је комбинација типичног алпског села и модерног скијалишта, познатија као место у коме се окупљају сноубордери. Популарност је стекла након одржаног Светског првенства у сноуборду 1999. године. Фолгарида је модеран ски центар удаљен свега 9 km од Мадоне и идеално је место за миран и породичан одмор у планини.

Највеће атракције на скијалишту су врх Монте Виго (2.179 m) са кога се спушта велики број стаза, парк за сноубордере *Mini Ursus*, стаза Светског купа 3 *Tre* и једна од новијих црних стаза *Little Grizzly* која на својих 810 m дужине има нагиб и до 70°, а најстрмија стаза у једном краћем делу долази до невероватних 84° нагиба. На једној од стаза можете проверити сопствену брзину у слалому бесплатно, док постоје осветљене стазе за ноћна скијања. Такође, многе стазе су покривене

камерама, па може баш ваш спуст бити уживо на друштвеним мрежама. Као новитет се издваја гондола Белведере 2 која саобраћа и увече и даје романтичну атмосферу, док вас води на висину од 1.860 m где из романтичног кутка или пак с неким већим друштвом можете слушати музику и уживати у вечерњем погледу на силуете Доломита. Читава ски област је у одличном стању са новим гондолама, топлим шестоседима, четвороседима и троседима, са преко 600 топова за стварање вештачког снега, а ратраци који равнају стазе раде по читаву ноћ. Ова скијалишта се јединствено зову: *Ski area Campiglio – Val Rendana, Val di Sole* са капацитетом од 30.700 скијаша на сат.

Проблем, поред веће удаљености, представља чињеница да је ово изузетно скупо скијалиште, вероватно због тога што окупља европски VIP. Цене се крећу од 700 до више хиљада евра за седам дана. Апартмани се могу наћи по јефтинијим ценама, али то су трошкови само смештаја. Поред тога треба издвојити новац за ски-пас, храну, ноћне изласке и одморе на стазама. А уколико

долазите својим колима, као што смо радили ми, требаће вам више стотина евра за гориво, путарине и успутне паузе. Сам пут износи око 1.000 km и креће се аутопутем Београд – Загреб – Љубљана – Трст – Падова – Вићенца – Верона (излаз за Бренеро) – Тренто (излаз за Монте Бондоне и Вал Рандена), кроз Пинцоло и стиже се у Мадону ди Кампиљо.

Као највећи утисак остаје спуштање низ црну стазу на којој се вози Светски куп, уживање током Карневала Хабзбурга, часови на сноуборду у једној од ски школа и посебан ноћни живот Мадоне. Свакако препоручујем ово скијалиште свима који су у прилици да оду тамо. Много је јефтиније бити смештен у околним местима (нпр. Фолгариди) из које се кроз пола сата скијања стиже у Мадону. Након „освојених“ стаза овог *крем де ла крем* скијалишта, одлучили смо да следећу зиму проведемо у француским Алпима, на чувеном глечеру, са којег се види „кров“ Европе, али о томе у следећем броју.

Пишу: Александра Ранковић и Јелена Ђурић

Када помислимо на Јадранско море прва асоцијација су нам дивне плаже и летовалишта. Ово море је омиљена дестинација за многе туристе, али јесте ли се некад запитали колико је Јадранско море загађено?

Јадранско море посебно је осетљиво на загађење због своје затворености. Извори загађења су бројни, али пластика је материјал који најчешће можемо наћи, како у води, тако и на обалама мора. Једном када производи од пластике доспеју у море, тада она постаје главни проблем морских организама. Остаци рибарских материјала, пластичне кесе и други пластични отпад могу да се увију око делова тела животиње, спрече њен нормалан раст и развој, кретање, репродуктивну активност и активност храњења, а највећи проблем је што животиње често гутају пластични отпад сматрајући то храном. Истраживања су показала да седам до десет риба у Јадранском мору има трагове микропластике у свом организму. Микропластика доспева у море на два начина: први начин је у козметичким и хигијенским препаратима који се кроз канализациони систем без пречишћавања испуштају у море, други начин је дезинтеграцијом пластике у мору под утицајем абиотичких фактора.

Пластика повређује и често убија морске животиње, а међу њима су многе угрожене врсте као што су морске корњаче и медитеранска фока. С обзиром да је риба један од главних прехранбених производа на приморју, поставља се питање колико је безбедно и здраво јести рибу која у себи има пластику?

У бројним акцијама које се организују како би се море очистило од пластике највише је пронађено пластичног отпада од стиropора, пластике до 25 cm величине, штапићи за уши, пластичне флаше и затварачи.

Мљет, Вис, Ластово, Шолта и друга прелепа острва, због свог положаја паралелног са обалом,

примају огромне количине отпада који долази јаким јужним ветровима и морским струјама. Велики део овог отпада је пластика која се временом претвара у микропластику која остаје у мору стотинама година. Истраживања показују да се 60-80% морског отпада широм света састоји од пластике и да је просечна густина пластичног отпада на Медитерану 1 комад на 4 m².

Сви сносимо одговорност. Постоји тенденција да за загађеност Јадранског мора кривимо немарне туристе и отпад из Црне Горе и Албаније, али у бројним акцијама чишћења јадранских обала и самог мора пронађене су робне марке из свих земаља које излазе на ово море. Ради се дакле о проблему који нема национални идентитет и не познаје границе. Осим улагања напора да мењамо навике и културу бацања, одговорност напоскон морају преузети и корпорације које на тржиште пласирају огромне количине пластичне амбалаже.

Како пластични отпад представља огроман проблем на хрватским острвима, тако су бројне невладине организације ушле у борбу против овог проблема. Активисти Greenpeace-а су на острву Мљет изложили десет метара дуге реквизите како би

приказали где најчешће завршава пластика за једнократну употребу након што се после кратке употребе нађе у смећу. У мору код познате плаже Сапдунара плутале су огромне флаше, чаше и сламке симболично поручујући да се у Јадранском мору сада налази 1.455 t пластике.

Група активиста са острва Зларин, мотивисана Европском директивом о једнократној употреби пластике, имала је идеју да Зларин постане острво без пластике. Победили су на конкурс за најиновативнија решења која ће помоћи у спречавању даљег загађења Јадранског мора пластиком. Неколико месеци касније, њихова идеја постаје стварност, када су све продавнице, ресторани, невладине организације и локалне власти потписале декларацију о замени пластике за једнократну употребу, еколошки прихватљивијим решењима како би допринели заустављање загађења пластиком. Ово острво је инспирација и добар пример како уз мало труда и креативних идеја можемо живети еколошки свесно и у хармонији са природом. Ми смо носиоци промена и као географи треба да се залажемо за идеје које би донеле користи целом човечанству, а и наша планета би нам била захвална.

Пише: Марија Иванковић

Већина Немаца воли да летује „код куће“. На југозападу налази се немачки бисер - Боденско језеро или језеро Констанц како је још познато. Читав регион око језера богат је културно-историјским наслеђем, у околини се налази неколико замкова, барокних цркава, прелепих градских тргова, као и мноштво сеоца и природних лепота. Међу свим тим природним лепотама издваја се острво које „цвета целе године“.

Острво Маинау налази се на североисточном делу Боденског језера, а са копном је повезано мостом. Маинау је треће највеће острво на Боденском језеру у близини града Констанца. Острво је мало, само 45 ha и становништва од око 200 људи. У цветно острво претворио га је велики војвода Бадена, Фредерик I. Данас припада племићкој породици Бернадоте.

Захваљујући благим климатским условима на острву расту палме и друго медитеранско растиње, око 500 врста листопадних и четинарских дрвећа. Ту је и ретко и јако старо дрвеће, попут дрвета лимете Викторија, која је засадио велики војвода 1862. године поводом рођења своје ћерке или чудно увијено дрво Пагоде које је старо око 150 година. Ово острво, иако не толико велико, крије мноштво занимљивих области. Оно што дефинитивно морате видети је авенија метасеквоја. У Кини је 40-их година прошлог века пронађен живи пример метасеквоје. Острво Маинау добило је свој први примерак само десет година касније. Била је тада висока само 30 cm. Данас, она на импресиван начин украшава острво.

Острво је најпознатије по највећем ружичњаку на свету са 24.000 ружа од 1.200 различитих врста. Стручњаци су с правом одушевљени овом колекцијом ружа. *Променада ружа* је једно од најлепших шеталишта на острву која привлачи посетиоце својим чудесним парфемом и сјајним историјским ружама. Старе руже су веома драгоцене. Међу њима су и дивље руже које су красиле вртове Оријента пре 3.000 година, од којих су неке веома ретке.

Поред ружа, оно што се не сме пропустити је и *башта далија*. Далије са својом цветном величанственосћу и великом разноликошћу су јесења атракција на острву Маинау. Јужна падина острва претвара се у прави ватромет боја, када у врту далија цвета око 12.000 ових биљака. Ове разнобојне лепотице из Мексика посађене су према висини раста у цветним коритима које покривају површину од 2.400 m². Од 31. августа до 7. октобра на острву је отворено гласање за краљицу Далија. Посетиоци острва могу одабрати свог личног фаворита и дати свој глас. Ништа мање значајне су и *баште рододендрона*. У мају, а понекад и у јуну, скоро 250 врста рододендрона који расту у сенци дивних стабала стварају живописни океан цвећа на источној падини острва Маинау.

Дефинитивно једна од најинтересантнијих је језерска башта. Језерска башта налази се на југоисточном делу острва. Много година раније, вртлари острва креирали су цветњак у облику Боденског језера на падини језерске баште. Цветна слика информише посетиоце о географији Боденског језера.

Оно што посетиоце оставља без даха је и „Цветни сат“, стилизован од стране Карла Линеа. Посађен је на северној обали језера 2008. године. Карл Лине је уочио да различите врсте биљака у потпуности отварају своје цветове у одређено доба дана. На основу овог открића, он је тражио одговарајућу биљку за сваки пуни сат у дану. Направио је округле

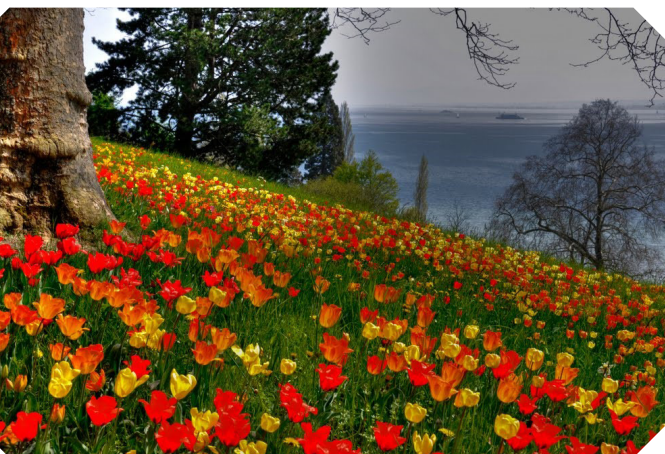
гредице, затим је у сваку од дванаест одељења ставио одговарајућу биљку која у тачно време отвара или затвара своје цветове. За Линеа се каже да би могао тачно да каже време у року од пет минута када погледа свој цветни сат.

Дефинитивно, цвеће је оно што чини ово острво правим рајем, али било би неправедно да се не помене барокни драгуљ који се налази у срцу овог острва – палата грофа Бернадота. Палату је дизајнирао Јохан Каспар Багато и грађена је под његовим надзором од 1739. до 1746. године. Упркос ограниченим финансијама, успео је да створи симетричну палату која се уклапа у амбијент. Оба бочна крила отварају се према копну док је задњи део зграде окренут према језеру. Срце палате је такозвана „Бела дворана“. Дворана је отворена само за концерте или посебне догађаје.

Још једна историјска грађевина је и Вртларски торањ. Налази се насупрот палати. Његов масивни подрум потиче из средњег века и изграђен је од заосталог материјала из средњовековне тврђаве која се у то време налазила на острву. Данас се у кули налази једна од продавница сувенира, а са Вртларског торња се пружа спектакуларни поглед на палату.

Наравно, поред овог биљног света неизоставни су и лептири и пчеле. Острво Маинау жели да повећа свест о значају пчела. Посетиоци нису само информисани о значају него су и позвани да осете и активно доживе пчеле. У ту сврху постављена је пчелиња заједница уз шеталиште. Само мрежа одваја пчеле од посетилаца, тако да звукови стварају невероватно искуство. Посета другој највећој *кући лептира* у Немачкој сигурно је један од најважнијих тренутака излета у Маинау. Предиван осећај егзотичног пејзажа употпуњује и лепота око 120 различитих врста тропских лептира из Африке, Азије, Централне и Јужне Америке.

Оно што може да се види на овом острву не може се пренети сликом и текстом, и зато га апсолутно треба уврстити у списак места које треба обићи, ако се укаже прилика.

Пише: Сава Стевановић

Сува планина је планина у Планинско-котлинско-долинској макрорегији, мезорегији Источна Србија и субрегији Балканска Србија, дужине 45 km, а највеће ширине 15 km. Пружа се правцем северозапад-југоисток и почиње 3 km источно од Нишке бање, а завршава се југозападно од Бабушнице у Лужничкој котлини. Према токовима Нишаве и Лужнице завршава се дубоко спуштеним котлинама (Нишка, Бабушничка, Заплањска, Белопаланачка, Коритничка, итд.), а на нишкобањском, островичком и белопаланачком раседу избиле су термалне воде Нишке бање, Островичке терме и Бањице.

Сува планина представља најјужнију планину Карпатско-балканске Србије, која чини северно орогено стабло Средоземне зоне веначних планина, издигнуте покретима алпске орогенезе највише у олигомиоцену. Језгро ове планине изграђено је од кристалних шкриљаца, на које су наталожене седиментне стене пре свега доломити и кречњаци. Пошто се налази на самом контакту са Српско-

македонском или Родопском масом, отуда и терцијарни вулканици представљени дацитима и андезитима, као и алкалним габроидним стенама. У геолошкој структури се могу наћи и вододрживи црвени пермски пешчари на чијем контакту са кречњацима се јављају извори који су углавном каптирани и користе се за водоснабдевање, попут „Мокра“, „Студена“ и „Дивљана“. Планина се одликује безводношћу због пропустљивости кречњака кроз чије пукотине падавине пониру до водонепропусних слојева. Крас овог терена, као и целе Источне Србије припада прелазном типу Јуре који се одликује бројним вртачама и увалама, али и подземним облицима (јаме и пећине). Због тога и не чуди што се овде налази најскрашћенији део Србије, чак 26 вртача/km². Површ Валоже се простире на јужним падинама, на надморској висини 1.400-1.500 m, заузима око 16 km² и представља највишу и највећу зараван средњег Понишавља. Степен карстификације је изузетно велики и зато је Цвијић говорио „она има мрежасту красну пластику: сплет од валоба и вртача, између којих су гола кречњачка брда и

ритови. Велике је сличности са увалама динарског краса. Њене кречњачке стране су често прекривене шкрапама“. Непосредно испод самог врха Трема налази се највиши спелеолошки објекат у Србији на 1.780 m н.в., односно јама Снежница. Поред тога изванредан број истраживача указао је на могућност плеистоцене вирмске глацијације. Јужно и југоисточно од Трема, на надморској висини изнад 1.700 m, постоји неколико мањих циркова полигенетског карактера јер је у њиховом постанку учествовала крашка и ледничка ерозија. Јован Цвијић је Суву планину назвао „Алпи на југу Србије“ због њених стрмих одсека који се пружају на северној страни и поделио је на три дела: потковичасти гребен, облук Црвене реке и површ Валоже.

Разрушеност терена, екстремна климатска колебања од подножја до самог врха условили су различиту биљну покривеност коју можемо поделити у три вегетацијске зоне: шумска вегетација (шуме сладуна и цера, букове и четинарске шуме), травната вегетација (ливаде и пашњаци) и вегетација пукотина, сипаришта, камењара и точила.

До сада је на Сувој планини забележено присуство 1.261 биљне врсте, што чини трећину целокупне флоре у Србији. Међу њима значајан број врста је реликтне старости и ендемичног карактера. Најистакнутији представници флоре су Панчићева кандилка (*Aquilegia pancicii*) и српска ружа (*Rosa serbica*), иначе локални ендемити ове планине. Укупно 31.860 ha планине заштићено је као Специјални резерват природе „Сува планина“.

Наталијина рамонда (*Ramonda nathaliae*) и Српска рамонда (*Ramonda serbica*) су ендемске врсте на простору централног Балкана. Најгушћа станишта у Србији су на Шар планини и Старој планини, а једина подручја где

АЛПИ НА ЈУГУ СРБИЈЕ

ова два варијетета расту заједно су Јелашничка и Сићевачка клисура. На неприступачним литицама Суве планине, у оквиру једне популације од свега педесетак јединки, откривена је ретка врста орхидеје – госпина папучица (*Cypripedium calceolus* L.). Многи је сматрају најлепшом у Европи, те и не чуди што је заштићена од стране UNESCO-а као светска природна реткост.

Једно од најпознатијих излетишта Нишлија на Сувој планини су Бојанине воде у северозападном делу планине на 860 m. За сам извор се сматра да је по квалитету воде други у Европи одмах после Бечког. Овде постоји планинарски дом Студенац и скијашка стаза која нажалост није у функцији. Одавде крећу планинарске туре, најпре до оближњег Мосора (984 m), затим до Соколовог камена (1.523 m) и до највише и најатрактивније тачке планине – Трема (1.810 m). Први део стазе је колски пут, други шумски до превоја Девојачки гроб, након чега се иде гребеном до самог врха. Дужина стазе у једном правцу је око 8 km и потребно је око 4 h за ову туру.

Сваке године крајем фебруара или почетком марта одржава се републичка акција „Зимски

успон на Трем“ у организацији ПК „Железничар“ из Ниша. Ове године је то био „24. Зимски успон на Трем,“ одржан у суботу 29. фебруара, који је окупио 1.095 званично регистрованих планинара из 97 клубова из земље и региона – Македоније, Босне и Херцеговине и Бугарске. Било је пуно непријављених планинара па је бројка сигурно већа за око 100 учесника. Након више од 9 година извођења ове акције из Горње Студене, односно са Бојаниних вода, ове године је одлучено да акција крене са друге, заплањске стране Суве планине (општина Гаџин Хан), односно из Доњег Душника (400 m). Стаза укупне дужине око 20 km са висинском разликом од 1.400 m водила је из Доњег, преко Горњег Душника, затим кроз шуму до превоја Девојачки гроб (1.311 m), а одатле је пут ка Трему и његових 1.810 m свима био добро познат. Стаза је у целости обележена и осигурана у виду ужади на 6 потенцијално критичних места, тако да планинари нису имали већих потешкоћа у савладавању деонице до превоја. Тада је сунце почело да израња из облака, те обасјало читав гребен и представило пут ка Трему у најбољем могућем светлу. Од Девојачког гроба до Трема сви су уживали у успону по прелепом времену, а на самом врху готово да није било ветра – тако карактеристичног за Трем. Снега је било сасвим довољно, на појединим деловима са наносима и до 150 cm, пошто је падао претходна два дана. Многобројни планинари из различитих делова региона међусобно су се поздрављали и са усхићењем осматрали облаке изнад којих су били, околне врхове Суве планине и оне много удаљеније. Са самог врха јасно се виде највиша тачка Источне Србије – Миџор (2.169 m), највиша планина Родопске групе у Србији – Бесна Кобила (1.922 m), Љуботен (2.499 m) на

Шар планини, затим Проклетије, Копаоник, Жељин, као и Ртањ (1.565 m). Уживање вредно успона.... Након једночасовне паузе за „сунчање,“ кренуло се у спуст. Стаза је због снега била прилично клизава, али уз помоћ водича и ужади (око 300 m), сви су безбедно сишли у Доњи Душник где их је чекао ручак (пасуљ који је спремила Војска Србије).

Успон на Трем се сматра тестом издржљивости јер осим физичког замора, његово освајање отежавају и оптичке варке које праве стеновите каскаде. Више пута узастопно стварају утисак да сте под врхом, а онда схватите да је пред вама дугачак пут. Део планинара који није припремљен на оваква разочарања одустаје уочи самог циља.

За ову акцију се може рећи да је једна од најмасовнијих и најбоље организованих на територији Србије, те и не чуди што сваке године привлачи више од 1.000 планинара.

Како се планинарење као спорт, хоби или рекреација све више развија у нашој земљи, тако се и посећеност Суве планине, у оквиру ове манифестације, али и мимо ње, очекује у све већем броју у периоду који нам долази.

Пише: Филип Крстић

Србија, иако је површински мала држава, одликује се знатном регионалном разноликошћу и специфичношћу. Политичке, економске и друштвене промене које су настале претходних деценија, наметнуле су потребу за осавремењавањем постојеће литературе везане за географске регије на територији Србије. Уџбеник Географске регије Србије 1 обухвата простор Панонске макрорегије, односно регије које су морфолошки смештене на дну и ободу Панонског басена. У уџбенику Географске регије Србије 2 обрађене су регије у оквиру Планинско-котлинско-долинске макрорегије Србије. Регионализација Србије у овим уџбеницима

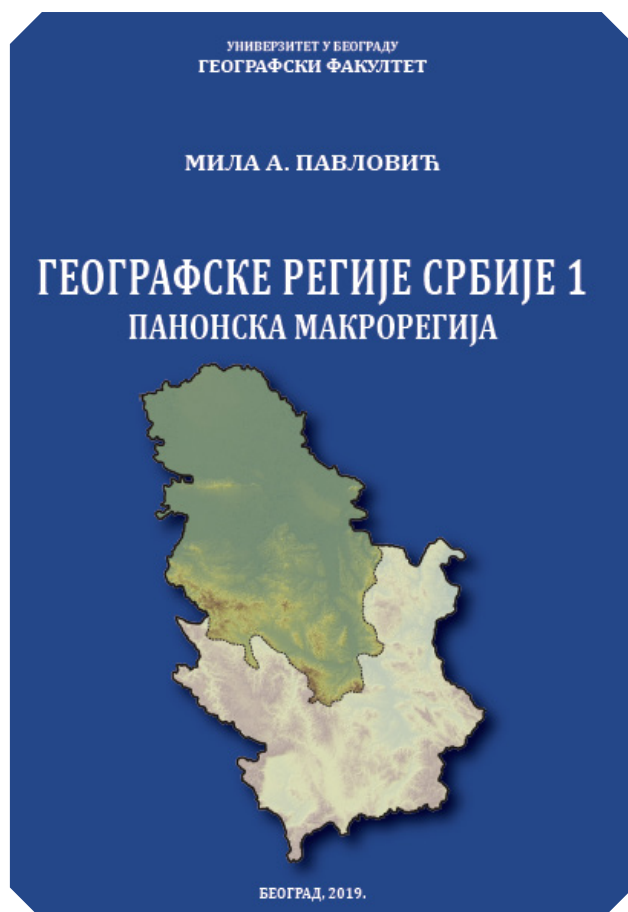
је остварена кроз јасну хијерархију, односно поделу макрорегија на мезорегије, субрегије и микрорегије на територији Србије.

Аутор уџбеника је јасно истакао особености и индивидуалност сваке од регија, приказавши њихове границе, микрорегије, природна обележја, становништво, привреду и насеља. Регије су језгровито приказане, а да притом није изгубљен основни циљ, континуитет у приказу саме регије. Захваљујући обиљу података, приказаним регионално-географским проблемима, потенцијалима у развоју и извршеној регионално-географске синтези, уџбеник пружа студентима и свим читаоцима могућност за потпуније квалитативно-квантитативно познавања

регија на простору Србије. Аутор уџбеника је такође указао на специфичности регија, утврђивањем веза између природних и друштвених елемената, објашњен је и узрок постанка регија као и перспективе географских целина у циљу њиховог комплексног искоришћавања.

Природна обележја регије су приказана кроз призму нових сазнања о геотектонској регионализацији Србије, генетских типова рељефа и климатске регионализације. Поред главних хидрографских обележја и приказа река, језера и бања, указано је и на главне водопривредне проблеме појединих регија, попут Војводине, Великог и Јужног Поморавља, Посавске Србије итд. Посебну вредност представља и приказ свих заштићених природних добара у оквиру једне регије, њихов статус, као и природне и културно-историјске вредности у њима. Од Пашњака Велике Дропље у северном Банату преко Данилове косе у Подрињу, Фељешане у Источној Србији, резервата биљке инсектождерке росуље на Власини до црвеног косовског божура на Газиместану.

Аутор уџбеника је посебну пажњу посветио становништву регија, односно историјско-географском развоју, процесу насељавања и миграционим струјама. Детаљно је обрађена етничка структура на простору Војводине, Старог Влаха и Рашке, Косова, Метохије, као и у свим осталим етнички хетерогеним регијама Србије. Ова анализа је допуњена савременим статистичким подацима, али и историјским факторима и условима, који су утицали на етничку хетерогеност појединих регија. Читаоци ће моћи да се детаљно упознају са процесом

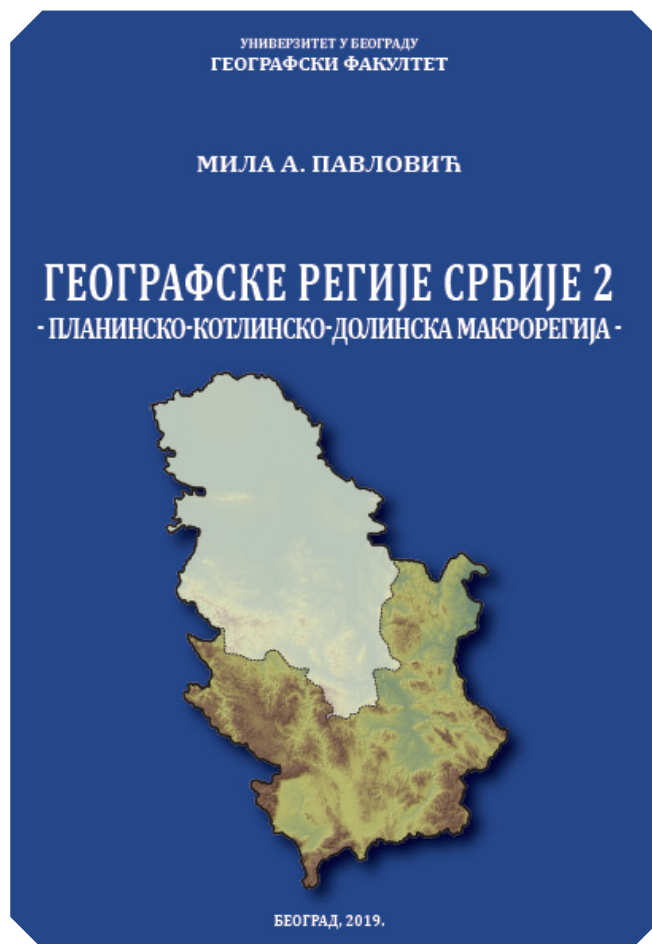

ПРЕДСТАВЉАЊЕ ИЗДАЊА

насељавања Срба, Словака, Румуна, Буњеваца, Немаца, Мађара и других народа на простору Војводине, као и са проблемима са којим су се суочавали како би непрегледну степену, односно „пусту“, претворили у данас најплоднији део Србије. Са друге стране, у Планинској макрорегији, читаоцима је представљена историјска важност и значај које имају регије попут Старог Влаха и Рашке, Метохије, Косова, Ибарско-копаоничког краја итд. Упознаћете се и са проблемима са којима се суочава становништво које се традиционално бави сточарством на простору Пештера, Старе и Шар планине, Власинске висоравни, Хомоља, Сврљишког краја итд.

Србија је суочена са знатним демографским проблемима, који су приказани на регионалном нивоу. Ово се односи на негативне демографске процесе попут гашења сеоских насеља, али и депопулације у појединим градским насељима по подацима последњег Пописа, затим на нарушавање биолошких структура становништва и утицај на економску структуру и радну снагу.

Посебна пажња је посвећена природним потенцијалима и привредном развоју регија. Представљен је регионални економски развој и који су фактори утицали на садашње стање, али је указано и на могућности развоја у будућности. Аутор је указао на значај и проблеме у развоју пољопривреде, индустрије, рударства, као и саобраћаја и туризма. Ова поглавља прате и актуелни подаци о индустријским предузећима, развоју саобраћајне инфраструктуре и туристичке валоризације.

Обрађена су највећа насеља у свакој регији, које представљају њихове функционалне центре. Анализирани су фактори развоја насеља, историјски услови, привредни развој и њихова савремена физиономија. Студенти ће се, између осталог, упознати са значајем варошких тераса за подизање насеља у Војводини, који градови у Србији су подигнути на макроплавинама, а који су најчешће мењали назив кроз историју или, на пример, о историјској важности „српског Цариграда“ или „српске Атине“.

У уџбеницима је коришћен велики број савремених извора литературе, статистичких извора као и резултати сопствених теренских истраживања, како би се регије у Србији што

комплексније представиле. Све ово је употпуњено картама макрорегија, мезорегија и субрегија, на којима су јасно издвојене границе сваке од проучаваних регија.

Регионално-географска синтеза у овим уџбеницима омогућиће студентима и осталим читаоцима боље разумевање регионалних специфичности Србије. Уџбеници су намењени првенствено студентима Географије и Просторног планирања, али имаће шири круг корисника и међу онима којима географија није ужа струка. Уџбеници ће бити и драгоцену литературу професорима и наставницима географије у основним и средњим школама.

Пише: Божидар Лазих

Колики је значај реке Нигер за народе који живе у овом делу Африке, може се закључити и на основу његове изворне речи која потиче од Туарега и значи „река над рекама“. Мало је предела на Земљи које одликују тако велики контрасти по питању природних и друштвених чинилаца, као што одликују реку Нигер. Да би се на прави начин сагледали изглед, промене и потенцијали којима ова река обилује, потребно је представити морфометријске и ресурсне карактеристике. Нигер је трећа по дужини (након Нила и Конга) са 4.200 km тока и трећа по сливном подручју (после Конга и Нила) афричка река, са око 2,1 милиона km² површине слива. Извире у Гвинеји на планини Фута Џалон која припада Северногвинејском узвишењу. Низводно, па све до завршетка свог тока, река протиче кроз пар већих лука – Бамако у Малију, Нијамеј у Нигеру и Оничу у Нигерији. Сливно подручје обухвата 10 афричких држава у коме живи око 100 милиона људи.

Прву делту река почиње да гради низводно од града Сегу у Малију, заједно са својом

десном притоком Бани. Простор унутрашње делте, другачије назван Масина, је смештен у депресији дугачкој 600 km и широкој до 100 km, у којој постоји мноштво рукаваца и језера, од којих је најпространије Фагуибин западно од насеља Тимбукту. На овом месту и генерално у подручјима аридног и семиаридног климата, река губи велику количину воде испаравањем (у сектору Масине 50% воде се губи евапорацијом), па и поред тога Нигер успева да одржи свој ток до Атлантског океана, где гради другу – делту на самом ушћу у Гвинејски залив. Водостај у доњем току Нигера поспешује лева притока Бенуе. Услед геолошке грађе делте (кенозојски седименти као колектори) јављају се изразита нафтоносна лежишта.

Компарација унутрашње и приморске делте Нигера

• За разлику од приморске (24.000 km²), подаци о површини унутрашње делте се доста разликују и мењају се током године у зависности од падавина и протицаја реке. Па тако, површина унутрашње делте варира од чак 50.000 km² до преко десет пута мање површине за време суше.

- Разлика у климату две делте је изразита, а одређена је њиховом географском ширином, степеном континенталности, положајем у односу на општу циркулацију ваздуха и изворе влажности. Минимална годишња количина падавина у унутрашњој делти износи испод 200 mm у најсушнијим пределима Сахела (влажност испод 20%), са температурним максимумом и од преко 50°C, док маритимна делта има и до 4.000 mm падавина годишње (влажност 90%) у Гвинејском заливу.

- Унутрашња делта има степску и полупустињску вегетацију и припада климатско-вегетацијској прелазној зони између пустињских комплекса Сахаре на северу и западноафричких савана на југу, под називом Сахел. Морску делту карактеришу мангровна и мочварна вегетација (у залеђу претежно саванске шуме).

- Привредни значај унутрашње делте је кључан за опстанак око милион становника који су овде настањени. Насупрот томе, спољна делта је 20 пута насељенија, при чему од укупно 250 етничких група које настањују Нигерију, у њој се налази њих 40.

- У Малију на простору унутрашње делте становништво се бави примарним сектором делатности (земљорадња, сточарство, риболов). Земљорадњи одговара изливање реке Нигер за време високог водостаја током летњих месеци, односно обрадиве површине су плавлене и погодне за узгајање култура (претежно пиринач и просо), док травне површине погодују испашу стоке (претежно говеда). Са друге стране, на подручју друге делте доминира енергетика. Експлоатација нафте у приморској делти на дневном нивоу је око 2 милиона барела, што чини 2,3% светске производње. Генерално, значај

РЕКА НАД РЕКАМА

Нигера је вишеструк. На овој реци је у Нигерији подигнута и једна од највећих вештачких акумулација за потребе привреде и водоснабдевања, инсталиране снаге од 760 MW, под називом Каинци, што је са површином од 1.240 km² сврстава на четврто место у Африци. Поред тога, у Нигерији је подигнута још једна већа хидроелектрана (Џеба са 540 MW), а узводно у Малију су изграђени знатно слабији капацитети. Нису занемарљиви ни ресурси подземних вода у регији унутрашње делте, који су у вези са седиментним формама на десној обали Нигера у Малију и одликује их дисперзивно распрострањење.

Регионални проблеми и угроженост екосистема реке Нигер

На простору тока Нигера запажају се различити фактори који доприносе угрожавању животне средине. Истиче се загађивање путем изливања нафте у воду, земљиште и на шумске површине због непоштовања грађевинских мера код одржавања инсталација, при чему људи који живе у области морске делте користе контаминирану воду за потребе домаћинства и пољопривреде. Ова ситуација је алармантна по питању здравља грађана и утиче на њихово привређивање (загађене обрадиве површине, помор риба итд). У последњој четвртини прошлог века забележено је изливање око 3 милиона барела нафте у отприлике 7.000 забележених ситуација, а велико је питање колико је остало незабележених инцидената. Даље, екстракцијом нафте заостају одређене количине гаса који се спаљује услед непостојања капацитета за његово складиштење и транспорт, што доприноси појави киселих киша у атмосфери.

Квалитет воде је угрожен и

отпадним водама из привреде и домаћинства, уз прекомерно коришћење воде за наводњавање и сточарство, деградацију земљишта услед повећане испаше итд. Додатна изградња брана у будућности може још више нарушити екосистем, утицати на протикај и пронос наноса и додатно угрозити ионако скромне приносе које људи остварују. Крчење шума зарад ширења обрадивог земљишта убрзава процес ерозије (флувијална и еолска). Комбинација ових агенаса поспешује ширење воденог зумбула, изразито инвазивне врсте која се брзо размножава (пример језеро Викторија),

и често супротстављених етничких група. Али не само то, сукоби се јављају и услед недостатка водних ресурса.

Неконтролисани раст популације утиче на високу стопу сиромаштва, уз непостојање оптималне продуктивности за прехрану толиког броја људи.

Поставља се питање и коме иде зарада од експлоатације нафте пре свега. Истиче се висока стопа корупције у државним службама и њихова кооперација са светским мултинационалним компанијама по питању управљања енергентима. Све то се обавља мимо интереса становника, који немају користи од регионалних ресурса.

отежава коришћење воде за водоснабдевање, привређивање, пловидбу и убрзава испаравање.

Изражени су сукоби између разних етничких група које одликују верске, економске, политичке и културне разлике. Потребно је навести колонијалну прошлост која је утицала на привредну и технолошку заосталост, односно повлачење граница на овом континенту су често вршиле стране силе, уопште не обраћајући пажњу да ли ће то утицати на раздвајање истих или спајање различитих

Све негативне промене ће се директно и индиректно одразити на велики број људи који овде живи. Потребно је смањити притисак на екосистем Нигера, увести рационално коришћење ресурса, при чему је неопходна сарадња земаља у окружењу јер природне регије не познају друштвене границе.

Да ли вам је познато село Бангата? Нама можда није, али становницима овог маленог сеоцета (нешто више од 9.000), Србија, српски језик и култура јесте. Бангата припада северном танзанијском региону Аруша. Град Аруша је популационо четврти у Танзанији и познат је као место у коме је 1961. године суверена Тангањика (копнени део данашње Танзаније) добила независност. Међутим, међу туристима и авантуристима, Аруша је познатија као почетна станица чувених, ненадмашивих афричких сафарија, али и место одакле се углавном креће у поход на највиши врх Африке – Килиманџара (5.895 m). Полазници сафарија из Аруше могу уживати у заштићеном подручју Нгоронгоро (калдера угашеног вулкана, станиште многобројних угрожених животињских врста, али и присуство хоминида пре више од 3,6 милиона година), и националним парковима Серенгети (бескрајна равница у којој се одиграва највећа годишња миграција животиња), Тарангире, Језеро Мањара и др. Странац у нашој струци, Дијана Коцић, поред тога што је уживала у невероватним чарима природе ових националних паркова, опробала се и као наставник у Основној школи Бангата. Иако је до сада обишла 30-ак држава, путујући углавном сама, за ову авантуристкињу искуство локалног живота и рада у забаченом делу ове афричке државе представља посебно искуство истраживања себе и света око себе. Ако сте се питали како изгледа живети са Танзанијцима, како функционише и како се одвија настава у некој афричкој сеоској школи, чему се тамнопута деца широких осмеха радују, сазнајте од Дијане у наредној причи...

1. Можеш ли нам укратко рећи која је

твоја прича? Када и како си ушла у свет соло путовања?

У свет соло путовања сам ушла случајно. Мој посао је подразумевао да често идем на радионице и усавршавања у иностранство – а како сам волела да путујем и истражујем нова места, са ограниченим буџетом, користила сам сваку прилику да останем негде дан, два дуже. Углавном сама. Тада сам спознала колико су другачија путовања када у свом ритму, потпуно слободно организујем дан. И то ми је пријало, као и један начин да упознам себе и видим шта ме више привлачи, шта мање. И спознала сам заправо шта је стварно моје, а шта сам покупила од друштва и свог окружења.

2. Које је било прво, или теби најзначајније, велико путовање на које си се упутила?

Непал је био путовање које је откључало много непознатих поља код мене. Пењање на Хималаје био је један од мојих снова – идеја коју сам имала и када сам била млађа, иако се никада нисам бавила планинарењем нити спортом. За мене је то била потврда шта све могу да урадим, када имам јасну жељу и када сам спремна да идем према томе. Једна од највећих спознаја била је то колико мени прија боравак у природи и једноставан живот. Схватила сам да могу да путујем са једним ранцем и да будем срећна. Донело ми је и веру и самопоуздање да своје снове треба да наставим да остварујем. Тако је дошла и Африка на ред.

3. Знамо да си једно време провела волонтирајући у Африци. Како си дошла на ту идеју?

Једна од мојих жеља била је да будем учитељица. Поред тога, имала сам и жељу да волонтирајући стекнем једно ново животно искуство. Пошто сам желела и на каријерном плану да направим неке промене, ово ми је била идеална прилика да на пар месеци одем у неки нови живот и видим шта ће то да ми донесе. Имала сам жељу да волонтирам у Африци, али нисам знала тачно

где. Свака држава је за мене била релативно иста – потпуно непозната. За Танзанију сам се одлучила јер сам познавала пар људи који су већ били овде и зато што сам сазнала да је релативно безбедно, да нема опасних болести и зато што има природна богатства попут националних паркова, Занзибара и Килиманџара.

4. Шта је волонтирање у Танзанији подразумевало? Који су то послови које си радила?

У току два месеца боравка, радила сам за сафари компанију дигитални маркетинг – од израде стратегије, преко креирања садржаја до оглашавања. У школи сам била помоћник наставници енглеског и припремала сам децу за њихов завршни испит. Поред тога, самоиницијативно сам покренула кампању за реновирање учионице за информатику – што је онда постао мој нови посао којем сам била у великој мери посвећена. Те три недеље у школи су ме научиле да могу да се пенкам ако треба, да знам јако добро да испреговарам све што ми је важно и да сам за децу спремна да померим пола света :).

5. Како изгледа и функционише једна сеоска школа у Танзанији?

До школе се иде прашњавим, сеоским путем, па деца колико год да су чиста – на крају дођу смеђих ципела. Јутро почиње разгибавањем и трчањем. Како су нека јутра врло хладна, а нема грејања, то им помаже да се угреју. Часови почињу у 8h. Око 12h је пауза за ручак, који се припрема у бараци поред школе. Ручак је маканде, мешавина пасуља, кукуруза и другог зрневља, а служи се у деције чинијице – најчешће поклопце или лаворе из којих деца заједно на трави једу. Наравно, ту је незаобилазна игра лоптом од папира увезана канапом, цика и вриска као и свуда. Након завршетка школе, свако одељење чисти и пере своју учионицу. Подови су избетонирани, али пуни рупа – тако да тај процес може да потраје. Међутим, деца врло одговорно и предано раде то што им је задато. Једна од обавеза деце је и сређивање школске баште, која се уређује у договору са наставницом природе и друштва. Чупка се трава, залива се цвеће и скупља се опало лишће скоро сваког дана.

Ово су за мене биле новине.

Пише: Даница Ђуркин

Знала сам да ће ме сачекати деца тамне пути и белих зубића. Прву недељу сам преплакала. Било ми је баш тешко да гледам немаштину и беду о којој сам слушала, али нисам имала појма како стварно изгледа. Оно што је за мене било најтужније, у онима који имају много мање од западног света, видела сам захвалност и животну радост као никада до сада. Танзанијци се, и када су тужни, смеју. Све је то за мене био велики културолошки шок, на који сам се прилагођавала.

6. *Како су те деца дочекала и прихватила? Какве су биле њихове реакције?*

Деца су била одушевљена да виде неког другачијег од њих, беле коже. Грлила су ме, пипкала и кожу и косу, покушавала да ми се додворе, привуку пажњу. Сви су желели да дођем код њих на час, да ме упознају. И тај осећај је заиста посебан, добити толико љубави и пажње, ето тако. Јер си бела жена. То ми је истина олакшало предавање на часовима, јер су желели да уче од мене и да проводимо време заједно. Толико позитивне енергије нисам у животу доживела.

7. *Како живе и чему се радују деца у Африци?*

Деца су равноправни чланови друштва и учествују у свим активностима и у школи и код куће. У школи девојчице некада помажу у припреми оброка, дечаки у пребацивању намештаја и сређивању учионица. Сви заједно брину о школском поседу – како би био чист и уредан. Након школе, деца помажу родитељима одласком по дрва, сређивањем дворишта, прањем веша. Наравно, део свега тога је и игра, јурцање и чување млађих. Деца се радују ономе што немају прилику тако често да добију – лизалицама, воћкама, мислим и пажњи чланова друштва. Свака породица има неко своје имање о којем се стара и рекла бих да се родитељи често не играју са децом јер имају обавеза. Али зато сви заједно раде на припремању оброка и кућним пословима.

8. *Колико се образовни систем у Танзанији разликује од оног у Србији?*

Школски систем је скоро идентичан као наш. Предмети су исти, једино што је различито су

величина одељења која у просеку броје око 60 деце. Услови за учење нису идеални, јер деца седе у клупама по 4-5 и самим тим је отежано праћење наставе. Обим градива је заиста огроман, што је неки мој утисак и из наших школских система. Конкретно енглески који сам предавала деци у седмом разреду био је пун неправилних глагола, који, рекла бих да смо ми учили у гимназији. Већи фокус је на писању и преписивању, него стављању у употребу наученог. Оно што јесте охрабрујуће су деца жељна знања и учења. Виде у школовању прилику да изађу из беде и велики фокус им је на томе. Воле школу и живот генерално.

Неретко се дешава да наставници уђу у учионице са прутом, ударе по табли или по столу, као један од начина да развију дисциплину. Због тог ауторитарног става и строге владе велико поштовање према наставницима и деца их се на неки начин плаше. То је нешто што је мени било испрва страшно, а касније сам их разумела. Друштво у Танзанији је знатно неразвијеније, деца су и немирна и неки људи се понашају врло примитивно. Могу рећи као да имају карактер дивљака.

9. *Реци нам нешто више о хуманитарној акцији која је тада спроведена.*

Како сам имала вољу и жељу да деци пружим оно што би њима највише значило и да им се захвалим за ту неизмерну љубав коју сам доживела од стране свих људи у мом селу, позвала сам људе путем друштвених мрежа да заједно уложимо у једну учионицу и опремимо је тако да постане сала за информатику. За три недеље, 300 људи из целог света је донирало новац и 7.000 евра смо скупили. У току мог боравка смо средили кров, плафон, зидове, прозоре, увели струју и купили клупе и рачунаре. Деца су добила и лопте и атласе, који су им били потребни за часове. На завршној приредби коју смо организовали како бисмо поделили поклоне свима и показали учионицу, певали смо песмице – и српске и танзанијске. То је један од најлепших тренутака у мом животу.

10. *Моменат са приредбе коју смо имали прилике да видимо у коме малишани певају песмицу на српском језику, заиста је*

несвакидашњи и нестваран. Како је дошло до ове идеје?

До ове идеје је дошло спонтано. Већ након месец дана боравка далеко од породице, пожелела сам да барем за приредбу коју смо организовали разменимо наше културе и да их научим нешто што је обележило моје детињство – песмицу Драгана Лаковића о другарству. Вежбали смо два дана и на крају извели пред целом школом. Срце ми је било пуно. Све оно што јесам ја било је ту. Деца, радост живљења кроз песму, дељење знања и подршка да мали генијалци остваре своје потенцијале. За мене, тај тренутак је био чиста магија. Никада у животу нисам могла да замислим да ће 500 деце у Африци певати песмицу на српском. Осећала сам се моћно, лепо, поносно, испуњено, захвално. Волела бих да тај осећај имам барем још једном у животу.

11. *Поред тога што си радила, имала си прилику и да пропутујеш државом. Који локалитети су ти највише привукли пажњу?*

На путовањима волим да осетим живот домаћих људи, да се саживим са народом. Поред тога, одлазак на сафари је заиста посебно искуство – тренутак када је поред мене прошетао лав је био нестваран. Све оно што сам само могла да видим на филму, одвијало се пред мојим очима. Од загрљаја жирафа, преко лова лава на зебре, до хијена које једу остатке леша док лешинари надлећу. Занзибар са својим тиркизним морем и белим песком личи на све оне позадине на Windows рачунарима.

12. *Имала си прилику да боравиш међу локалним становништвом. Како изгледа живот просечног становника Танзаније?*

Прве две недеље сам живела у хотелу и то је било једно врло отуђено искуство. Много ми је лакше било да живим као део породице јер сам се на неки начин осећала сигурно и заштићено. Бирала сам да одем

на ово путовање сама, како бих видела како ћу се снаћи и могу ли ја то. То је имало за цену јако тешке тренутке и суочавање са много различитих страхова.

Танзанијци су гласни, врло директни и немају пардона. Зауостављали су ме на улици да ме питају са ким сам овде, где ми је муж, чиме се бавим, желели су да причају са мном, ходали поред мене и када нисам имала жељу ни са ким да разговарам. Тамо су ретке ситуације да имаш приватност и да на улици можеш да будеш сам. Највећи број људи се бави пољопривредом и трговином. Преко дана су сви у својим пословима, али одвајају време и да се исхаскају са земљацима, да поједу нешто заједно. Једна од узречица је: *Pole, pole*, што значи „Полако, полако“ и *Nakuna Matata*, што значи: „Све ће бити ОК“. Жене су најчешће те које се баве децом, кувају и одговорне су за уређење дома. Ретко носе панталоне и то су углавном оне које су образоване. Јутро започиње доручком, који је у ствари *tea time*. Пије се чај са млеком и шећером уз комад хлеба. Телевизија и радио се прате, али не нешто претерано. Доста су људи ослоњени једни на друге, друже се и окупљају.

13. *Чиме те је народ ове афричке државе „купио“? Има ли међу њима и нама сличности и/или разлика?*

Позитиван став према животу, солидарност којом одишу Танзанијци, као и љубав према својој земљи су нешто што ми се баш допало. Генерално су срчани, друштвени, отворени и држе се заједно. Оно што сам приметила да је различито је њихов однос према ресурсима државе – они се поистовећују са територијом на којој су, врло брину о томе како се користе национални паркови, рудници и против отуђивања су било које врсте. Имам осећај као да живе по систему вредности који се код нас више вредновао пре неких 30-ак година.

14. *Шта је најчудније што си видела или доживела током свог боравка?*

Била сам код једне жене кући, након што јој је мама умрла и јако ме је изненадило да у том тренутку

људи нису плакали. Седели су и разговарали, чак је жена била и врло позитивног става. За разлику од наших обичаја, где су свуда свеће, венци и где се доста плаче, овде је била умирујућа атмосфера. То ми је било врло необично.

Једно од уобичајених превозних средстава је таџи мотор, који се у Танзанији зове *boda-boda*. На њему нема никакве назнаке да таксира и човек не може ни да претпостави да ли је моториста човек који се враћа кући са посла или таксиста. Свако те може превести од тачке А, до тачке Б, за цену коју договориш унапред. Једном приликом сам возећи се са својим таксистом завршила у продавници где је возач куповао бензин у флаши, у сред недођије. Ја сам се препала, јер сам била сама и нисам била сигурна да ме неће киднаповати као што сам гледала у филмовима. Срећа, то што гледамо нема баш везе са стварношћу.

15. *Памтиш ли неке анегдоте и интересантне моменте са овог пута?*

У једној тако културолошки различитој земљи, сваки дан је био пун анегдота. Једном приликом сам на пијаци затекла човека који продаје комаде цигала. Није ми било јасно шта је то и питала сам га чему служи. Он ми је показао да се једе. Мислећи да жели да се нашали са белкињом (*Mzungu* је назив који се користи у Танзанији), одмахнула сам главом и отишла. Касније сам питала другарицу Танзанијку чему заиста служе, на шта ми је она одговорила да се стварно сиса цигла јер је богата минералима. Користе је труднице и млађа деца најчешће. Такав одговор нисам очекивала.

16. *Шта је оно што те инспирише на путовањима?*

Инспиришу ме моје „границе“ и радозналост да видим како бих се снашла у новим околностима. Волим да упознајем нове људе, да слушам њихове приче и преносим оне важне мудрости које од њих научим. Увек уз себе имам телефон, породицу и пријатеље којима могу да се јавим, што ми помаже када се осетим усамљено.

17. *Чему те је ово искуство научило? Да ли би се опет вратила у Танзанију?*

Искуство волонтирања у Танзанији ме је приближило себи. Спознала сам да ми је заиста важан боравак у природи, једноставан живот и дружење са децом и људима. Научила сам и да ценим много више то што имам, да будем свеснија „привилегије“ рођења у Европи, бесплатног образовања и мноштва прилика – од путовања, преко хобија, до луксуза попут веш машине.

Имам план да се вратим у Танзанију, тамо ми је друга породица. Жеља ми је да наставимо да подржавамо образовање и да едукујемо децу на различитим пољима.

18. *Имаш ли у плану неку наредну авантуру?*

Имам још пуно неостварених жеља. Једна је пешачење *Santiago de Santiago* у Шпанији, па затим одлазак у будистички манастир, и тако неке чудне ствари. И радујем им се..

19. *Шта би поручила младим географима у Србији?*

Следите своје снове. Колико год да су страшни, необични, колико год да немају смисла и одскачу из твог окружења. Свако од нас се рађа са јединственим талентима који долазе до изражаја тек када се осмелимо да урадимо оно где нас срце вуче. Скроз је у реду и да се тражиш и да се плашиш самоће. И да осећаш несигурност и да одлучиш да идеш према ономе у шта верујеш. Срећа увек прати храбре.

ПРОБЛЕМ ИНТЕНЗИВНЕ ДЕФОРЕСТАЦИЈЕ АМАЗОНИЈЕ

Пише: Јелена Ђурић

Највећа прашума на свету, Амазонија, заузима слив реке Амазон и покрива површину од око 6.000.000 km² (40% укупне површине Бразила). Уништавање амазонске прашуме је велики глобални проблем, те је дефорестација овог региона данас врло актуелна тема. Површина овог региона се све више смањује, долази до стварања деградираних, заслањеног земљишта, неупотребљивог за било какав вид обраде. Амазонска прашума представља велики извор кисеоника, који је од великог значаја за читаву планету, при чему може утицати на регулацију климе, с обзиром да апсорбује CO₂.

У XX веку, нагло повећање становништва Бразила довело је до ширења насеља на великом подручју прашуме. Величина амазонске шуме драстично се смањила као резултат крчења шума од стране досељеника како би добили дрво и створили пашњаке и ливаде. Бразил обухвата око 60% слива Амазоније, а неких 4.100.000 km² били су покривени шумама 1970. године. Та површина је смањена на око 3.323.000 km² до 2016. године. Деведесетих година прошлог века бразилска влада и разне међународне заједнице започеле су акције заштите делова шуме од човековог утицаја, експлоатације, крчења и других облика уништења.

Еквадор је 2007. покренуо јединствен план за очување дела шуме унутар својих граница, који се налази у Националном парку Јасуни. Еквадорска влада се сложила да се одрекне експлоатације нафте (вредност процењена на 7,2 милијарде долара) на територији националног парка. У 2013. години, Еквадор је ипак

одустао од плана, након што је до краја 2012. прикупљено свега 6,5 милиона долара. До 2016. године државна нафтна компанија „Петроекватор“ почела је бушити и vadити нафту из парка.

За пораст крчења шума Амазоније најчешће се криви политика бразилског председника Жаира Болсонара. Откако је Болсонаро преузео функцију у јануару 2019., његова администрација смањила је буџет државне агенције за заштиту животне средине за 24%, отпустила директора Националног института за свемирска истраживања и укинула низ еколошких новчаних казни. У августу 2019. године избило је чак

31.000 пожара, што је троструко више у односу на исти месец 2018. године. Староседелачки народ је посебно забринут због планова владе да дозволи рударство на њиховој територији. За све догађаје криве садашњег председника, који је најавио укидање многих закона који су штитили уништавање амазонских шума.

Пожари на подручју ове прашуме прате се још од 1989. године. Најчешће су изазвани човековим утицајем, а крчење шума може интензивирати и друге факторе који могу довести до њиховог бржег ширења. Ако шуме нестану, тада ће нестати више од милион врста - значајан део биолошке разноликости и генетске баштине. Штавише, спаљивање Амазоније могло би имати драматичне ефекте на глобалне временске прилике као што је појачавање тренда

глобалног загревања. Амазонски регион чува у свом дрвећу најмање 75 милијарди t C, који приликом спаљивања испушта CO₂ у атмосферу. С обзиром на то да је ваздух већ опасно преоптерећен CO₂ из аутомобила и фабрика индустријских земаља, паљење шума могло би повећати ефекат стаклене баште.

Научници упозоравају да ће за прашуму Амазоније век који предстоји бити најизазовнији. Биће изложена многобројним антропогеним утицајима који ће и даље нарушавати њен биодиверзитет. Путеви, фарме и илегално рударство ће и даље смањивати површину под шумама. Шуме ће доживљавати све већи „стрес“. Предвиђа се да ће крчење шума, пожари и климатске промене резултирати да се шума смањи на једну трећину своје величине у наредних 65 година.

С обзиром на површину Амазоније и сложен биодиверзитет, спровођење одрживог развоја је отежано. Потребно је пошумити велике површине, врстама које су некомерцијалне, сађење винове лозе на просторима који су настали сечом дрвећа ради бављења пољопривредом и други облици који би регенерисали земљиште. Неки од проблема који успоравају напредак су: заслањено земљиште, тешка приступачност, као и потешкоће са природном обновом овог региона.

Амазонија је важна за будућност света. Уколико се настави даље уништавање тропске кишне шуме, може доћи и до проблема за читаву Земљу. Велики проблем представљају политичари који на упозорења научника и њихових истраживача не реагују и потпуно их занемарују. Њихов приоритет јесте искористити природне ресурсе како би се зарадиле огромне количине новца на штету ових шума и живог света у њима. Борба против антропогеног уништавања овог региона биће тешка, посебно у будућем периоду.

Пише: Милица Тодоровић

Тог јутра су ме пробудиле истанчана мелодија арапске баладе која се чула из оближњег локала и звуци фонтане која се налазила одмах поред моје собе. Помислила сам како морам да порадим на креативности, с обзиром да је изгледало боље него што сам замишљала. Пре него што смо се спаковали и кренули, захвалила сам на срећи која ми је тог јутра обузела и душу и тело, и чињеници да сам ту – у Акаби, а посебно на могућности да остварим своје снове. На аутобуску станицу смо стигли сат времена раније. Док смо решавали укрштене речи у мислима су ми били Јорданци које смо упознали претходних дана. Ко би рекао да ће ми једна од главних асоцијација на ову државу постати гостопримљивост становништва. Заиста, људи које сам упознала у Хашемитској Краљевини Јордан су учинили све да се осећам најпожељнијим гостом у њиховој домовини и својом непосредношћу и топлином ме купили заувек. Док смо се присећали покушаја пливања у Мртвом мору, укуса фалафела и маклуба из Амана и нестварног биљног и животињског света Црвеног мора, аутобус је стигао. Речено нам је да ће путовање трајати два до три сата. Тек што сам заузела своје место, жена, одевена у одговарајућу униформу, пришла је и питала ме шта бих попила. Са оваквим видом услуге у међуградском превозу се никада пре тога нисам сусрела. Вода је била довољна. Кренули смо.

Само су ме пустињски предели делили од ње. Сачињени од необичних стена и ситног песка су слика свега онога на шта нисам навикла. Постало ми је јасно да сваки делић Земље крије посебну лепоту, као што је случај са овим, готово беживотним простором о чијој величанствености је имао доста да каже трећи најлепши видиковац на свету, код којег смо се на кратко зауставили. Изгледало је као да смо тек кренули, а путокази су већ најављивали да смо близу. Узбуђење расте. Иза нас смо оставили кривудава улице и по неко насеље. Испред нас колона људи, сви чекају исто – да прошетају путевима Петре. Чинило се да ће се дан по јутру познати.

Док смо излазили из аутобуса, добили смо брошуру на којој је било представљено оно што сам детаљно проучила пре поласка – историју овог древног града. Иако сам с нестрпљењем чекала да стигнем до главног улаза, имала сам таман толико времена да се подсетим приче о једној цивилизацији која је веровала у божанску природу камена и заборављеном граду у стени. Петру су подигли *Н а б а т е ј ц и*, номадско племе које се на овим просторима настанило у VI веку п.н.е. Они су били трговци

који су контролисали пут каравана на Блиском Истоку. Богатство које су стекли уложили су у изградњу Петре. Иако постоји одређена неусаглашеност у вези са тачном годином, па и веком, већина историчара наводи да су Набатејци основали Петру у IV веку п.н.е. Убрзо након тога она је постала престоница Набатејског Краљевства. Дуго времена велике силе тог периода су покушавале да допру до ње, али захваљујући тешко приступачној локацији у томе нису успеваале. Много тога се променило доласком Римљана. Након што је цар Трајан освојио град 106. године н.е., набатејска трговина и култура наставиле су да цветају наредних неколико векова све док постепено није дошло до застоја. Низ разорних земљотреса између VI и VIII века н.е. уништио је велике делове града. Петра је након тога потонула у заборав, али су јој остали верни њени бедуини који је никада нису напустили. Град је остао скривен од „света“ све до 1812. године када се швајцарски истраживач Johann Ludwig Burckhardt прерушио у бедуина и открио драгуљ у стени. У свом дневнику је написао да је пронашао *Црвени град ружа стар упола као и време*.

Из далеке прошлости ме је у реалност вратио глас једног од радника који ми се обратио на арапском језику. Иако га нисам најјасније разумела, схватила сам да тражи карту како бих могла да уђем на територију града. Имала сам *Jordan Pass*, што је убрзало процедуру. На видику се назирао кањон, али је требало доћи до њега. Ситним корацима смо кренули напред. Главни улаз у древно град представља управо природни кањон познат под именом Сик (*Siq*), који је за Набатејце представљао свето место. Сви који посете Петру морају проћи кроз њега пре него што приступе граду. Дужина овог пролаза је уска и вијугава са литицама које се издижу и до 150 m висине. Чинило ми се

да се права чаролија Сика може осетити само ако одлучим да идем пешице, иако је могуће скратити пут на коњу или магарцу, и била сам у праву. У једном тренутку је изгледало као да се налазим у лавиринту из кога не желим да изађем. Док сам се дивила моћи природе која се овде није штедела, поглед ми је одлутао према људима који су пролазили поред мене. У њиховим очима било је задовољства и радости. Сви смо знали да смо на магичном месту. После око 40-ак min хода испред нас се отворило широко поље. Била сам ту, у Петри.

Минут тишине како бих сабрала мисли које су надолазиле као река. И одједном спокој. Тренутак када су све прочитане књиге о законима универзума добиле смисао. Толико одгледаних снимака, слика... ништа није могло да прикаже праву енергију овог места. Иако су туристи били свуда око мене, имала сам осећај да сам сама, и како нико не може да поквари траг који остављам на страницама књиге свог живота. Само сам желела да што дуже останем ту, да се дивим божанској лепоти Ризнице, која је стајала право испред мене. Ризница (*Al-Khazneh*) је не само најпознатији објект у Петри, већ је један од симбола Јордана. Има два спрата са по шест стубова. Верује се да је изграђена у I веку н. е. као гробница. Легенда каже да се у њој скривало благо, због чега је и добила име које носи. Ипак, није отворена за посетиоце, што је само чини мистериознијом. Посебност њене спољашњости нису угрозиле природне непогоде као ни то што су бројни њени украси украдени и уништени. Вековима стоји поносно као да чува мање познату лепоту града коју сам била спремна да откријем.

Драгоценост Петре чине неколико стотина споменика, зграда, гробница, купатила, дворана, храмова и верских локалитета уклесаних у стени. Задивљујућа физиономија

овог града је одраз уметности Набатејаца, али и других народа који су боравили на овом простору. Савршен склоп различитих култура употпуњује комбинација боја стена. Нијансе наранџасте, црвене и браон, које добијају посебан сјај у додиру са сунчевим зрацима, претварају Петру у бајковито место. Сада већ нисам сигурна да ли је лепша спољашњост или унутрашњост објекта које сам посетила, али једно знам – изгледало је као да нисмо на Земљи. Невероватно је колико је град заправо велики по површини, а још више чињеница да је само 15% града откривено, остатак се налази под земљом.

Пут нас је затим одвео до Улице Фасада у којој се налази највећи број гробница, међу којима је и Краљевска гробница. Док смо пролазили поред многобројних објекта, посебну пажњу ми је привукао Амфитеатар који је без сумње једна од најимпресивнијих атракција у Петри. Истиче се по својој величини и својевремено је могао да прими више од осам хиљада људи. Подигнут је у време када је Набатејско Краљевство било на врхунцу у културном, политичком и финансијском смислу, док су га Римљани годинама касније делимично преобликовали. Једна од многих специфичности по којима се Петра одликује је и систем за управљање водама који је омогућавао прикупљање сезонске кишнице и дистрибуцију исте у целом граду. На тај начин је ефективно омогућено становништву да, у не тако повољним условима, нормално живи током целе године. На одређеним местима у граду налазе се остаци овог система.

До неких локалитета водиле су широке и високе степенице са чијих се врхова пружао нестваран поглед на поједине делове Петре и улице пуне људи који су из те перспективе изгледали тако мали. Делује нестварно, али руке таквих истих људи су створиле ово светско

чудо. Већ сам могла да их замислим како на камилама и магарцима, њиховим верним сапутницима, обављају дневне активности. И данас су све те животиње ту, али са мало другачијим задатком. Ту су и бедуини, као и ми, туристи, који се само по одећи разликујемо од њих. Прошли су векови али је изгледало као да се овде ништа није променило, као да је време стало у Петри. У томе је и величина овог града, не стари и не губи своју лепоту.

Таман када сам успела да убедим себе да све ово није сан, дошло је време да кренемо назад. Иако смо се вратили истим путем, у повратку смо наилазили на локалитете које нисмо приметили при доласку. Уверила сам се још једном да је овај град пун изненађења. Црвена у лицу, са патикама пуним песка, нисам ни приметила да сам толико пешачила, ни да ми је нестало воде. Своју мисију сам испунила, то је једино било важно у том тренутку. Било је јасно – Петра је постала најсветлија звезда на мом туристичком сазвежђу. После километара и километара хода одлучили смо да се одморимо у шатору код једне породице бедуина, а затим наставили путем Сика. Силно сам желела да тај дан траје што дуже. До излаза сам по навици додиривала стене и освртала се по неколико пута са жељом да никада не заборавим оно што сам видеала, а знала сам да, и да хоћу, не бих могла.

Пише: Уредништво БГ листа

За нови број часописа БГ лист урађен је интервју са наставником географије, Николом Петровићем, који ради у Основној школи „Душан Јерковић“ у Руми.

1. Да ли се сећате Ваших првих додира са географском тематиком?

Као мало дете сам јако волео да цртам заставе и тако сам почео да се интересујем за поједине државе. То интересовање је нарочито било изражено током Светског првенства у фудбалу 1998. године у Француској када сам имао седам година. Тада сам почео да схватам да се људи широм света разликују по питању многих ствари. Временом је љубав према свим географским садржајима била све већа и већа.

2. Шта ђаци највише воле у географији, шта им је најинтересантније, а шта мање интересантно?

Ученицима петог разреда је посебно интересантна васиона. Искрено, пријатно сам био изненађен ове године када сам видео колико деца имају предзнања о „бесконачном простору“. Исто тако сам приметио да су старијим ученицима веома интересантни садржаји регионалне географије. Нажалост, приметио сам да су ученицима осмог разреда најмање занимљиви друштвено-географски садржаји, конкретно привреда.

3. Да ли сте имали прилике да организујете ђачке екскурзије? Сматрате ли да би професори географије требало више да учествују у томе?

Приликом стажирања у мојој матичној школи у Никинцима, формирао сам са својом менторком географску секцију и у оквиру ње организовао излете. У периоду од када радим самостално као наставник нисам

имао прилику да организујем екскурзију, али ми је то свакако у плану у наредном периоду јер се географија најбоље учи на терену. Поред географије предајем и изборне предмете Чувари природе и Грађанско васпитање и у оквиру њих кад год се укаже прилика организујем излете и наставу у школском дворишту. Мишљења сам да професори географије морају да учествују у организовању екскурзије, али наравно све у договору са осталим колегама.

4. Који облик рада у настави примењујете, традиционални или неки модернији?

Све зависи од наставне јединице која се обрађује. Примењујем и један и други облик рада јер су услови у школи у којој предајем одлични и имам могућност да радим како год пожелимо. Услед новонастале ситуације са корона вирусом са ђацима комуницирам путем google учионица и могу слободно да кажем да то функционише веома добро.

5. Како је интересовање код ученика по питању такмичења из географије? Да ли радите на њиховим припремама? Колико је то важно за развијање љубави према географији код деце?

Наравно. Као што је познато деца основних школа могу у седмом и осмом разреду да

учествују на такмичењу из географије. Практично већ на уводним часовима петог разреда тражим кандидате односно будуће такмичаре географије. Трудим се да са припремама кренем од самог почетка школске године и да се припреме ускладе са обавезама ученика. Исто тако на самим припремама волим да се створи позитивна атмосфера и да што више растеретим ученике притиска. Увек им нагласим да су самим учествовањем на такмичењу они моји победници. Јако ми је жао што ове године није било такмичења јер сам у осмом разреду имао такмичаре који би, готово сам сигуран, направили сјајан резултат!

6. Какву сарадњу имате са другим наставницима географије у Вашој школи?

У основној школи у којој ја радим ради још једна наставница географије, такође некадашњи студент Географског факултета у Београду. Сарадња је, могу слободно да кажем, сјајна од првог дана. Она дуго низ година ради у нашој школи и једна је од најзаслужнијих што се од мог првог радног дана осећам као да сам ту дуго низ година. Осим тога хтео бих да похвалим и читав колектив ОШ „Душан Јерковић“ јер је сарадња унутар колектива на свим нивоима сјајна.

7. Где је и какво је место географије у школама данас?

Мишљења сам да је географији у петом разреду неопходан још један час недељно, јер је градиво петог разреда за географију практично исто што и таблица множења за математику. Мислим да би ниво знања из географије био далеко већи када би се убацио тај један час. Верујем да моје мишљење дели велики број наставника широм Србије. Мислим да би тај један час у другим разредима отворио могућност да се са децом настава

ГЕОГРАФСКА ОСМОСМЕРКА

Пише: Милош Радиновић

географија реализује на терену.

8. Да ли се стручно и методички усавршавате и на који начин?

Да, похађам све семинаре које организује наша школа или на које нас шаље. Исто тако доста ми, као некоме ко је релативно скоро почео да ради, значи и савет сваког колеге из колектива.

9. Да ли деца воле географију и где видите младе географе у будућности?

Мишљења сам да деца јако воле географију као наставни предмет. Садржаји из географије су веома интересантни и разноврсни, тако да имају додирне тачке са свим наставним предметима и због тога мислим да је деци географија интересантна. Младе географе у будућности видим много више на терену, али и за рачунарима, јер напредак технологије омогућава деци да виртуелно „обилазе“ читав свет.

10. Какви су вам утисци током студирања Географског факултета, и зашто баш географија?

Утисци су феноменални! Долазим из средине која је претежно оријентисана ка Новом Саду, али сам се одлучио за Београд и нисам се покајао. Осим што сам стекао географско знање и диплому, стекао сам и велики број пријатеља широм Србије. Нема дана да се не сетим неке анегдоте са неких од стручних екскурзија којих је било заиста доста. Време је пролетело веома брзо, а да могу да га вратим вероватно бих урадио исто – уписао Географски факултет у Београду!

М	А	Д	А	Г	А	С	К	А	Р
Т	А	Н	М	С	О	А	Л	Ш	У
О	А	Н	О	И	А	А	Е	Л	М
Г	Н	М	Т	Ј	Л	Д	У	Е	У
О	А	Р	И	Е	А	А	И	А	Н
Н	У	Б	Т	Л	Ј	А	М	Р	И
Н	Р	И	Г	А	Н	И	К	З	Ј
С	У	Н	И	Г	Е	Р	В	И	А
Ј	А	К	Н	А	Л	И	Р	Ш	А
Б	А	В	Г	А	Р	А	К	И	Н

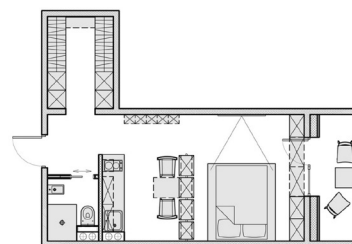

У осмосмерци пронађите 16 светских држава, а од непрецртаних слова добићете назив још једне државе, чији главни град можете видети на слици изнад.

ГЕОГРАФСКИ РЕБУС

И

Пише: Милица Мијатовић

Египат, земља позната по пирамидама, мумијама, хијероглифима, Нилу. То већ сигурно знате, али оно што је мало познато јесте, да је то земља чувена по својој магичној кухињи, мирисним и укуским јелима.

На египатску кухињу велики утицај су имали суседи са Блиског истока, тако да се и дан данас траже јела из Сирије, Палестине, Либана, али и многобројна традиционална јела која су настајала под утицајем разних освајача из Европе. Како год било, египатска кухиња је и дан данас задржала своју јединственост и упечатљивост. Шта је то што би требало да се проба од јела у овој мистичној и одушевљавајућој земљи? Припремите се да обогатите сва своја чула, уживајући у доручку, ручку и вечери, уз поглед на тиркизно море, златне боје сунца и пешчане плаже које одишу миром.

Пиринач и хлеб су и даље основна храна у Египту, поред пасуља, сочива, црног лука и поврћа који се користе у већини јела. Оно што је остало исто кроз векове, јесте хлеб. Аисх је традиционални округли, пљоснати хлеб који се прави од пшеничног брашна, соли и воде у великим пећима.

Најпознатија слана јела у Египту су *foole meddamis* и *koshari*, прави гастрономски драгуљи. *Foole meddamis* се прави од сушеног фава пасуља, куваног или пасираног, који се у Египту једе сваки дан. Ова врста пасуља расте у дугим, зеленим махунама, попут наше бораније. Обично се овако пасиран једе са јајима, сиром или пита хлебом. *Koshari*, слојеви пиринча, макарона, сочива и леблебије појачавају укус карамелизованог лука, са густим црвеним умаком од белог лука са сирћетом или чилијем. Изненађујуће чудан, али изванредан укус.

Најпознатија слатка јела су *umm ali* и *konafa*, поред јогурта и воћа, посебно поморанџи, урми и смокви које се често једу као десерт. *Umm ali* се прави од обичног лиснатог теста, млека и павлаке, кокоса, шећера, бадема и сувог грожђа. Највише подсећа на наш пудинг. *Konafa* је направљена од танког теста налик на резанце. Спрема се са павлаком или сиром, а може се испећи и прелити само сирупом. Код нас је ова посланица позната под именом кадаиф.

Најпопуларније пиће у Египту је чај. Омиљени укуси су мента и деликатни спој биља и јаке кафе, како ми волимо да кажемо црни чај. Воћни напици су такође широко доступни, посебно локални специјалитет каркадаи, напиток од сушеног хибискуса.

На сваком кораку, у свакој прилици, у Египту се дефинитивно све врти око укусне хране и пића. Тиме се или почиње или завршава дан. Морамо нагласити да они доста полажу на самој припреми оброка, не постоји „једење с ногу“, него се зна ред, код њих је то налик малим породичним обредима, који се поштују вековима. Па, шта чекате? Обогатите своја чула!

ЕГИПАТСКА КУХИЊА И ЧАРОБНИ КАИРО

Египат земља невероватног споја богате заоставштине прошлости, модерне архитектуре и инфраструктуре, представља државу на крајњем североистоку афричког континента. Мало је земаља на свету које имају тако велике природне и друштвене противречности између северног и јужног дела земље, као што има Египат. На северу се налази Средоземно море, док исток земље заплускују воде Црвеног мора, а јужни део чини највећа пустиња света, Сахара. Оно што Египат издваја од осталих земаља северне Африке, јесте река Нил, која својим благодетима одржава живот читаве земље.

Политички, културни и економски центар Африке, северно од екватора, јесте Каиро. Град који се агресивно разбашкарио по обалама Нила, представља највећи град у Африци и колевку старе цивилизације. Савремена метропола која раме уз раме живи са традицијом и обичајима оријента. Он представља јединствен спој савременог и архаичног, богатог и оскудног, развијеног и заосталог, плодног и сушног, града живих и града мртвих... Иако поседује доста заоставштине из старог доба, Каиро није египатски град. Основали су га исламски освајачи у X веку. Данашњи Каиро је подељен на источни, муслимански део града (стари град) и западни део (нови град). У самом центру Каира налази се најимпозантнији археолошки музеј на свету, са преко 100.000 експоната. Основан је 1858. године и данас је ова зграда премала и потпуно неадекватна за ове вредне експонате старе цивилизације, стога се планира отварање новог археолошког музеја GEM, који ће се налазити у близини древних пирамида. Ова модерна и велика зграда, градила се више од 20 година и за туристичке посете ће бити отворена од јесени ове године. Највреднији експонати су свакако Тутанкамонова маска и благо, које је било изложено и у највећим светским метрополама. Поред овог музеја, сваког ће одушевити и Музеј исламске уметности као и Музеј коптске културе.

Као и све велике метрополе исламских земаља и Каиро се може похвалити мноштвом базара, како их овде зову, сук. Хан Халили базар, синоним оријенталног Каира, основан је још у XIV веку, данас је познат по уским улицима, мноштвом навалентних трговаца и мешавином различитих мириса од роштиља, зачина до парфема. У Каиру се најбоље огледа култура различитости између Арапа и Копта – традиционалног хришћанског становништва северне Африке. У Египту се налази и најстарија џамија, али и најстарија црква у читавој Африци. По предању црква је настала на месту некадашње куће Марије и Јосифа, у којој се родио Исус Христос и подигнута је током IV века, док је џамија нешто млађа (VII век) и њу је подигао познати муслимански генерал Ибн Ал Ас. Поред великог броја прелепих џамија и цркава, у Каиру обавезно посетите и најстарији универзитет у Африци, ал Азхар, основан 972. године, а поред њега постоје још два универзитета. Град мртвих, још један од препознатљивих делова Каира, представља велико муслиманско гробље, испод чијих гробница живи око милион људи (избеглице из области Суецког канала). Каиро, град контраста. Његова душа данас је ипак арапска, довољно широка да прими различите народе, културе и обичаје и угости их на специфичан оријентални начин.

Пише: Бранислава Марков

Обновљиви извори су неисцрпни извори енергије из природе, који се користе за производњу електричне или топлотне енергије, чије се резерве обнављају у одређеном временском интервалу, у потпуности или делимично. Ветар спада у обновљиве изворе енергије и користи се за добијање електричне енергије тако што се кинетичка енергија ветра претвара у механичку, а затим у електричну. Енергија ветра се показала као врло значајан извор, јер је карактерише неизмерна количина, еколошки је потпуно чист начин добијања енергије, заузима малу површину земљишта, а уједно је и јефтина.

Ветрогенератори су неопходни за производњу електричне енергије из ветра, али за њихову поставку на одређеном подручју најпре је неопходно измерити брзину ветра, на коју утичу конфигурација терена, објекти на тлу и њихова висина. За изградњу ветропарка потребно је да ветар на тој локацији дува најмање 2.800 h/god, просечном брзином од преко 6 m/s. У Србији међу погодним локацијама за изградњу ветрогенератора спадају: кошавско подручје (највећи потенцијал) - јужни Банат и источна Србија (Стара планина, Власина, Озрен, Ртањ, Дели Јован, Црни Врх...), затим источна страна Копаоника, подручје Златибора, Пештера, Дивчибара, локалитети планинских превоја на надморској висини изнад 800 m, и долине река Дунава, Саве и Велике Мораве.

Ветропарк Ковачица налази се на територији општине Ковачица у јужном делу Баната, у једном од најветровитијих подручја Србије. Захвата површину од око 3.711 ha, у катастарским општинама Ковачица, Црепаја и Дебељача. Пружа се од 80 m надморске висине на западу која се према истоку повећава до 115 m. Ветропарк је отворен 19.09.2019. године и то је највећа оперативна ветроелектрана у

нашој држави, после електране Пирот и Костолац 2, који су изграђени још 1990. и 1991. године. Укупна снага ветропарка износи 104,5 MW. Представљен је са 38 ветрогенератора типа „General electric“, који су помоћу шест струјних кругова повезани на 33/220 kV трансформаторску станицу ВЕ Ковачица, а даље преко прикључно-разводног постројења и прикључног далековода 220 kV повезани на преносни систем Србије.

Ветрогенератор се састоји од челичног шупљег стуба са кућиштем на који се монтира ротор са три елисе, док се у кућишту налазе генератор, мултипликатор, трансформатор и електричне компоненте. Они раде по принципу: снага ветра најпре окреће елисе (лопатице) ветрогенератора, окретање лопатица узрокује кретање ротора који енергију ветра (кинетичку) претвара у електричну енергију, затим трансформатор унутар ветрогенератора подиже напон струје ради даљег преноса подземним кабловима до централне трафостанице која се налази на самом комплексу, у трафостаници напон се повећава како би се ускладио напону у националној преносној мрежи и на крају се електрична енергија преноси на мрежу и дистрибуира корисницима. Висина стуба износи 110 m, док висина са вертикалном постављеном елисом износи 120 m.

Ветропарк Ковачица годишње производи више од 300 GWh електричне енергије, што је готово 1% укупне производње у Србији, тим да снабдева 68.000 домаћинстава електричном енергијом. Развој ветроелектране почео је 2012. године, грађевинска дозвола добијена је 2014. године, а привремени статус повлашћеног произвођача електричне енергије 2015. године. Израелска компанија „Enlight“ преузела је власништво над пројектом 2016. године. Компанија „New energy solutions“

поверено је управљање развојем пројекта и изградња од почетка до краја. У пројекат је инвестирано 189 милиона евра. За потребе парка је изграђено и реконструисано 40 km путева и ангажовано више од три стотине радника и стручњака из различитих сфера.

Ветропарк је лоциран и пројектован, тако да минимизира друштвени утицај на животну средину, а такође и обезбеђује еколошку и друштвено-економску корист. Не постоје национално заштићена подручја у границама локације, углавном се састоје од интензивног узгајања монокултура на њивама. Вршила су се орнитолошка истраживања посматрања птица и слепих мишева у периоду од 12 месеци, и показало се да се локација не налази дуж трасе коју уобичајено користе птице као пут за миграције. На терену су обављена и археолошка истраживања и установљени су археолошки остаци од локалног значаја. Рад ветропарка би требало да има позитивне ефекте на животну средину. Предност је коришћење ветра као обновљивог извора енергије, што доводи до смањења емисије штетних гасова, ефекта стаклене баште, а умањиће се и зависност од производње енергије коришћењем електрана на фосилна горива. Наводи се да ће смањити емисију CO₂ у животној средини за 250.000 t годишње.

Улагање у обновљиве изворе енергије је веома важно за нашу државу, која је до недавно била зависна од производње електричне енергије на бази угља. Национални циљ до 2020. године је био да Србија производи и троши 27% зелене енергије, чиме је изградња ветропарка Ковачица доста допринела.

ЗЕМЉА ЛАЛА, ВЕТРЕЊАЧА, БИЦИКАЛА И КАНАЛА

Пише: Тамара Пешић

Краљевина Холандија се налази на западу Европе. На југу се граничи са Белгијом, на истоку са Немачком. Главни град Холандије је Амстердам, док се у Хагу налази седиште Владе. Према северозападу има излаз на Северно море. Холанђани су вековима познати по томе да исушују земљиште и претварају га у полдере. Говори се холандским језиком, али већина становника добро говори енглески, тако да туристи лако комуницирају са становништвом. Холандија је развијена земља, а три најразвијенија града су Амстердам, Хаг и Ротердам.

У скорије време сам посетила ову дивну земљу и одушевила се њиховом културом, понашањем и обичајима. Холанђани су јако пријатни, насмејани људи, увек спремни да помогну (имала сам ситуацију да ми у року од пет минута приђу две жене на улици да ме питају да ли ми треба помоћ јер су приметиле да сам туриста). Од свих земаља у којима сам била, то је прва у коју бих се увек вратила због љубазности коју ови људи пружају. Осећате се сигурно у сваком тренутку где год кренули, јер тамо људи уживају у својим животима. Ова држава важи за једну од најлибералнијих на свету и већина ствари је у њој легализована. Оно што је такође занимљиво јесте то што се на све људе гледа исто, , које год вере или професије да су, једнаки су у друштву. Становништво им је сложено и уједињено.

Оно што је код мене био први утисак када сам отишла у Амстердам је то: „Колико бицикала на једном месту“. И то је заиста тако у целој Холандији. Само у Амстердаму има преко 880.000 бицикала. У целој Холандији има више бицикала него што они имају становника, дакле имају више од 17 милиона бицикала и око 37.000 km бицикличких стаза. Холанђани свуда возе бицикле јер сматрају да је корисније за

здравље него да возе аутомобиле, а и економичније је. Улице су поприлично уске, тако да се бициклима најбрже стиже свуда, чак и туристи користе бицикле приликом обиласка града. Оно по чему је сам Амстердам најпознатији јесу канали. Има их 165 и око 1.280 мостова, тако да с правом овај град зову „северна Венеција“. Два најпознатија моста су Мршави мост и Плави мост. Најбољи начин за обилазак града, за само сат времена, јесте крстарење каналима. Први канали у Амстердаму су ископани за одбрану и управљање водама, а како је град основан око 1250. године, имају дугу традицију. У

средњем веку се град проширио, канали су почели да се користе за локални превоз робе. Првобитна брана и даље постоји, у срцу града, само што се до ње не може доћи чамцем. Најважнији канал је Центлменски канал. Овде су боравили у XVII веку трговци, градоначелници и многи други утицајни људи. UNESCO је канале у Амстердаму 2010. године уврстио на листу светске културне баштине. За све љубитеље цвећа, Амстердам је најбоље посетити током априла и маја, зато што је тада отворен *Keukenhof*, највећа башта цвећа у Европи, од чега

највише има лала по којима је Холандија и позната. Парк заузима површину од 32 ha. Парк је из XV века, а 1950. године је званично био отворен за посетиоце. Годишње се засади око 7 милиона врста цвећа. Налази се у Лиси, месту у близини Амстердама, тако да је најлакше стићи аутобусом за мање од сат времена. *Zaanse Schans* је типично холандско село које се налази у близини Амстердама. Ово место је познато по клопмама. Реч је о правој туристичкој атракцији у којој постоји читав комплекс са клопмама свих боја и димензија, чак и циновским клопмама. У селу постоје локални водичи који објашњавају и демонстрирају на који начин израђују клопме помоћу посебне машине. Има доста ветрењача у овом месту, тако да пружа прави доживљај Холандије. Многобројни музеји су такође један од симбола Амстердама. Заиста можете велики број музеја да обиђете и да због њиховог великог броја имате утисак да ниједан нисте обишли. Неки од најпознатијих музеја су: музеј Ван Гога, Ријкс музеј, Музеј ташни, кућа Ане Франк, Музеј библије, Тропски музеј, НЕМО музеј науке и технологије, Хаиникенов музеј, за све љубитеље пива и многи други.

У Хагу се налази седиште холандске Владе, као и Палата мира и правде, која је заиста прелепа за видети. Овај град је познат и као студентски град, с обзиром на то да у њему живи велики број иностраних студената. Оно што је мене лично одушевило јесте култура овог града. На сваком ћошку се налазе билборди за разновразне представе, јер се у граду налази преко 30 позоришта, од којих је најпознатији Маурицхејс (*Mauritshuis*). Шевенинген као предграђе Хага, има најлепшу плажу у целој Холандији. Ова плажа је пешчана и дуга, не назире јој се крај, прави рај за туристе, са светиоником, видиковцем, хотелима и ресторанима.

Ротердам је индустријски и

Пише: Марко Ланговић

трговачки центар Холандије, има највећу луку у целој Европи. Мост Ерасмус (другачије га зову лабуд пошто изгледом доста подсећа на лабуда), дугачак је 802 m, који повезује раздвојене делове града. Налази се на реци Мези и заиста представља архитектонско чудо које вреди видети због свог грациозног изгледа. Интересантно је то да се најнижа тачка Холандије налази у Ротердаму, на североистоку града, на -6,67 m. Још неки од архитектонских униката су: куће од коцке (*cube houses*), зграде у облику оловке, монтевидео зграда, *de markthal* и многе друге. Зоолошки врт у Ротердаму са јавним акваријумом *Oceanium*, отворен 2001. године, кроз који пролази велики тунел намењен туристима, доприноси осећају да сте у самом мору, међу морским животињама.

Познато је да Холанђани воле да једу сир. У хотелу у којем сам боравила, су уз сваки оброк служили сир. Имају све врсте сира. То је најбољи сир који сам икада пробала, нарочито сир са тартуфима који бих свима препоручила да пробају. Користе сир уз све оброке, а такође постоји доста продавница у којима се сир дегустира. Што се тиче цена сасвим су приступачне за туристе. Верујем да би се свакоме допала ова земља, не постоје лоши утисци, само уживање у сваком тренутку проведену тамо.

Свежина Средоземног мора осећа се кроз сваки део града. Мирис кухиње, старе хиљадама година уназад. Подлога по којој су корачали Хетити, Асирци, Римљани, Французи и многи други. Околни звуци који асоцирају на то да се налазимо негде у арапском свету. Људи који се крећу по улицама, испуњавају свакодневне обавезе. А опет и одређена тензија која се осећа у ваздуху. Када поменуто и још много тога сумирамо, долазимо до друге најмање државе Блиског Истока, тзв. „Азијске Швајцарске“. Реч је о држави која је (не)званично окупила око 6,8 милиона становника (слично као и Србија) на територији од свега 10,5 хиљада km² (мање од Црне Горе). Држава за коју се може рећи да је једна од колевки цивилизације - Либанска Република.

Прва импресија свих оних који посете Либан јесте мултикултуралност и велика етничка разноврсност на малом простору. Муслимани (и сунити и шиити) који чине највећи удео у укупном становништву, хришћани са многобројним етничким групама, преко Маронита, Копта, Асираца, Јермена, те велика заједница Друза и Јевреја. Две ствари које их све повезују су арапски језик, који је једини званични у овој држави, и иста судбина која их је задесила у последњих 60-ак година. Најчешћа реченица која се може чути у Бејруту, главном граду Либана, након краћег разговора са локалним становништвом је: „Дивно је овде, лепо је овде, али само да не буде више рата“. Након таквог разговора може се наслутити обрис врло динамичне историје ове медитеранске државе. За разлику од неких других држава Блиског Истока велики број становника Либана чуо је за

Србију и углавном су мишљења да смо донекле сличну историју делили у последњих неколико деценија. Након проглашење независности од Француске, током Другог светског рата, Либан је запао у више различитих сукоба са околним државама, након којих је дошло до прилива великог броја избеглица. Посебно су тешки били арапско-израелски сукоби, након којих је Либан примио готово милион избеглица са простора Палестине, што је утицало на велике унутардржавне немире између локалног становништва и избеглица са једне стране, и лоших односа са Израелом са друге стране. Затим су ту редом били грађански рат у Либану, рат са Израелом, гранатирање Бејрута, окупација Сирије, грађански рат у Сирији и тако даље. Све је то оставило дубоког трага у животу становништва. Поред свега поменутог, они су и даље врло расположени за причу, гостопримљиви и ведри.

У односу на неке друге арапске државе, на улицама Либана, не можете лако препознати националну припадност становника: да ли је реч о Јерменима, Арапима, Курдима и слично. Не постоје издељени квартави са одређеном групом становништва, школе, факултети и административне и културне

ОБЛАСТ СА КОЈЕ ЈЕ ОТПОЧЕЛА СПОЗНАЈА СВЕТА.

институције су јединствене, а најпрепознатљивија ствар у арапским земљама – начин карактеристичног одевања женског дела популације, у Либану, није доминантан. Бејрут као метропола од скоро два милиона становника још увек има бројне трагове бомбардовања из 1975. године, који су видљиви на многим зградама у централном делу. Једним од главних тргова доминира Џамија Мухамеда Ал-Амина изграђена 2008. године. Оно што се примећује у Бејруту је велики број религиозних објеката у складу са великим диверзитетом становништва. У истом дворишту са поменутом џамијом налази се маронитска катедрала св. Ђорђа (из 1894. године). Маронитска црква представља огранак католичке цркве, а њени следбеници чине око 20% становништва Либана. Одмах до поменутих објеката налази се највећи трг у Бејруту – Мартир трг изграђен за време Отоманске владавине у XIX веку. Данас је познат као главна позорница за политичке протесте, демонстрације, али и концерте и манифестације различитог типа. Шетајући се улицама Бејрута, човек схвати да град дефинитивно представља микс различитости, историје,

културе и једног вида анархије. Да је тренутно напета ситуација у Либану, говори и податак да

је војска распоређена по целом граду и да контролише сваку сумњиву кретњу становника.

Јужно од поменутог трга долази се до централног дела Бејрута (*Downtown*) и уских калдрмисаних улица које су претворене у шеталишта. Тај део града је доста модеран, на шта указује велики број продавница и ресторана иностраних предузетника који су расути по сокацима. За разлику од прилично модернизованог центра, улица Хамра је део који одише блискоисточном културом и Медитераном. Позната је и као „Бејрутска Јелисејска поља“ по угледу на најпознатију улицу Париза. Хамра је „жива“ цео дан и ноћ, а у њој се налази прегршт продавница сувенира, локалних производа, зачина, бројних ресторана либанске кухиње. У неком од ресторана, а вероватно још лепше на улици, обавезно је пробати нешто од бројне либанске кухиње. Најпродаванији су свакако фалаfli (печене куглице од пасуља и леблебија) или кибех (округлице од телећег меса, ораха и зачина). За оне који воле арапску кухињу, уживање је пробати либанску храну. А за нас, којима је арапска кухиња јака и зачињена, лепо

ју је и само дегустирати. За љубитеље слаткиша (као што је и аутор текста) постоји сијасет производа, најчешће са додацима карамеле, која им представља главни заслађивач.

Спуштањем низ Улицу Хамра и низ уских уличица, карактеристичних за сва насеља на Источном Медитерану, долази се до, по многим, најлепшег дела Бејрута – обале Средоземног мора. Никада раније нисам замишљао да Средоземно море може имати тако лепе боје у току зимског периода године. Нијансе тиркизно зелене и тамно плаве боје, таласи који ударају о издигнуто шеталиште поред обале и наравно симбол Бејрута – Голубије стене. Реч је о две интересантне формације стена које као стражари чувају централни део Бејрута. Да ли је реч о остацима морског чудовишта којег је Медуза окаменила (да би Персеј заштитио Андромеду) или о стенама које су спречиле многобројне бродове током историје да приђу Бејруту, увек су интересантне теме за многе туристе који се крећу променадом. Читав приказ само оправдава чињеницу да је логично што су на овом подручју још пре 3.000 година никле цивилизације. Након свега 500 m дуж променаде долазите у најмодернији део Бејрута, тзв. „Бејрутски Мајами“, са бројним луксузним зградама, хотелима, ресторанима. У том тренутку, овај крај ме је највише подсетио на делимично изграђен део Београда (налогодавац за изградњу је исти), па би му добро стајао назив „Бејрут на води“. Још када придодамо чињеницу увези са временским приликама у Бејруту током месеца фебруара и, за наше услове, превелику количину падавина, која се у том моменту излучила на град,

онда се дефинитивно може оправдати поменути назив. С обзиром на то да је било време ван сезоне, велики број људи није био поред Средоземног мора, па је доживљај целог краја био још импресивнији.

Оно по чему је Либан свима познат је врста *Cedrus libani* или Либански кеदार. У овом случају није реч само о једној дрвенастој врсти из групе четинара и рода кедрова, већ је реч о много јачем и свеобухватнијем појму. Символ, божанство, тотем... све је то за становнике Либана ова врста биљке. Њега можете наћи свуда по Бејруту, док на околним планинама у природном окружењу гради познате шумске комплексе. За становнике Либана кеदार представља свето дрво, оно које симболизује отпорност, снагу, бесмртност. Зато и не чуди начин опхођења становника према кедру. Готово свако стабло у граду је обележено, део око њега је уређен, а такође су постављене и табле на којима пише (скраћено): „*Можете посматрати и уживати, али никако додиривати гране и друге делове биљке*“.

Излазак из Бејрута према истоку оставља посебан осећај авантуризма. Као и у већини арапских земаља саобраћај је помало хаотичан, а када томе придодемо велики успон (око 2.000 m) на Либанске планине и велики број серпентина осећај је

још јачи. Све то у циљу достизања долине Бека, најплоднијег подручја државе Либан. Реч је о уздужној долини која се пружа читавим Либаном – класичан тип долине под медитеранским утицајима са великим плантажама винове лозе и како кажу најстаријем подручју производње вина на свету. Долина Бека позната је и по бројним културно-историјским споменицима од којих је најпознатији древни град Баалбек, место у којем постоји интензитет насељености већ 9.000 година. Локалитетом Баалбек доминирају изврсно очувани остаци храма Бахуса (римског бога вина), ако не и најбоље очувани храм из римског периода у целом свету. За разлику од њега, суседни храм бога Јупитера очуван је у сегментима. Овај храм је био највећи икада саграђен у Римском царству (око 30 m високи стубови). Због тога и не чуди чињеница да је некадашњи „Хелиополис“, а данашњи Баалбек стављен под заштиту UNESCO-а 1984. године. Када помислите да по питању старих градова и очуваних локалитета не може лепше, онда се долази у град Анжар, на самом истоку

државе, свега око 5 km од границе са Сиријом. Сам осећај да видите територију Сирије (у складу са дешавањима која су актуелна у тој држави) посебно диже адреналин. Анжар представља град у потпуности насељен јерменском популацијом (избелгице из Турске), а у њему се налази још један локалитет UN-ESCO-а у Либану – византијски и староарапски град из VI века нове ере. Помало заборављен, због свог положаја у рубном делу земље, на мене је посебан утисак оставио, јер се на огромном простору могу видети очувани делови храмова, зграда, купатила, лукова, мозаика итд.

Јужно и северно од Бејрута налазе се историјско и културолошко значајни градови – Тир и Сидон на југу и Библос и Триполи на северу. Тир и Сидон познати су као стари антички и феничански лучки градови, одакле су полазиле велике истраживачке и трговачке експедиције. Феничани – народ који је први детаљно истражио Средоземље, вероватно опловио и афрички континент, а по онима баш маштовитим стигао и до простора Америке (остаци у Масачусетсу!). Нажалост некадашњи велелепни градови нису имали сјајну историју током последњих 100 година, те се на све стране могу видети рушевине стално-присутног рата. Такође, велики је и број

избегличких и хуманитарних кампова у том делу Либана.

Шта рећи о Библосу, једном од најконстантније насељених места у свету. Град који је прославио 7.000-ти рођендан. Сложеница која га најбоље описује је „историја на отвореном“. Са највише куле крсташког замка који доминира централним делом града, пружа се поглед на сегменте из историје, попут различитих збирки у класичним затвореним музејима. Прво, остаци рибарског неолитског насеља, до кога се наслањају сегменти старих феничанских храмова бога Ел и остаци луке преко које су папирус и многе друге дажбине стизале и до Грчке. У даљини

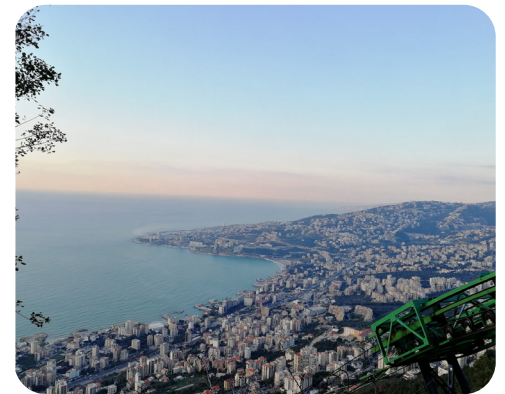
се налазе зидине са урезаним египатским хијероглифима, што само потврђује доминацију Феничана по питању трговине у античком свету. Када погледате право према Средоземном мору испред вас ће се појавити одлично очуване римске терме, а са десне стране и остаци Отоманске империје која је

дуго времена контролисала овај део света. Кула, на којој стојим, потиче из XII века, а основали су је крсташки на свом походу према светој земљи. У крајњем десном углу назире се и католичка црква, која симболизује француску владавину у Библосу. Све поменуто у потпуности оправдава исказану сложеницу и чињеницу да се ради о још једном UNESCO локалитету у Либану. Место је познато и по великој калдрмисаној улици са најпозантијим тезгама сувенира у читавој земљи.

Други највећи и најсевернији град Либана Триполи се по изгледу доста разликује од већ поменутих. Иако је историјски развој био сличан, сама физиономија града је другачија. Градом и овде доминира крсташки замак из XII века. Поглед са тврђаве је такође очаравајући – непрегледни бели кровови кућа које су испуниле сваки комад земље. Рекао бих, класичан пример архитектуре у арапском свету. Леп је осећај проћи кроз тај источни део Триполија којег одликују стрме и степенчасте улице између кућа, где можете видети беле фасаде и плаве прозоре (што је чест архитектноски склоп у градовима на Медитерану).

Све стрме улице доводе до централног трга на којем се налазе џамија и хамам. Ипак, овај трг није као остали у Либану. Уместо простране површине упадате у лавиринт полаза између тезги највеће пијаце у Либану. То је посебно интересантно доживети – море и море тезги са воћем, поврћем, зачинима, различитим врстама хлеба, одећом, обућом...и наравно огромним бројем људи и продаваца, који за разлику од неких других арапских земаља у којима сам боравио нису пуно навалентни.

На пијаци можете пронаћи велики број чудних производа – попут љуштач шаргарепе направљен од мотора аутобуса.

На крају је дошао ред и на не тако велики град, нити локалитет светске културне баштине, али град који поседује најлепши

видиковац на целом Медитерану. Град Џуније, смештен на пола пута између Бејрута и Библоса представља седиште поглавара маронитске католичке цркве. Град је познат по жичари која вас са 0 m доводи до 700 m надморске висине на врло краткој удаљености. Ту се налази велики споменик Богородице, једно од ходочасничких

места хришћанства у овом делу света. Представља и један од најпосећенијих локалитета у Либану. Међутим, оно што је најфасцинантније јесте поглед на Средоземно море. Посебно након кишног дана. Нарочито при заласку Сунца. То је уједно и последњи обрис Либана који сам уочио пре повратка на европски континент. И заиста је остао магичан.

Након кратке (а надам се и делотворне) репортаже са ивице азијског континента, у наредном броју, следи још једна из континенталног срца Азије.

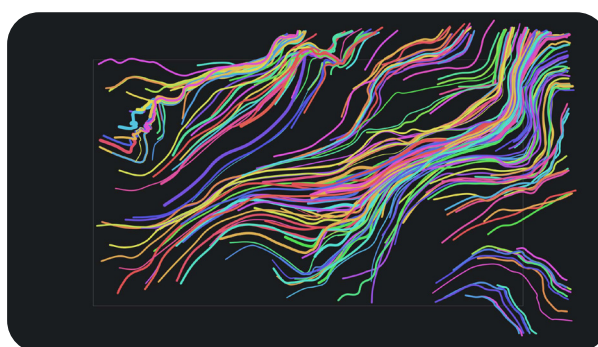
Аутор: М. М., студент Географског факултета

ПРКОС ВРЕМЕНУ КОЈЕ ПРОЛАЗИ

Шта те је подстакло да свој поглед
упреш ка небу, ти мали човече?
Ко те је научио да верујеш у душу
и њену бесмртност, а пред временом
си тако немоћан и слаб?
Да ли је баш та немоћ изнедрила
бунт против непознатог
и подстакла те да трагаш,
откриваш тајне космоса, постојања?
Да ли је баш из те немоћи настала
снажна жеља да кротиш реку времена
и водиш битке против пролазности?
У твојим очима боје звезде падалице
видела сам светлост Великог праска.
Пркосни човече од кремена,
мала звездо бесконачног универзума,
страх од нестајања натерао те је да ствараш.
Довитљиви човече који си осликао зидове
пећине Алтамуре, научио си да машташ,
сањаш будан. Зато стварај док је тог заноса
јер ћеш кроз своја дела, чак и када заувек
склопиш очи, наставити да живиш
и пркосиш времену које све у заборав баца.

СЛОБОДА

Слобода
и бескрајно плаво небо.
Неспутани млади дух чезне
да се вине до највећих висина,
ухвати звезду падалицу
и помилује месец у пролазу,
јер младост не зна за границе,
све је могуће и на дохват руке.
Сваки дан је леп, чак и онај тмуран,
сваки поглед вољене особе
пробуди сећања за која ниси знао
да их уопште имаш. Почињеш
да сањаш будан, постајеш месечар
који тумара улицама Београда
убеђен да је цео свет само твој.
Слобода смрскана у трену када паднеш
у постељу нем и схватиш
да ипак љубав и младост не могу
да те вину у небеса јер увек
постоји нешто да те подсети
да си ти само један мали човек
чији ће живот проћи, а овај свет
ипак остаје непромењен
и стамен у свом постојању.

Аутор: Тијана Радосављевић

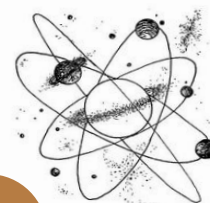
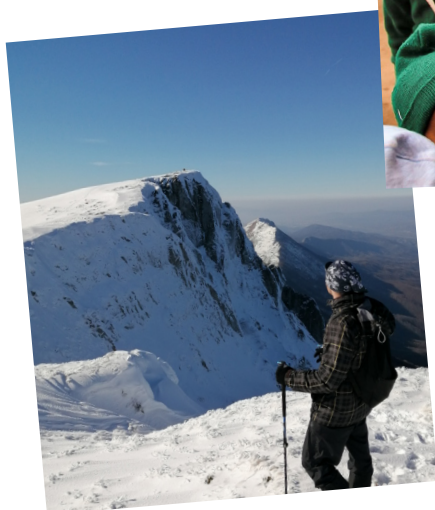
МОЛБА

Каж ми сад, кад је већ све готово,
 зашто си се у мој живот вратио поново?
 Зар би хтео да оживиш већ зараслу рану,
 зар би опет да ме мучиш
 сећањем на љубав давну?
 Рећи ћу ти, није поштено,
 јер ја сам тебе волела искрено.
 Шта урадих у животу толико грешно,
 да сваки час ми прође у кајању?!
 Признајем, ушетао си онда,
 када ми је ослонац у животу био најпотребнији.
 Очарана тобом, сковах најлепше риме и речи
 о теби, нама, скидала звезде са неба,
 желела да си само мој...
 Зато те молим последњи пут,
 избриши успомену, што подсећа
 на проклету љубав једну!
 Закопај у срцу ту прошлост лепу,
 сада већ ни помена вредну.
 Доказао си колико је тешко
 волети на силу.
 Да ти кажем хвала, немам на чему.
 Од тебе се још искрено надам да ћу чути
 једно скромно: „Извини, збогом и хвала на свему.“

ПОРУШЕНИ ИДЕАЛ

Пролазе слике, непозната лица
 озбиљна, без смешка, пуна сете.
 Секунд по секунд клизи, нестаје –
 гаси се и последња нада за нас двоје.
 Заврши ту познату песму и
 окрени прошлог живота још један круг.
 Покидај ланце што стежу ме бесну,
 исплати, љубави, највећи дуг.
 Немоћ срца да те заборави
 слама цело тело моје, ал'
 ти не знаш то како је.
 Нит' си икад чуо за бол подмукао
 толико, да груди раздире и срце вришти јако.
 А, и како би?
 Требало је да то схватим још тада...
 Нашим срећним тренуцима губи се сваки траг
 и све што на нас подсећа за тебе је страно.
 Поломљена грана, услед олује, сам сада.
 Никада нисам веровала да то може тако.
 Сада о нама пишем песме,
 прљам блиставу белину,
 цртајући идеалне црте твог лица, јер
 разум упорно не жели да схвати да је за нас
 већ прошло све.
 Једном кад испадне, воз на стари колосек
 више да се врати неће.
 Порученом идеалу не можеш поново
 да се дивиш.
 За мене, од сада, можеш
 Једино на хартији да живиш.

БГ ЛИСТ - ПРАВА СТРАНА ГЕОГРАФИЈЕ

*Који правац ти показује компас?
Провири, завири, истражи, путуј, прочитај, сазнај...*

Машти на вољу и пренеси нам у наредном броју!

Придружи се БГ листовцима у откривању света око себе!

Заједно упознајемо праву страну света!

Универзитет у Београду
ГЕОГРАФСКИ
ФАКУЛТЕТ

Географија

Geography

Просторно
планирање

Spatial
planning

Туризмологија

Tourism
studies

Демографија

Demography

Геопросторне
основе
животне
средине

Geospatial
and
environmental
science

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

91

БЕОГРАДСКИ географски лист : часопис
студената Географије / главни уредник
Марко Ланговић. - 2014, бр. 1- . - Београд :
Географски факултет, 2014-
(Ниш : Графика Галеб) . - 30 см

ISSN 2335-0768 = Београдски географски лист
COBISS.SR-ID 208303884

